

Lagrådsremiss

Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 16 december 2025

Anna Tenje

Cecilia Torstensson
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Det behövs en bidragsreform för att bryta bidragsberoendet och minska utanförskapet. I denna lagrådsremiss lämnas lagförslag om ett bidragstak som syftar till att öka det ekonomiska utbytet av att gå från försörjningsstöd till arbete. Regeringen föreslår bl.a. att riksnormen ska beräknas utifrån ett referensvärde som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Dessutom föreslås vissa ändringar i riksnormens kostnadsposter, begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen samt att försörjningsstödet för större hushåll ska begränsas.

Regeringen föreslår även att den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska lämna läkarintyg för att kunna få försörjningsstöd, att socialnämnden ska få begära att den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering samt att vissa myndigheter ska vara skyldiga att delta i att ta fram en individuell plan.

Utöver detta föreslås att försörjningsstöd till boendekostnader, i de fall bostaden hyrs i andra hand, endast ska få lämnas om det finns nödvändigt samtycke till eller tillstånd för andrahandsupplåtelsen. Vidare föreslår regeringen att ekonomiskt bistånd endast ska ges till personer som vistas lagligen i Sverige.

Lagändringarna som rör krav på att lämna läkarintyg föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Övriga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400).....	5
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Bristande drivkrafter och möjligheter att arbeta för biståndsmottagare	11
5	Bidragstak	13
5.1	Modernisering av riksnormen	13
5.1.1	Riksnormens kostnadsposter moderniseras.....	13
5.1.2	Riksnormen ska baseras på ett referensvärde	16
5.2	En begränsning av försörjningsstödet för större hushåll införs	19
5.3	Utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen begränsas	25
6	Krav på laglig vistelse i landet för att få ekonomiskt bistånd	28
7	Försörjningsstöd till boendekostnader vid hyra i andra hand.....	36
8	Åtgärder för att fler ska återfå arbetsförmågan	41
8.1	Krav på att lämna in läkarintyg	41
8.1.1	Biståndsmottagare som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande.....	41
8.1.2	Biståndsmottagare som inte kan fullgöra aktiviteter.....	47
8.2	Krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering	49
8.3	Fler aktörer ska delta i att upprätta en individuell plan.....	52
9	Integritetsanalys	56
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	66
11	Konsekvenser av förslagen	68
11.1	Ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor	68
11.2	Ekonomiska konsekvenser för enskilda	74
11.3	Konsekvenser för barn.....	75
11.4	Konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande	79
11.5	Konsekvenser för företag	83
11.6	Konsekvenser för brottslighet och det brottsförebyggande arbetet	84
11.7	Konsekvenser för integrationen och möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen	87
11.8	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.....	89
11.9	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.....	92
11.10	Förslagens överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden.....	97

11.11	Övriga konsekvenser	99
12	Författningskommentar	99
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)	108
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag, i relevanta delar	126
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	134

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400).

2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2025:400)

dels att 12 kap. 3, 5, 7 och 7 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 10 kap. 10 § och 12 kap. 2 a, 4 g, 5 a, 7 b och 7 c §§, och närmast före 12 kap. 2 a, 4 g, 5 och 7–7 c §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 §

Om den enskilde har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda myndigheterna, delta i arbetet med att upprätta en individuell plan, om kommunen bedömer att det behövs.

12 kap.

Ekonomiskt bistånd till den som inte vistas lagligen i Sverige

2 a §

Den som inte vistas lagligen i Sverige har endast rätt till sådant ekonomiskt bistånd enligt 1 § som behövs i akuta situationer och får inte heller beviljas ekonomiskt bistånd enligt 2 § utöver vad som behövs i sådana situationer.

3 §

En enskild som kan arbeta, men som inte kan försörja sig, har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. I detta ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola.

Om det finns godtagbara skäl, har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Den som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i

följd. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod. Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in.

*Lydelse enligt lagrådsremissen
Aktivitetskrav för mottagare av
försörjningsstöd*

Föreslagen lydelse

*Skyldighet att delta i arbetslivs-
inriktad rehabilitering*

4 g §

Om en enskild som får försörjningsstöd inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom får socialnämnden begära att han eller hon ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Socialnämnden ska ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skälig utsträckning. Syftet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska vara att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

*Om den enskilde inte deltar i en
anvisad aktivitet*

5 §

Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i aktiviteter som anvisats enligt 4, 4 a eller 4 d §, ska fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon uteblir från aktiviteterna utan godtagbart skäl. Om det finns särskilda skäl får dock socialnämnden avstå från att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd.

Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i aktiviteter som anvisats enligt 4, 4 a, 4 d eller 4 g §, ska fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon uteblir från aktiviteterna utan godtagbart skäl. Om det finns särskilda skäl får dock socialnämnden avstå från att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd.

5 a §

Den som avböjer att delta i en aktivitet som avses i 5 § på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg. Detsamma gäller den som uteblir från en anvisad aktivitet på grund av sjukdom om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod.

Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att ett sådant lämnas in.

Skäliga kostnader

7 §

Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, *lek och fritid*, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt *dagstidning* och *telefon*, och

2. boende, hushållsel, arbetsresor, fackförening och arbetslöshetskassa.

Regeringen anger en norm (riksnorm) för hur skäliga kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas. Riksnormen gäller i hela landet och sätts utifrån officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Socialnämnden ska i ett enskilt fall beräkna dessa kostnader till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

1. livsmedel, kläder och skor, *fritid och lek*, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt *internet* och *telefoni*, och

hemförsäkring samt medlemskap i

Regeringen får meddela föreskrifter om hur skäliga kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas (riksnorm). En sådan beräkning ska utgå från ett referensvärde som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Försörjningsstöd enligt första stycket 1 ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. Regeringen får meddela föreskrifter om begränsningen. Socialnämnden ska i ett enskilt fall, om det finns synnerliga skäl, besluta att ett hushåll ska undantas från begränsningen.

Fritidskortet ska inte påverka
beräkningen

7 a §¹

Beslut om fritidskort får inte påverka beräkningen av försörjningsstöd enligt 7 § tredje stycket andra meningen.

Beslut om fritidskort får inte påverka beräkningen av försörjningsstöd enligt 7 b §.

När kostnader ska beräknas till ett
högre eller lägre belopp än
riksnormen

7 b §

Socialnämnden ska inte beräkna försörjningsstöd enligt 7 § första stycket 1 till ett högre belopp än vad som anges i riksnormen. Nämnden ska dock i ett enskilt fall beräkna sådana kostnader till ett högre belopp om det för barn och skolungdomar som är under 21 år finns särskilda skäl, och om det för andra finns synnerliga skäl för det.

Socialnämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till ett lägre belopp, om det finns särskilda skäl för det.

Kostnad för boende när en bostad
hyrs i andra hand

7 c §

Försörjningsstöd för skäligen kostnader för boende ska endast lämnas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat nödvändigt samtycke eller tillstånd i de fall då bostaden upplåts till den enskilde i andra hand. Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden lämna försörjningsstöd för kostnaden trots att samtycke eller tillstånd saknas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026 i fråga om 12 kap. 3 och 5 a §§ och i övrigt den 1 januari 2027.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för en ansökan om ekonomiskt bistånd som har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet och som avser tiden före ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

I betänkandet Statens Budget 2022 – Rambeslutet anförde finansutskottet bl.a. att arbetet med en stor bidragsreform bör inledas (bet. 2021/22:FiU1 s. 70). Utskottets förslag om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken innebar att resurser skulle avsättas till Regeringskansliet för att en bidragsutredning skulle komma på plats snarast möjligt. Utskottet anförde att utredningen i ett första steg bl.a. borde titta på åtgärder för att komma till rätta med problemet att den sammantagna nivån av bidrag och ersättningar kan göra det olönsamt att gå från bidrag till arbete samt att möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen skulle begränsas. Riksdagen godkände de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som utskottet föreslog (rskr. 2021/22:46).

Den 14 juli 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. Uppdraget innefattade bl.a. att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet och att göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bl.a. kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligen i Sverige. Utredaren skulle även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa samt hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst (dir. 2022:124).

Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även omfatta att bl.a. lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete (dir. 2023:70). Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll samt att kommuner förbjuds att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet (dir. 2024:90).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S2022:16), överlämnade den 25 februari 2025 betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15). En sammanställning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Relevanta delar av betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2025/00416). I denna lagrådsremiss behandlas betänkandets förslag om en moderniserad riksnorm, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen. Dessutom behandlas betänkandets förslag om krav på

läkarintyg, krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, att vissa myndigheter ska delta i upprättandet av en individuell plan, förslag om när försörjningsstöd ska få lämnas i de fall bostaden hyrs i andra hand samt förslag om att ekonomiskt bistånd endast ska ges till personer som vistas lagligen i Sverige.

4 Bristande drivkrafter och möjligheter att arbeta för biståndsmottagare

Det behöver bli mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Den som riskerar ett långvarigt bidragsberoende och liv i utanförskap måste mötas av samhällets stöd, men också av tydliga krav på att göra det som är nödvändigt för att komma i arbete och bli en del av samhällsgemenskapen. Regeringen aviserade därför i budgetpropositionen för 2026 en omfattande bidragsreform som bl.a. inkluderar ett bidragstak för mottagare av försörjningsstöd, ett aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd och ett krav på kvalificering till vissa socialförsäkringsförmåner. I denna lagrådsremiss lämnas förslag om ett bidragstak för mottagare av försörjningsstöd samt ett antal andra förslag som bl.a. syftar till att ge biståndsmottagare ökade möjligheter till arbete.

Den svenska välfärdsmodellen bygger på att det finns ett samhällskontrakt som upprätthålls och efterlevs. Kontraktet innebär att varje invånare bör bidra till samhället genom att utbilda sig och arbeta. I utbyte ansvarar det offentliga för att invånarna ges vissa rättigheter, exempelvis tillgång till utbildning, omsorg och sjukvård samt försörjning för den som av olika skäl inte kan arbeta.

För att legitimiteten för det svenska välfärdssystemet ska upprätthållas, och för att välfärden ska kunna finansieras långsiktigt, behöver medborgarna ha tillit till systemet. Om medborgarna inte litar på att de resurser som de avstår från när de betalar skatter eller avgifter används på rätt sätt, eller att systemet inte upplevs som rättvist, kan viljan att bidra till det gemensamma minska. Mot denna bakgrund är det viktigt att bidrags- och ersättningssystemen utformas på ett sådant sätt att det lönar sig ekonomiskt att arbeta. För att upprätthålla legitimiteten för systemet är det även viktigt att bidrag och ersättningar ges till de personer och familjer som har verkliga ekonomiska behov. Det behöver därför vara möjligt för den som betalar ut bidrag och ersättningar att ställa krav och göra nödvändiga kontroller.

Det ekonomiska biståndet är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. I praktiken har det i stället blivit en långvarig försörjning för många hushåll. Samtidigt som antalet biståndsmottagare har minskat över tid har andelen biståndsmottagare som försörjs långvarigt genom ekonomiskt bistånd, det vill säga andelen som mottagit biståndet i minst tio månader under året, ökat. Enligt Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd mottog 48 procent av de vuxna biståndsmottagarna

biståndet långvarigt 2024, att jämföra med 15 procent 1990. År 2024 mottog cirka 83 300 vuxna ekonomiskt bistånd långvarigt.

I betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) uppmärksammas att det ekonomiska utbytet av att gå från försörjningsstöd till arbete i många fall är lågt, vilket i synnerhet gäller för sammanboende hushåll där ingen vuxen arbetar och i hushåll med barn. I betänkandet beskrivs att det ekonomiska utbytet av arbete generellt sett minskar med ökande antal barn i hushållet. I biståndshushåll med flera barn lönar det sig i dag i många fall inte alls ekonomiskt att övergå i arbete.

I de fall biståndsmottagarna saknar de förutsättningar som krävs för att kunna få ett arbete, behövs stöd för att möjliggöra en övergång från bistånd till arbete. Många biståndsmottagare är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom. År 2024 hade 17 procent av de vuxna biståndsmottagarna försörjningshindret ”sjukskriven med läkarintyg” enligt Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd. Ett ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmågan kan vara nödvändigt för att dessa personer ska kunna övergå till egen försörjning.

Bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta eller bristande stöd riskerar att hämma sysselsättningen och göra att fler blir kvar långvarigt i ekonomiskt bistånd och utanförskap. Detta medför minskade skatteintäkter och ökade kostnader för bidrag, men det kan även påverka samhället i stort då arbetslöshet och utanförskap är en riskfaktor för till exempel ökad kriminalitet och social oro. Att motta ekonomiskt bistånd är vidare förknippat med flera negativa aspekter för biståndsmottagarna själva. I betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare beskrivs att tidigare studier visar att vuxna biståndsmottagare i större utsträckning är utsatta för våld och lider av ohälsa än övriga befolkningen. Vidare beskrivs att studier visar att barnen som växer upp i familjer som mottar ekonomiskt bistånd har sämre hälsa och ökad risk för att själva bli mottagare av försörjningsstöd som vuxna.

Bestämmelserna om ekonomiskt bistånd harmonierar inte alltid med de lagar och regler som gäller inom andra områden. I betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare konstateras att det i dag saknas förutsättningar för socialnämnden att neka bistånd till boendekostnader på grund av att hyresförhållandet strider mot det hyresrättsliga regelverket, samtidigt som många kommunerna ser ett behov av att kunna ställa sådana krav. Personer som bor i en bostad som hyrts ut olovligen i andra hand hamnar utanför det skydd som det hyresrättsliga regelverket innebär vad gäller bl.a. skälig hyra och villkor för uppsägning. Den olovliga andrahandsmarknaden kan även medföra en rad negativa konsekvenser för samhället och för andra som bor i fastigheten, till exempel som en följd av att hyresvärden får en bristande kontroll över vilka som bor i bostaden.

I betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare uppmärksammas även att vissa kommuner beviljar ekonomiskt bistånd, utöver vad som krävs i en akut nödsituation, till personer som vistas olovligen i Sverige. Att personer som saknar rätt att vistas i landet ges ekonomiskt bistånd kan möjliggöra att de olovligen stannar kvar i landet, trots att de saknar laglig möjlighet att arbeta och försörja sig. Detta kan bidra till att fler människor lever utanför samhället.

5 Bidragstak

I detta kapitel föreslås ett bidragstak. Bidragstaket består av flera delförslag, nämligen en modernisering av riksnormen, en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och ett begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen. Flera av förslagen bör enligt regeringen genomföras genom bestämmelser på förordningsnivå. Det gäller till exempel i fråga om beloppen för kostnader i riksnormen. Det bör noteras att det förslag som av utredningen benämns bidragstak inte är detsamma som det som i denna lagrådsremiss benämns bidragstak.

5.1 Modernisering av riksnormen

5.1.1 Riksnormens kostnadsposter moderniseras

Regeringens förslag

Försörjningsstöd ska lämnas för skäligena kostnader för internet inom ramen för riksnormen. Dagstidning ska inte längre ingå som en kostnadspost i försörjningsstödet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att kostnadsposten hälsa och hygien ska ersättas med en kostnadspost benämnd personlig hygien.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig i denna del tillstyrker förslaget, bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Arvika, Bollnäs, Båstads, Eskilstuna, Göteborgs, Motala, Sandvikens, Sollentuna, Trelleborgs, Älmhults, Örebro* och *Örnsköldsviks kommuner*. *Norrköpings kommun* för fram att så länge public service är kostnadsfritt och enskilda har tillgång till internet saknas behov av dagstidning, dock bör det finnas utrymme för undantag.

Några remissinstanser tillstyrker delvis förslaget. *Eksjö, Malmö* och *Stockholms kommuner* påpekar att förslaget innebär att kostnader för hälsa inte längre omfattas av riksnormen och anser att bl.a. receptfria läkemedel och egenvård bör ingå, eftersom de är vanligt förekommande kostnader och att det annars medför högre administrativa kostnader för kommunerna, en synpunkt som även delas av SKR. *Funktionsrätt Sverige* anser att dagstidning fortsatt ska ingå i riksnormen då även biståndstagare behöver uppdatera sig kring vad som händer i Sverige och i världen.

Några remissinstanser avstyrker förslaget, bl.a. *Diskrimineringsombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten, Svenska röda korset* och *Röda korsets ungdomsförbund* eftersom de befarar att förslagen om en moderniserad riksnorm sammantaget ska medföra en i genomsnitt lägre nivå på riksnormen och försörjningsstödet, men utan att framföra

synpunkter på vilka utgiftskategorier som ska schabloniseras genom riksnormen.

Skälen för regeringens förslag

Försörjningsstödet och riksnormens innehåll

Enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, har en enskild som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov, och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sina levnadskostnader i övrigt. Den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom biståndet.

I 12 kap. 7 § SoL regleras hur försörjningsstödet ska beräknas. Där anges att försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon. Regeringen anger en norm (riksnorm) för hur dessa skäliga kostnader ska beräknas. Riksnormen gäller i hela landet och sätts utifrån officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Vidare framgår att försörjningsstöd även lämnas för skäliga kostnader för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Rätten till ekonomiskt bistånd omfattar alltså olika behov. Dels enskildas försörjning, dels övriga levnadskostnader. Den del som ingår i försörjningsstödet är avsedd att enbart omfatta kostnader för den enskildes försörjning som är regelbundet återkommande (prop. 2000/01:80 s. 92).

Försörjningsstödet är i sig uppdelat i dels kostnader som ingår i riksnormen, dels andra kostnader. De kostnader som ingår i riksnormen avser nödvändiga vardagsutgifter som bedömts lämpliga att schablonisera och övriga kostnader i försörjningsstödet avser andra regelbundna utgifter som bedömts mindre lämpliga att schablonisera (prop. 1996/97:124 s. 82).

Riksnormen behöver moderniseras och anpassas till nuvarande konsumtionsmönster

De kostnadsposter inom försörjningsstödet som fastställs genom riksnormen har varit huvudsakligen oförändrade sedan riksnormen infördes 1998.

Som utredningen konstaterar har hushållens konsumtionsmönster förändrats över tid. Det har lett till att de kostnadsposter som ingår i försörjningsstödet riksnorm och som ska avse regelbundna utgifter, inte längre motsvarar hushållens faktiska konsumtion. Bristen på anpassning till nuvarande konsumtionsmönster medför onödig administration för kommunerna, när de tvingas göra individuella prövningar av regelbundna utgifter. Den kan även leda till att hushåll får försörjningsstöd för utgifter de inte har. Regeringen anser mot den bakgrunden att det är angeläget att riksnormen moderniseras så att normen bättre motsvarar hushållens nuvarande konsumtionsmönster.

Ett sätt att anpassa riksnormen till nuvarande konsumtion är att utforma kostnadsposterna i riksnormen så att de motsvarar kostnadsposterna inom Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar, som baseras på hushållens nuvarande faktiska konsumtionsmönster. Likartade kostnads-

poster kan underlätta en jämförelse mellan riksnormen och Konsumentverkets beräkningar av hushållens konsumtion. Det bör dock noteras att dessa beräkningar har andra syften än riksnormen. De beskriver en rimlig konsumtion oberoende av hushållets inkomst. Riksnormen är en del av det yttersta skyddsnätet och omfattar endast skäligen kostnader. Riksnormen är dessutom avsedd att täcka tillfälliga behov. Konsumentverkets beräkningar kan alltså avse fler och större utgifter än vad riksnormens kostnadsposter omfattar. Det kan även saknas kostnadsposter i undersökningarna för kostnader som är regelbundna och lämpliga att schablonisera och som således bör inkluderas i riksnormen. Det kan alltså vara motiverat att avvika från Konsumentverkets undersökningar för vissa kostnadsposter.

Förutom intresset av att riksnormen är anpassad till nuvarande konsumtion, påverkar andra intressen valet av de kostnader som ska ingå i riksnormen. Regeringen konstaterar att socialnämndens biståndsprövning blir enklare ju fler kostnader som kan schabloniseras i riksnormen. Det leder till lägre administrativa kostnader för kommunerna. Samtidigt innebär schabloniseringen en risk för att försörjningsstödet inte motsvarar de faktiska behoven i ett enskilt fall. Det kan leda till att den enskilde får försörjningsstöd på en högre eller lägre nivå än vad som behövs för att täcka dennes faktiska kostnader. Kostnader som varierar i betydande utsträckning och där enskildas behov skiljer sig åt, t.ex. kostnaden för boende, är inte lämpade att schablonisera och bör inte ingå i riksnormen. Vilka kostnader som ska täckas av riksnormen kräver därför även en avvägning mellan å ena sidan schablonens enkelhet och minskade administrativa kostnader, å andra sidan träffsäkerhet och rättvisa för individen och kostnader för utbetalningar.

Några remissinstanser, bl.a. *Jämställdhetsmyndigheten*, befarar att förslagen om en moderniserad riksnorm ska medföra en i genomsnitt lägre nivå på riksnormen och försörjningsstödet. Regeringen vill framhålla att valet av kostnadsposter som ska ingå i riksnormen inte har någon avgörande betydelse för nivån på det ekonomiska biståndet för enskilda, eftersom det oförändrat ska tillförsäkra enskilda en skälig levnadsnivå.

Dagstidning och telefon ska ersättas av internet och telefoni

Regeringen konstaterar att konsumtionsmönstren har förändrats inom området post och telekommunikation. Konsumentverket låter både mobiltelefon, mobiltelefonsamtal och internetuppkoppling ingå i sina undersökningar på det området. Kostnader för telefon ingår redan i riksnormen. Ekonomiskt bistånd till kostnader för internet kan emellertid med nuvarande reglering endast lämnas som en övrig levnadskostnad, vilket förutsätter en individuell bedömning av kostnaden i varje enskilt fall. Regeringen bedömer att kostnader för internet numera är en regelbunden och nödvändig vardagsutgift för hushållen som bör ingå i försörjningsstödet. Dessutom är det en sådan kostnad som lämpar sig för schablonisering. Regeringen anser därför att kostnaden för internet ska ingå i riksnormen. Kostnaden för internet sammanfogas med posten för telefon och benämns internet och telefoni, vilket överensstämmer med Konsumentverkets benämning.

När det gäller kostnaden för dagstidning anser regeringen att den inte längre är en sådan regelbunden och nödvändig vardagsutgift för hushållen som behöver ingå i försörjningsstödet. Det är numera för de flesta möjligt att ta del av motsvarande innehåll via internet genom det utbud som public service erbjuder, vilket även *Norrköpings kommun* påpekar. I och med att kostnaden för internet ska ingå i riksnormen i försörjningsstödet, behöver inte kostnaden för dagstidning också ingå i försörjningsstödet. Det kommer visserligen, som *Funktionsrätt Sverige* anför, att finnas personer som alltjämt behöver dagstidning för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. För dem kvarstår dock möjligheten att ansöka om bistånd för den kostnaden som en övrig levnadskostnad. Den ytterligare administrativa börda som detta kan medföra för socialtjänsten bör rimligen vara försumbar med nuvarande konsumtionsmönster och särskilt i förhållande till den minskade börda det innebär att kostnaden för internet ska ingå i riksnormen.

Hälsa och hygien ska fortsatt ingå i riksnormen

Utredningen föreslår att kostnadsposten hälsa och hygien ska ersättas med en post för personlig hygien, för att motsvara den benämning Konsumentverket använder. Som bl.a. *Eksjö kommun* påpekar skulle en sådan ändring innebära att kostnader för hälsa, t.ex. receptfria läkemedel, inte längre ingår i riksnormen. Det skulle medföra att ekonomiskt bistånd till sådana kostnader endast beviljas efter en individuell prövning. Regeringen anser, i likhet med bl.a. *SKR*, att det skulle riskera att leda till en omotiverad ökad administrativ börda för kommunerna. Kostnader för hälsa är enligt regeringens mening vanligt förekommande och lämpar sig för schablonisering. Därför ska kostnadsposten hälsa och hygien oförändrat ingå i riksnormen.

5.1.2 Riksnormen ska baseras på ett referensvärde

Regeringens förslag

Regeringen ska få meddela föreskrifter om hur skäliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt internet och telefoni ska beräknas (riksnorm). En sådan beräkning ska utgå från ett referensvärde som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Utredningens förslag

Utredningens lagförslag stämmer överens med regeringens i sak. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig i denna del tillstyrker förslaget, bl.a. *Socialstyrelsen*, *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Arvika*, *Båstads*, *Bollnäs*, *Eksjö*, *Eskilstuna*, *Göteborgs*, *Malmö*, *Ronneby*,

Sala, Sandvikens, Sollentuna, Stockholms, Uppsala, Trelleborgs, Örebro och Örnsköldsviks kommuner.

Några remissinstanser tillstyrker delvis förslaget, bl.a. *Rädda barnen* och *Akademikerförbundet SSR*, som påpekar att riksnormen behöver bestämmas med hänsyn till standardutvecklingen i samhället.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget, bl.a. *Funktionsrätt Sverige*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Sociala missionen* och *Sveriges kvinnoorganisationer*, eftersom de befarar att förslaget ska leda till en lägre nivå på försörjningsstödet främst för hushåll med barn, men även för kvinnor. *Sveriges stadsmissioner* anser att förslaget innebär att riksnormen inte kommer att följa den allmänna standardutvecklingen i samhället och att riksnormen bör indexeras mot inkomstutvecklingen eller höjas med Konsumentverkets kostnadsberäkningar.

Skälen för regeringens förslag

Enligt 12 kap. 7 § andra stycket andra meningen SoL gäller riksnormen i hela landet och sätts utifrån officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Bestämmelsen har varit väsentligen oförändrad till sitt innehåll sedan den infördes. Enligt de äldre förarbetena är avsikten att försörjningsstödet ska grunda sig på Konsumentverkets senaste konsumtions- och prisstudier, med årliga justeringar av beloppen för de olika konsumtionsposterna som ingår i försörjningsstödet schablon utifrån de reala förändringarna av de olika posterna (prop. 1996/97:124 s. 84). Nivån för kostnadsposterna preciseras genom förordning som regeringen beslutar.

Enligt utredningen har justeringen av riksnormens nivå utifrån Konsumentverkets undersökningar försvårats av att underlaget varierat till sitt innehåll över tid och inte varit tillräckligt för att avgöra vilken nivå som skulle krävas för att skydda riksnormens reala värde. Utredningens slutsats är att riksnormen i praktiken inte enbart har bestämts utifrån Konsumentverkets beräkningar utan även utifrån prognoser för konsumentprisindex och olika politiska prioriteringar. Det har lett till att riksnormen har utvecklats olika för vissa kostnadsposter, hushållssammansättningar och åldersgrupper i jämförelse med den allmänna prisutvecklingen. Riksnormens reala värde har ökat mer för barnfamiljer, särskilt för stora barnfamiljer, jämfört med andra hushåll.

Funktionsrätt Sverige anser att riksnormen bör knytas till Konsumentverkets beräkningar av hushållskostnader, en uppfattning som delas av *Sveriges stadsmissioner*. Regeringen vill framhålla att Konsumentverkets beräkningar av hushållens konsumtion har andra syften än riksnormen. De beskriver en rimlig konsumtion oberoende av hushållets inkomst. Riksnormen är emellertid en del av det yttersta skyddsnätet och omfattar endast skäliga kostnader. Riksnormen är dessutom avsedd att täcka tillfälliga behov. Riksnormen bör därför inte ligga på samma nivå som Konsumentverkets beräknade hushållskostnader.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det bör införas en ny modell för riksnormen. Den nya modellen, som bör motsvara utredningens förslag, innebär att riksnormen utgår från ett fastställt referensvärde som

räknas upp för att motsvara aktuellt års prisnivå. Med den föreslagna modellen är det referensvärdet som kommer att baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion, inte riksnormen i sig. Det förutsätter att referensvärdet fastställs efter en prövning av vad som vid en viss tidpunkt är skäliga kostnader för att tillförsäkra enskilda en skälig levnadsnivå. För att den prövningen ska bli träffsäker kan referensvärdet behöva baseras inte bara på officiella prisundersökningar. Uttrycket ”officiella prisundersökningar” bör därför ändras till endast ”prisundersökningar”. Med den föreslagna modellen ska även särskilda prisundersökningar kunna tas fram och beaktas. Till skillnad från *Rädda barnen* ser regeringen inte någon risk att detta leder till att genomförda prisundersökningar inte speglar det faktiska prisläget.

Med ett fastställt referensvärde att utgå från, behöver regeringen vid sin årliga beräkning av riksnormen endast räkna upp beloppen i referensvärdet så att riksnormen motsvarar skäliga kostnader med det aktuella årets prisnivå.

Jämställdhetsmyndigheten befarar att förslaget kommer att leda till en lägre nivå på försörjningsstödet för vissa grupper, såsom kvinnor och barn. Regeringen konstaterar att nivån på referensvärdet kommer att beslutas genom förordning, men att ett noga avvägt referensvärde bör leda till att riksnormen med högre grad av precision motsvarar en skälig levnadsnivå än vad som tidigare varit fallet. Regeringen anser att detta kan leda till ökad rättvisa mellan olika typer av biståndshushåll.

Regeringen anser vidare att en modell där riksnormen utgår från ett fastställt referensvärde, som skrivs fram för att motsvara aktuellt års prisnivå, bättre skyddar riksnormens reala värde än vad den nuvarande ordningen gör.

Som bl.a. *Rädda barnen* påpekar kan riksnormen behöva justeras inte bara för att skydda dess reala värde utan även för att tillgodose biståndshushåll allmänna standardhöjningar i samhället. Detta har tidigare skett genom en justering av riksnormen, t.ex. i samband med höjningar av barnbidraget. Enligt den föreslagna modellen kan hänsyn till allmänna standardhöjningar tas i samband med regeringens beslut om referensvärde. Förslaget innebär således, till skillnad från vad Sveriges stadsmissioner anför, inte något hinder mot att riksnormen följer den allmänna standardutvecklingen i samhället.

Den föreslagna modellen för riksnormen medför att systemet blir mer förutsebart. Den skapar även förutsättningar för att kommunerna ska kunna få information om det kommande årets riksnorm i god tid, vilket ger dem bättre förutsättningar att planera sin verksamhet. Den ger också förutsättningar för att utvecklingen av riksnormens nivå bättre ska överensstämja med nivåerna i andra grundskydd som t.ex. äldre försörjningsstöd och Kronofogdemyndighetens förbehållsbelopp. Eftersom modellen gör systemet mer förutsebart anser regeringen att den även bidrar till försörjningsstödet legitimitet.

5.2 En begränsning av försörjningsstödet för större hushåll införs

Regeringens förslag

För hushåll med fler än tre hemmavarande barn eller skolungdomar som är under 21 år ska försörjningsstödet begränsas, till den del det avser kostnader som omfattas av riksnormen. Socialnämnden ska i ett enskilt fall, om det finns synnerliga skäl, besluta att ett hushåll ska undantas från begränsningen. Regeringen ska få meddela föreskrifter om hur försörjningsstödet ska begränsas.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens i sak. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrat sig i denna del avstyrker förslaget, bl.a. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)*, *Folkhälsomyndigheten*, *Rädda barnen*, *Socialstyrelsen* och *Svenska kyrkan*. De flesta invändningarna handlar om att konsekvenserna för enskilda och utsatta grupper, framför allt för barn och unga, är alltför långtgående samtidigt som de väntade effekterna på sysselsättningen är osäkra eller obefintliga. Exempelvis anser *Svenska kyrkan* att riskerna med förslaget är alltför allvarliga med hänsyn till att det saknas evidens för att sänkta bidrag för hushåll med många barn kommer att minska bidragsberoendet. Svenska kyrkan befarar också att förslaget ska påverka roll- och ansvarsfördelning mellan det offentliga och civilsamhället så att idéburna verksamheter tvingas ta ett större ansvar för ekonomiskt utsatta människor. Flera remissinstanser, bl.a. *Rädda barnen*, *Svenska röda korset* och *Röda korsets ungdomsförbund*, anser att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen och andra internationella åtaganden. Socialstyrelsen anför att förslaget kan innebära en inskränkning av barns rätt att åtnjuta social trygghet samt den levnadsstandard som krävs enligt barnkonventionen och efterfrågar en analys i förhållande till barnets bästa. Enligt Socialstyrelsen går det inte att förutsätta att alla stora familjer, eller alla barn i sådana familjer, kan dra ekonomiska fördelar av att vara en stor familj, s.k. skalfördelar, genom att exempelvis låta syskon överta kläder av varandra. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att förslaget, tillsammans med förslaget om en moderniserad riksnorm, ger en stor effekt framför allt för de största familjerna som inte motsvaras av de skalfördelar som det innebär att vara en stor familj. SKR påpekar att sådana skalfördelar delvis redan beaktas inom ramen för riksnormen, något som även *Uppsala kommun* tar upp. SKR påpekar vidare att effekterna av förslaget inte går att förutse, eftersom det innebär att begränsningen ska regleras närmare i förordning. *Stockholms kommun* och *Kammarrätten i Jönköping* lyfter fram att förslaget inte anger i vilken

utsträckning regeringen får bestämma begränsningen av försörjningsstödet.

DO anför att förslaget kommer att innebära att hushåll med många barn får ett lägre försörjningsstöd och att en stor majoritet av dem som tillhör sådana hushåll är utomeuropeiskt födda. DO anser att förslagen kan utgöra ett missgynnande som har samband med etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning och att det således finns en risk för diskriminering. Enligt *Jämställdhetsmyndigheten* är kvinnor överrepresenterade bland ensamstående föräldrar och kommer därför i större utsträckning än män att påverkas negativt av förslaget. Enligt *Myndigheten för delaktighet* riskerar förslaget att försämma stödet och levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Några remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget utan att ta ställning. *Barnombudsmannen* anser att det finns behov av att förstärka drivkrafterna till arbete och att i den mån förslaget kan leda till att fler föräldrar kommer i arbete kan det väntas få positiva konsekvenser för barn, men att det inte kan komma i fråga att genomföra förslaget om det bara sannolikt är förenligt med barnkonventionen.

Flera remissinstanser tillstyrker förslaget, bl.a. *Arvika, Båstads, Motala, Ronneby, Sollentuna, Trelleborgs* och *Örnsköldsviks kommuner*. *Sala kommun* anser att det finns ett behov av åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande och att öka drivkrafterna till egen försörjning. *Eskilstuna kommun* för fram att nuvarande ersättningsnivåer är så höga att incitamenten till att arbeta blir små för stora hushåll. *Svenskt Näringsliv* anser att förslaget har förutsättningar att ge positiva effekter på bl.a. sysselsättningen och antal arbetade timmar samt leda till ett minskat bidragsberoende samtidigt som det kan underlätta för vissa företag att hitta och rekrytera personal.

Skälen för regeringens förslag

Det ekonomiska biståndet behöver begränsas för att skapa drivkrafter till arbete och motverka långvarigt biståndsberoende

En grundläggande förutsättning för det svenska välfärdssamhället är att alla som kan, anstränger sig för att arbeta och nå egen försörjning. Systemets legitimitet bygger bl.a. på att användningen av offentliga resurser uppfattas som rättvis och effektiv. Bidrags- och ersättnings-systemen, såsom ekonomiskt bistånd, behöver utformas på ett sådant sätt att legitimiteten för systemet upprätthålls. Det är därför viktigt att det finns ekonomiska incitament, drivkrafter, till att arbeta för personer som får bidrag, till exempel ekonomiskt bistånd.

Det ekonomiska biståndet är välfärdssystemens yttersta skyddsnät och är tänkt att stödja enskilda under korta perioder av försörjningsproblem då den enskildes behov inte kan tillgodoses på annat sätt. Syftet är bl.a. att underlätta för den enskilde att på sikt kunna klara sig utan ekonomiskt bistånd. Trots detta har det ekonomiska biståndet kommit att bli en långvarig försörjning för en allt större andel av biståndsmottagarna. Långvariga perioder med ekonomiskt bistånd ökar risken för att fastna i bidragsberoende och är även negativt för barnen i dessa hushåll, då de t.ex. riskerar att få sämre hälsa och har en ökad risk för att själva behöva ekonomiskt bistånd som vuxna.

Regeringen konstaterar att det i dag förekommer att biståndsmottagare har bidrag och ersättningar som tillsammans med försörjningsstöd överstiger eller ligger nära den disponibla inkomst som de skulle få om en i hushållet arbetade och de inte fick ekonomiskt bistånd. För sådana hushåll är det ekonomiska utbytet av arbete begränsat och därmed saknas tillräckliga drivkrafter till arbete. Regeringen anser, i likhet med bl.a. *Barnombudsmannen* och *Sala kommun*, att det är angeläget att bryta denna utveckling. För att den som tillhör ett hushåll med höga nivåer på bidrag och ersättningar ska motiveras till arbete behöver bidrag och ersättningar som inte kommer från arbete begränsas. Den samlade nivån av bidrag och ersättningar kan i dessa fall endast begränsas genom att nivån på det ekonomiska biståndet sänks, eftersom sänkningar i andra bidrags- och ersättningssystem endast kommer att resultera i en lika stor ökning av biståndet. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att en lägre nivå på det ekonomiska biståndet ger ökade drivkrafter till arbete för biståndsmottagare. Det förväntas i sin tur leda till förkortad tid med bistånd och en ökad sysselsättning. En begränsning av det ekonomiska biståndet är därför nödvändig för att skapa drivkrafter till arbete och motverka biståndsberoende.

En begränsning av försörjningsstödet för större hushåll införs

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att det sannolikt främst är nivån på den del av det ekonomiska biståndet som utgör försörjningsstöd enligt 12 kap. 7 § första stycket SoL som påverkar drivkrafterna till att arbeta.

Utredningen har föreslagit två alternativa modeller för att begränsa försörjningsstödet i syfte att öka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta. Regeringen har valt att inte gå vidare med utredningens modell för ett bidragstak som begränsar försörjningsstödet nivå med utgångspunkt i en fiktiv arbetsinkomst. En sådan modell skulle visserligen säkerställa att det alltid finns ett ekonomiskt utbyte av arbete, men den innebär samtidigt att vissa hushåll får mycket stora minskningar av den disponibla inkomsten. Utredningen har också lyft många risker för oönskade bieffekter av en sådan modell, såsom ökad segregation, försämrade utbildningsutfall för barnen i berörda hushåll och ökad kriminalitet. Regeringen konstaterar att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar generellt sett ju fler personer som ingår i hushållet. För att på ett träffsäkert sätt öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete för biståndsmottagare anser regeringen att det, i enlighet med utredningens andra modell, bör införas en begränsning av det ekonomiska biståndet i försörjningsstödet och för större hushåll.

Det finns dessutom ett visst utrymme för att begränsa försörjningsstödet för större hushåll utan att det medför att hushållsmedlemmarna inte längre kan tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Detta om begränsningen införs för sådana kostnader som schabloniserats genom den riksnorm som regeringen anger enligt 12 kap. 7 § andra stycket SoL. Dessa kostnader kan nämligen i vissa fall bli lägre ju fler personer som bor i hushållet. De ekonomiska fördelar som det innebär att ingå i ett större hushåll kallas skalfördelar. Regeringen konstaterar att skalfördelar tidigare inte har beaktats fullt ut i riksnormen, som för närvarande anges i 12 kap.

socialtjänstförordningen (2025:468). Visserligen har riksnormen, som bl.a. SKR anför, både i nuvarande och tidigare socialtjänstförordning anpassats för skalfördelar som rör hushållets gemensamma kostnader, alltså kostnader för t.ex. förbrukningsvaror som är gemensamma för hushållet. Sådan hänsyn har emellertid inte fullt ut tagits när det gäller hushållsmedlemmars personliga kostnader, alltså kostnader för t.ex. livsmedel och kläder, trots att det kan finnas skalfördelar även när det gäller sådana kostnader. Exempelvis har stora hushåll en större budget och kan därför lättare anpassa tidpunkten för inköp och handla när priset på en vara är lågt. I ett större hushåll finns också bättre förutsättningar att köpa storpack, vilket ofta innebär ett lägre pris. I hushåll med många barn finns även större möjligheter till återanvändning, t.ex. genom att barn kan överta äldre syskons kläder. Som *Socialstyrelsen* påpekar kan skalfördelarna i stora hushåll visserligen variera, men enligt regeringen får sådana fördelar ändå anses finnas i de allra flesta större hushåll. Eftersom skalfördelarna tidigare inte fullt ut beaktats har riksnormens nivå i praktiken kommit att överstiga skäliga kostnader för större hushåll, en utveckling som behöver motverkas med hänsyn till bl.a. det ekonomiska biståndssystemets legitimitet.

För att skapa drivkrafter till arbete i det ekonomiska biståndet och för att värna det ekonomiska biståndssystemets legitimitet anser regeringen att det bör införas en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll när det gäller kostnader i riksnormen.

Begränsningen ska gälla hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år

Regeringen konstaterar att bristande eller otillräckliga ekonomiska drivkrafter att arbeta är vanligast i hushåll som består av sammanboende vuxna där ingen arbetar och i hushåll med många barn. Det är enligt regeringens bedömning främst i hushåll med många barn som skalfördelar bör kunna beaktas ytterligare. För att begränsningen ska vara effektiv i förhållande till sitt syfte bör den därför avse hushåll med många barn och ungdomar.

Det är viktigt att begränsningen endast gäller i de fall barnen och ungdomarna faktiskt ingår i hushållet och omfattas av föräldrarnas underhållsskyldighet. Regeringen anser därför att begränsningen endast bör avse hushåll med hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. Uttrycket hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år är redan etablerat i socialtjänstlagen genom reglerna om barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen av ekonomiskt bistånd i 12 kap. 9 § SoL. Det avser de barn och ungdomar som bor i det hushåll som biståndet beräknas för och som omfattas av föräldrarnas underhållsskyldighet (prop. 2007/08:1 utgiftsområde 9 avsnitt 9.9.1).

Eftersom drivkrafterna till arbete generellt sett minskar ju fler personer som ingår i hushållet ska begränsningen gälla för hushåll med fler än ett visst antal hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. I andra bidrags- och ersättningssystem, t.ex. bostadsbidrag, finns en begränsning vid tre barn. Regeringens uppfattning är att begränsningsregler utifrån hushållsstorlek i olika system bör ha liknande utgångs-

punkter, bl.a. eftersom det främjar förståelsen för hur ersättningarna bestäms. Det finns alltså skäl att göra motsvarande begränsning i detta fall.

Regeringen föreslår därför att den del av försörjningsstödet som fastställs genom riksnormen ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år.

Begränsningen och dess omfattning ska bestämmas av regeringen

Förslaget om en moderniserad riksnorm innebär att regeringen får meddela föreskrifter om hur skäligena kostnader för en viss del av försörjningsstödet ska beräknas. Eftersom den föreslagna begränsningen av försörjningsstöd för större hushåll ska göras för kostnader som omfattas av riksnormen bör den närmare utformningen av begränsningen ske genom förordning. Regeringen ska därför få meddela föreskrifter om begränsningen.

Som *Kammarrätten i Jönköping* påpekar anges inte i förslaget i vilken utsträckning försörjningsstödet ska begränsas. Enligt SKR går effekterna av förslaget inte att förutse om begränsningen ska regleras närmare i förordning. Regeringen konstaterar att det emellertid redan med dagens reglering är möjligt för regeringen att bestämma riksnormen till olika nivåer för olika hushållssammansättningar.

Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl

För att begränsningen ska vara effektiv i förhållande till sitt syfte, dvs. att skapa drivkrafter till arbete i det ekonomiska biståndet, måste den tillämpas i den absoluta majoriteten av fallen.

Regeringen anser dock att det ändå måste finnas utrymme för undantag om det utifrån omständigheterna i ett enskilt fall skulle framstå som uppenbart oskäligt att tillämpa begränsningen. Undantaget bör med hänsyn till begränsningens syfte tillämpas mycket restriktivt och regeringen anser därför att det ska krävas synnerliga skäl för att ett hushåll ska undantas från begränsningen.

Förslaget innebär ingen diskriminering och är förenligt med internationella åtaganden

Flera remissinstanser, bl.a. *DO*, *Svenska kyrkan*, *Rädda barnen*, *Svenska röda korset* och *Röda korsets ungdomsförbund*, anser att förslaget leder till mindre försörjningsstöd till hushållen och därmed olika negativa konsekvenser, inte minst för barn och andra utsatta grupper. De anför även att förslaget innebär diskriminering och att det inte är förenligt med barnkonventionen och andra internationella åtaganden.

Rätten till ekonomiskt bistånd är enbart avsedd att tillförsäkra enskilda en skälig levnadsnivå och innebär inte någon rättighet därutöver. Den nuvarande ordningen har medfört att större hushåll fått mer bistånd än vad som krävts för att hushållsmedlemmarna ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. En begränsning som enbart åstadkommer en utjämning till den nivå som rätten till ekonomiskt bistånd ska tillförsäkra enskilda, innebär enligt regeringen inte någon inskränkning av enskildas rätt till ekonomiskt bistånd. En sådan begränsning av försörjningsstödet bör enligt regeringens mening inte heller leda till att kommunernas ansvar för enskildas behov övervältras på civilsamhället, något som Svenska kyrkan befarar.

Förslaget ger inte regeringen rätt att vid bestämmandet av begränsningens omfattning inskränka enskildas rätt till ekonomiskt bistånd i en sådan utsträckning eller på ett sådant sätt att diskrimineringsförbud i olika regelverk eller rättigheter enligt barnkonventionen och andra internationella åtaganden överträds.

Regeringen vill i sammanhanget framhålla att förslaget syftar till att motverka problemet med hushåll som långvarigt är beroende av ekonomiskt bistånd. Inte minst för barn kan långvarigt biståndsberoende vara en situation som är skadlig och som är oförenlig med barnets bästa. Avsikten är att förslaget ska leda till att biståndshushållen får egen försörjning och därmed en bättre ekonomisk situation. Detta skulle, som bl.a. Barnombudsmannen anför, kunna leda till en ökad social trygghet och bättre levnadsstandard för barn och därmed till att barns rättigheter bättre tillgodoses. Regeringen anser att hushållen kommer att få sina behov tillgodosedda även vid en begränsning av försörjningsstödet. Förslaget är alltså inte avsett att föra utvecklingen av de ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheterna enligt t.ex. barnkonventionen bakåt. Förutom en förbättrad ekonomisk situation för hushållen kan en begränsning också ge andra positiva konsekvenser för samhället, som *Svenskt Näringsliv* påpekar. Även om en begränsning skulle innebära en viss inskränkning av enskildas rättigheter anser regeringen därför att åtgärden kan vara nödvändig och proportionerlig för att uppnå ett legitimt syfte.

Begränsningen gäller dessutom utan åtskillnad på grund av t.ex. kön, funktionsnedsättning eller etniskt och nationellt ursprung. Regeringen bedömer därför, till skillnad från DO, att det inte är fråga om diskriminering i strid med t.ex. 2 kap. 12 § regeringsformen eller diskrimineringsförbud som följer av andra regelverk. Detta trots att den, i enlighet med vad *Jämställdhetsmyndigheten* och *Myndigheten för delaktighet* anför, kan påverka olika grupper i olika utsträckning. Regeringen vill framhålla att det för bl.a. personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och andra personer som i större utsträckning än andra påverkas av förslaget, finns annat stöd som är avsett att kompensera för t.ex. svårigheter att nå arbetsmarknaden. Det kan också noteras att begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll när det gäller kostnader i riksnormen inte påverkar möjligheten att i ett enskilt fall beräkna ett högre belopp än riksnormen.

Regeringen föreslår vidare att det ska finnas möjlighet att göra undantag från begränsningen om det finns synnerliga skäl. På så vis säkerställs att regleringen även i speciella undantagsfall kan tillämpas på ett sätt som är förenligt med barnkonventionen och andra internationella åtaganden.

Mot den bakgrunden anser regeringen att förslaget inte är diskriminerande och är förenligt med barnkonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden.

5.3 Utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen begränsas

Regeringens förslag

Socialnämnden ska som huvudregel inte få beräkna kostnader inom försörjningsstödet som omfattas av riksnormen till en högre nivå än riksnormen. Nämnden ska dock i ett enskilt fall beräkna sådana kostnader till en högre nivå om det för barn och skolungdomar som är under 21 år finns särskilda skäl, och i övrigt om det finns synnerliga skäl för det.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att kostnader ska beräknas till en högre nivå om det för hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl. Utredningen föreslår även en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna

Remissutfallet är blandat. Flera remissinstanser tillstyrker förslaget att socialnämnden som huvudregel inte ska få beräkna kostnader som omfattas av riksnormen till en högre nivå, bl.a. anser *Göteborgs* och *Sandvikens kommuner* att förslaget leder till att biståndet blir mer likvärdigt. *Ronneby kommun* anser att möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd riskerar att skapa omotiverade skillnader mellan kommuner som är negativa ur ett likabehandlingsperspektiv. Några remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget utan att ta ställning, bl.a. påpekar *Institutet för mänskliga rättigheter* att förslaget leder till en begränsning av nuvarande praxis hos vissa kommuner och kan innebära en försämring för enskilda. Flera remissinstanser avstyrker förslaget. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att det inte är nödvändigt att begränsa kommunernas möjligheter till individuella bedömningar. *Stockholms kommun* framhåller att levnadskostnaderna i Stockholm är högre än i övriga landet och anser att förslaget skulle få stora konsekvenser för de hushåll som är beroende av bistånd över riksnormen för att klara sin ekonomi. *Älmhults kommun* anser att det saknas stöd för att det förekommer någon allmän generositet i kommunernas tillämpning när det gäller försörjningsstöd utöver riksnormen och att ytterligare begränsningar riskerar att underminera den individuella prövningen och leda till ökade svårigheter för redan utsatta grupper.

Flera remissinstanser, bl.a. *Arvika*, *Båstads*, *Eskilstuna*, *Motala*, *Sollentuna* och *Trelleborgs kommuner*, tillstyrker förslaget om en begränsad skyldighet att i enskilda fall beräkna kostnader som omfattas av riksnormen till en högre nivå. Några remissinstanser tillstyrker delvis förslaget eller lämnar synpunkter utan att ta ställning. Exempelvis anser *Socialstyrelsen* att det för vuxna kan finnas fler situationer, utöver dem

som utredningen beskriver, som motiverar ekonomiskt bistånd på en högre nivå än riksnormen, t.ex. för personer med funktionsnedsättning.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget om en begränsad skyldighet att lämna försörjningsstöd på en högre nivå än riksnormen. SKR påpekar att uttrycket hemmavarande barn innebär en begränsning i undantagsregeln som inte är ändamålsenlig. *Sveriges stadsmissioner* befarar att den föreslagna begränsningen ska minska utrymmet för de individuella prövningar som är centrala i socialtjänstens arbete och leda till ökade svårigheter för utsatta grupper. *Myndigheten för delaktighet* och *Funktionsrätt Sverige* framhåller att förslaget kan medföra negativa konsekvenser för personer med funktionsnedsättning och anser att undantaget vid synnerliga skäl behöver innefatta personer med funktionsnedsättning och andra grupper med särskilda svårigheter att nå arbetsmarknaden.

Skälen för regeringens förslag

Försörjningsstödet får som huvudregel inte överskrida riksnormen

Rätten till försörjningsstöd ska bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och utgå från vad den enskilde behöver för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Genom riksnormen fastställer regeringen schablonbelopp för vissa av hushållets mer regelbundna utgifter. Riksnormen anger således en nivå som ligger till grund för prövningen av vad som är en skälig levnadsnivå.

Av 12 kap. 7 § tredje stycket SoL framgår att socialnämnden i ett enskilt fall ska beräkna kostnaderna som ingår i riksnormen till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det. Nämnden får även i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen bedömer i likhet med utredningen att det saknas förutsättningar för kommuner att generellt tillämpa högre eller lägre belopp för kostnader som ingår i riksnormen. Av äldre förarbeten framgår att bestämmelsen om att i ett enskilt fall beräkna kostnaderna som ingår i riksnormen till en högre eller lägre nivå inte är avsedd att tillämpas på så sätt att socialnämnden fastställer en bidragsnorm som avviker från riksnormen (prop. 1996/97:124 s. 169, 170, 262 och 263).

Enligt utredningen förekommer det att kommuner tillämpar lokala riktlinjer som innebär att generella tillägg lämnas för kostnader som ingår i riksnormen. Regeringen anser att detta inte är avsikten med regleringen och finner, i likhet med *Göteborgs*, *Ronneby* och *Sandvikens kommuner*, att en sådan tillämpning kan leda till att rätten till försörjningsstöd blir mindre enhetlig, likvärdig och förutsebar.

Regeringen föreslår därför att socialtjänstlagen ska förtydligas så att försörjningsstöd för kostnader som omfattas av riksnormen inte får beräknas till ett högre belopp än riksnormen.

Förtydligandet säkerställer att försörjningsstöd med ett högre belopp än riksnormen endast får beviljas efter en individuell bedömning i varje enskilt fall. Till skillnad från vad *SKR* och *Älmhults kommun* anför innebär ett sådant förtydligande ingen begränsning jämfört med nuvarande reglering.

Som *Stockholms kommun* och *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar kan förtydligandet leda till att hushåll i de kommuner som lämnat

generella tillägg till riksnormen får lägre försörjningsstöd än tidigare. Regeringen konstaterar dock att förtydligandet inte innebär någon begränsning av enskildas rätt till försörjningsstöd i förhållande till vad som redan gäller.

I vissa enskilda fall får försörjningsstödet överskrida riksnormen

Enligt 12 kap. 7 § tredje stycket SoL ska socialnämnden i ett enskilt fall beräkna kostnaderna som ingår i riksnormen till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

En situation då det enligt nuvarande bestämmelse kan finnas särskilda skäl att beräkna kostnaderna till en högre nivå är när den enskilde av medicinska skäl har behov av särskild kost som är dyrare än vanlig kost. Ett annat fall kan vara att en person på grund av rörelsehinder eller andra skäl har svårigheter att upprätthålla kontakter med andra och därför har extra utgifter för t.ex. telefon (prop. 1996/97:124 s. 170).

Regeringen anser att det även fortsättningsvis kan finnas skäl att göra avsteg från riksnormen i vissa enskilda fall. Det nuvarande kravet på särskilda skäl ger enligt regeringen det nödvändiga utrymmet för att i enskilda fall ta hänsyn till barnets bästa, vilket måste beaktas vid åtgärder som rör barn. Vidare konstaterar regeringen att det krav på egen försörjning som vanligtvis gäller för den som fyllt 18 år inte omfattar unga under 21 år som går i skolan. Dessa ungdomar omfattas enligt 7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken fortsatt av sina föräldrars underhållsskyldighet. Detta bygger på tanken att de ska ha ekonomiska förutsättningar att avsluta sin grundutbildning vilket talar för att samma regler bör gälla för skolungdomar under 21 år som för barn. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att det för barn och skolungdomar under 21 år även fortsättningsvis ska krävas särskilda skäl för att beräkna sådana kostnader till en högre nivå.

Regeringen konstaterar vidare att det förekommer att barn och unga bor utan sina föräldrar och får ekonomiskt bistånd. I likhet med SKR anser regeringen att det saknas anledning att göra olika bedömningar för barn och skolungdomar beroende på om de är att anse som hemmavarande eller inte. Regeringen anser därför, till skillnad från utredningen, att bestämmelsen inte bör ställa upp något villkor om att barnet eller skolungdomen ska vara hemmavarande.

Avsteg från den enhetliga nivå som regeringen fastställer i riksnormen bör dock göras i betydligt färre situationer än i dag, för att rätten till försörjningsstöd ska vara så likvärdig och förutsebar som möjligt. Ett skärpt villkor för undantag kan samtidigt öka drivkrafterna att gå från bistånd till egen försörjning.

Det ekonomiska biståndet är ett yttersta skyddsnät för korta perioder av försörjningsproblem. Det är inte avsett att vara en varaktig försörjning. Under en kortare period med försörjningsstöd, i avvaktan på annan försörjning, kan det därför vara rimligt att den enskilde avstår från vissa levnadskostnader som inte är nödvändiga för stunden. Regeringen anser att andra än barn och skolungdomar under 21 år endast i undantagsfall, om det finns synnerliga skäl, ska få försörjningsstöd med högre belopp än riksnormen för kostnader som ingår där.

Uttrycket synnerliga skäl innebär att tillämpningen ska vara restriktiv. Om det finns synnerliga skäl får avgöras vid en individuell prövning och utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Det kan t.ex. vara situationer då en person har högre kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon på grund av att personen är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller på grund av annat brott. Det kan även vara situationer då en person på grund av sjukdom, skada eller annat medicinskt förhållande har högre kostnader för exempelvis livsmedel och hygienprodukter. Som *Socialstyrelsen* påpekar kan det också vara motiverat i andra fall. Regeringen vill dock framhålla att det ska röra sig om situationer där det är uppenbart oskäligt att inte beräkna kostnader till ett högre belopp, t.ex. om det annars finns en konkret fara för den enskildes hälsa, sociala situation eller möjlighet att leva ett värdigt liv. Så kan, i enlighet med vad *Funktionsrätt Sverige* anför, t.ex. vara fallet när det gäller behov hos personer med funktionsnedsättning.

Sveriges stadsmissioner befarar att förslaget minskar utrymmet för individuella prövningar och leder till ökade svårigheter för utsatta grupper. Regeringen konstaterar att bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att i vissa fall beräkna kostnader till en högre nivå än riksnormen inte används i någon större utsträckning och inte heller helt tas bort. Vidare bedömer regeringen att förslaget inte innebär någon begränsning av socialnämndens möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd i akuta situationer. Förslaget bedöms sammantaget vara proportionerligt i förhållande till syftet att skapa enhetlighet inom försörjningsstödet.

Beslut om att beräkna kostnader som omfattas av riksnormen till en högre nivå syftar ofta till att tillgodose barns olika behov, även om barnets föräldrar ansöker om försörjningsstöd för hushållet. Till exempel är förhöjda kostnader i samband med ett barns umgänge med sina föräldrar en vanlig anledning till att beräkna kostnaderna till en högre nivå. Ekonomiskt bistånd till sådana kostnader avser i första hand barnets behov och inte föräldrarnas. Ett hushålls förhöjda kostnader ska prövas enligt regeln för barn om kostnaderna i första hand är hänförliga till barnets behov. Begränsningen som införs är alltså inte avsedd att påverka socialnämndens skyldighet att tillgodose barns behov inom ramen för försörjningsstödet.

6 Krav på laglig vistelse i landet för att få ekonomiskt bistånd

Regeringens förslag

En enskild som inte vistas lagligen i Sverige ska endast ha rätt till sådant ekonomiskt bistånd som behövs i akuta situationer. Socialnämnden ska inte få bevilja ekonomiskt bistånd utöver vad som behövs i akuta situationer till den som inte vistas lagligen i landet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i sak överens med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig avstyrker förslaget.

Flera av dessa remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen*, *Diskrimineringsombudsmannen (DO)*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Länsstyrelserna i Jönköpings och Västernorrlands län*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Rädda barnen*, *Svenska röda korset*, *Röda korsets ungdomsförbund*, *Sveriges stadsmissioner*, *Funktionsrätt Sverige* och *Svenska kyrkan* delar utredningens bedömning att förslaget strider mot barnkonventionen, Europakonventionen och andra internationella åtaganden. DO anför att förslaget kan medföra brister i människors tillgång till lika rättigheter och möjligheter till en skälig levnadsnivå oavsett etnisk tillhörighet. Institutet för mänskliga rättigheter anser att förslaget innebär en otillåten tillbakagång av grundläggande rättigheter. Rädda barnen påtalar att staten har ett ansvar att se till att alla barn har den levnadsstandard de behöver för sin trygghet, hälsa och utveckling. Rädda barnen framhåller att barnet har alla rättigheter i barnkonventionen oavsett föräldrarnas status och att staten inte får diskriminera en grupp barn från att få tillgång till sina rättigheter.

Enligt Svenska röda korset och Röda korsets ungdomsförbund riskerar förslaget att få allvarliga humanitära konsekvenser för personer som befinner sig i svår utsatthet och även negativa konsekvenser för samhället.

Enligt Svenska kyrkan nekas personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige redan bistånd och akut hjälp ges mycket sällan. Förslaget kan enligt Svenska kyrkan leda till än mer restriktiva bedömningar av ekonomiskt bistånd i akuta situationer för exempelvis barnfamiljer. Sveriges stadsmissioner anser att förslaget riskerar att lämna människor utan försörjning och skydd och påtalar att alla barn har rätt till omvårdnad, skydd och tillfälligt boende samt tillgång till mat och andra medel för akuta behov. Enligt Sveriges stadsmissioner minskar förslaget möjligheten att upptäcka och hjälpa barn i utsatthet och riskerar underminera tilliten till välfärden.

Enligt *Göteborgs kommun* beviljas personer som vistas i Sverige utan tillstånd ytterst sällan ekonomiskt bistånd. I de fall bistånd ändå beviljas så rör det sig, enligt kommunen, om nödbistånd. Kommunen ifrågasätter vilken funktion förslaget fyller och avstyrker förslaget. *Stockholms kommun* anför att bistånd i akuta situationer inte är tillräckligt för att tillgodose barns grundläggande behov.

Några remissinstanser tillstyrker delvis förslaget. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till den som har rätt att vistas i landet och att detta redan följer av rättspraxis. SKR påpekar att det kan finnas svårigheter med att bedöma om en person har rätt att vistas i Sverige och föreslår att det införs en skyldighet för Migrationsverket att lämna uppgifter till socialnämnden om den rättsliga grunden för en persons vistelse i Sverige. SKR efterfrågar förtydliganden om vilka som omfattas av förslaget. SKR anser vidare att det inte är

lämpligt att införa uttrycket bistånd i akuta nödsituationer i socialtjänstlagen i enlighet med utredningens förslag.

Några remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget utan att ta ställning. *Gotlands kommun* anser att förslaget kan innebära en ökad arbetsbelastning och kontroll för socialtjänsten. *Motala kommun* påpekar vikten av kunskapshöjande insatser och anför att det är svårt att utreda en biståndssökandes migrationsrättsliga status. Enligt *Ronneby kommun* kan hanteringen möjligen se olika ut mellan kommuner och en begränsning kan i så fall säkerställa rättssäkerhet och en bättre hantering utifrån ett likabehandlingsperspektiv. *Lunds universitet* anser att förslaget innebär ett avsteg från humanitära principer och internationella konventioner och anför att det finns en överhängande risk för att barn och traumatiserade personer kommer att stå utan skydd vid avslag. *Uppsala kommun* vill framhålla vikten av att det finns undantag från kravet för att säkerställa att barn får en skälig levnadsnivå. *Eskilstuna kommun* anser att det bör utredas hur en ändamålsenlig reglering som inte strider mot internationella konventioner kan införas, möjligen genom att införa ett undantag för sådana åtaganden. *Region Värmland* förordar någon av de alternativa lösningar som utredningen presenterar. *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* anser att även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bör beaktas, utöver de konventioner som utredningen behandlar. *Kammarrätten i Jönköping* påpekar att utredningens förslag inte avser personer med visering.

Flera remissinstanser, bl.a. *Arvika, Båstads, Sandvikens, Sollentuna och Älmhults kommuner*, tillstyrker förslaget. Sandvikens kommun anser inte att förslaget skiljer sig från gällande regler och rättspraxis, en synpunkt som också Sollentuna kommun framför.

Skälen för regeringens förslag

I dag har personer som saknar rätt att vistas i Sverige en begränsad möjlighet att få ekonomiskt bistånd

Den som inte själv kan tillgodose sina ekonomiska behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, rätt att få ekonomiskt bistånd av socialnämnden för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Kommunen ansvarar enligt 4 kap. 1 § SoL för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver, om det inte finns någon annan huvudman som bär ansvaret.

Enligt 29 kap. 1 § SoL är det i första hand den kommun som den enskilde är stadigvarande bosatt i eller har sin starkaste anknytning till (bosättningskommunen) som ansvarar för insatser till den enskilde. Om det uppkommer behov av insatser för en enskild under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar dock den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer enligt 29 kap. 4 § SoL. Vistelsekommunen ansvarar även för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig.

Kommunerna har alltså det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser, inklusive ekonomiskt bistånd, som de behöver. Ansvaret omfattar även utländska medborgare, men med vissa begränsningar. Enligt 10 kap. 2 § SoL har personer som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande

av asylsökande m.fl. (LMA), inte rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § SoL som motsvarar förmåner enligt LMA. De har inte heller rätt till ekonomiskt bistånd för bostadskostnader. LMA omfattar bl.a. personer som har sökt asyl i Sverige. Enligt rättspraxis omfattar lagen personer som efter en asylprocess fått utvisningsbeslut men som håller sig undan så att utvisningen inte kan verkställas (HFD 2013 ref. 83).

Enligt rättspraxis gäller dessutom att den som inte är bosatt i Sverige, utan vars vistelse här snarare har karaktären av besök, bara har rätt till ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer (RÅ 1995 ref. 70). Detsamma gäller i princip den som saknar rätt eller tillstånd att vistas här. Utländska medborgare som inte har t.ex. uppehållstillstånd eller uppehållsrätt, och som därmed i princip inte har rätt att vistas i landet, har endast i undantagsfall ansetts ha rätt till bistånd utöver vad som krävs för att undvika en akut nödsituation. Undantagsfallen har bl.a. avsett en person vars utvisningsbeslut inte kunnat verkställas (HFD 2014 ref. 37). De har också avsett en person som genomgick rättspsykiatrisk vård och som behövde bistånd till bl.a. boende när vården hade övergått i öppen rättspsykiatrisk vård (HFD 2018 ref. 39). I dessa undantagsfall har de enskilda fått rätt till bistånd utöver vad som krävs för att undvika en akut nödsituation trots att de inte haft rätt att vistas i Sverige.

Ekonomiskt bistånd för att undvika en akut nödsituation avser enligt gällande rättspraxis exempelvis hjälp att arrangera en hemresa och matpengar fram till avresan (RÅ 1995 ref. 70, RÅ 1996 ref. 13 och RÅ 1996 not. 53 samt prop. 2010/11:49 s. 85). Rätten till ekonomiskt bistånd i akuta situationer gäller även om den enskilde genom eget agerande kan anses ha vållat sitt nödläge (RÅ 1995 ref. 56). Bistånd i en akut nödsituation för kostnader som omfattas av riksnormen såsom t.ex. livsmedel och kläder, kan beräknas till en lägre nivå än det annars skulle beräknas till (prop. 1996/97:124 s. 170).

Det sagda gäller enskildas rätt till ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § SoL. Enligt 12 kap. 2 § SoL får socialnämnden dessutom ge ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det. Den bestämmelsen innebär inte någon rätt till ekonomiskt bistånd för enskilda, utan enbart en befogenhet för socialnämnden att utge ekonomiskt bistånd utöver det som enskilda har rätt till.

Ett krav på laglig vistelse för ekonomiskt bistånd införs

Enligt regeringen bör inte ekonomiskt bistånd lämnas till personer som saknar laglig rätt att vistas i Sverige. Om sådana personer får ekonomiskt bistånd kan det möjliggöra att de olovligen stannar kvar i landet, trots att de samtidigt t.ex. saknar laglig möjlighet att arbeta och försörja sig. Socialnämnden har för sådana personer inte möjlighet att fullt ut bära sitt ansvar för att uppfylla socialtjänstens mål och syfte som bl.a. är att hjälpa den biståndssökande att bli självförsörjande. En ordning som underlättar och möjliggör olovliga vistelser i landet är enligt regeringen skadlig för både enskilda och samhället. För barn, som saknar möjlighet att påverka sina föräldrars val att uppehålla sig i Sverige, kan en olovlig vistelse t.ex. medföra att de inte i tillräcklig utsträckning får den utbildning, vård och omsorg som de behöver. Det kan inte anses vara förenligt med barnets bästa. Regeringen anser därför att reglerna om ekonomiskt bistånd bör

utformas så att de motverkar, inte möjliggör, att enskilda olovligen vistas i Sverige.

Personer som saknar laglig rätt att vistas i landet har redan i dag en begränsad möjlighet att få ekonomiskt bistånd, vilket bl.a. *SKR* och *Sandvikens* och *Sollentuna kommuner* påpekar. Det är dessutom, enligt utredningens kommunenkät, förhållandevis få personer som saknar rätt att vistas i Sverige och som ansöker om ekonomiskt bistånd. Enligt utredningen beviljar vissa kommuner ekonomiskt bistånd till sådana personer, andra gör det inte. De som beviljar ekonomiskt bistånd gör det företrädesvis i akuta situationer, men det förekommer också att kommuner regelmässigt beviljar ekonomiskt bistånd utöver vad som behövs i akuta situationer. Vidare förekommer att kommuner beviljar ekonomiskt bistånd med stöd av 12 kap. 2 § SoL, dvs. bistånd som går utöver vad den enskilde har rätt till enligt 12 kap. 1 § SoL. Det finns således betydande skillnader i hur olika kommuner handlägger, bedömer och beviljar ansökningar om ekonomiskt bistånd från personer som inte har rätt att vistas i Sverige. Ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i landet ges alltså varken på ett enhetligt eller förutsebart sätt, trots att det har stor betydelse både för enskilda och för samhället i stort.

För att biståndssystemet ska motverka olovliga vistelser i landet och de negativa konsekvenserna av sådana vistelser samt för att skapa enhetlighet och förutsebarhet i det ekonomiska biståndet, anser regeringen, till skillnad från *Göteborgs kommun*, att det finns behov att uttryckligen i lag reglera att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till den som vistas lagligen i Sverige. Regeringen anser, i likhet med *Ronneby kommun*, att ett sådant krav kan bidra till rättssäkerheten för enskilda och säkerställa att enskilda behandlas lika oavsett i vilken kommun de vistas. För att ett sådant krav ska uppnå sitt syfte anser regeringen att det måste gälla både ekonomiskt bistånd som enskilda har rätt till och ekonomiskt bistånd som socialnämnden därutöver får ge till enskilda.

Flera remissinstanser befarar att förslaget kan leda till orimliga konsekvenser för enskilda. Regeringen konstaterar dock att ett motsvarande krav, när det gäller det ekonomiska bistånd som enskilda har rätt till, redan gäller i dag. Regeringen anser därför att risken för att förslaget för med sig sådana konsekvenser som bl.a. *Sveriges stadsmissioner* och *Lunds universitet* befarar är tämligen begränsad.

Prövningen av om en enskild ska anses vistas lagligen i Sverige

Vad som avses med laglig vistelse kan skilja sig åt mellan olika rättsområden. SKR anför att det bör tydliggöras vad som avses med laglig vistelse när ett sådant krav införs i socialtjänstlagen.

Laglig vistelse innebär att det finns en laglig rätt för en person att vistas i Sverige. För den som är svensk medborgare är kravet på laglig vistelse alltid uppfyllt. Utländska medborgare ska som huvudregel ha visering för att resa in i landet och ha uppehållstillstånd för att ha rätt att vistas i Sverige i mer än tre månader enligt 2 kap. 3 och 5 §§ utlänningslagen (2005:716), förkortad Utll. Utlänningar som är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge, utlänningar som har uppehållsrätt och utlänningar som har visering för längre tid än tre månader är enligt 2 kap. 8 b § Utll undantagna kravet på uppehållstillstånd.

Uppehållsrätt är en rätt för EES-medborgare och deras familjemedlemmar att under vissa förutsättningar vistas i Sverige i mer än tre månader utan uppehållstillstånd och regleras bl.a. i 3 a kap. UtlL. Till skillnad från uppehållstillstånd krävs inte något beslut om uppehållsrätt från Migrationsverket eller annan svensk myndighet.

Personer som inte vistas lagligen i Sverige kan således vara utländska medborgare som saknar nödvändigt uppehållstillstånd. Det kan också vara EES-medborgare och deras familjemedlemmar om de inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt i Sverige. Vad som avses med att vistas lagligen i Sverige kan förändras över tid i takt med att svensk rätt och EU-rätt förändras. De ytterligare gränsdragningar som kan behöva göras får enligt regeringens mening överlämnas till rättstillämpningen.

Kammarrätten i Jönköping påpekar att utredningens förslag inte avser personer med visering. Regeringen vill framhålla att kravet på att vistas lagligen i Sverige inte är avsett att förändra rätten till ekonomiskt bistånd för dem som har laglig rätt att vistas i Sverige men som inte är att anse som bosatta i Sverige, utan vars vistelse här snarare har karaktären av besök. Det gäller t.ex. personer som vistas i Sverige med en visering för besök och personer som inte behöver en visering för att tillfälligt besöka landet.

SKR och *Gotlands* och *Motala kommuner*, påpekar att kravet på laglig vistelse kommer att vara svårt att bedöma för socialnämnden. SKR föreslår även att en uppgiftsskyldighet för Migrationsverket ska införas. Regeringen konstaterar att det redan i dag ankommer på socialnämnden att bedöma om en person har rätt att vistas i landet vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Som utredningen redogör för har socialnämnden också tillgång till vissa uppgifter från Migrationsverket för sin bedömning. Utöver socialnämndens utredningsskyldighet ankommer det dessutom redan i dag på den enskilde att lämna tillräckliga uppgifter för att rätten att vistas i Sverige ska kunna bedömas vid en ansökan om ekonomiskt bistånd. Regeringen bedömer således inte att förslaget bör försvåra socialnämndens handläggning i någon större utsträckning. Det bör heller inte medföra behov av ökad kontroll och större arbetsbelastning i handläggningen, något som Gotlands kommun befarar. Av samma skäl anser regeringen inte heller att det i nuläget finns skäl att ålägga Migrationsverket en ny uppgiftsskyldighet, något som dessutom skulle kräva ytterligare överväganden än dem som utredningen belyser.

Kravet ska inte gälla för ekonomiskt bistånd som behövs i akuta situationer

Regeringen anser att de som saknar rätt att vistas i landet även fortsättningsvis måste kunna få det bistånd som krävs för att avhjälpa den akuta situation som den olovliga vistelsen kan medföra och andra akuta behov som kan uppstå. Det ska alltså även i fortsättningen finnas ett begränsat utrymme för ekonomiskt bistånd som behövs i akuta situationer, för t.ex. mat. Socialnämnden bör även fortsatt ha befogenhet att lämna ekonomiskt bistånd för att avhjälpa en akut situation, utöver sådant bistånd som en enskild har rätt till. För att det ska vara möjligt ska kravet på laglig vistelse inte omfatta ekonomiskt bistånd som behövs i akuta situationer. Förslaget innebär ett förtydligande av att även personer som saknar rätt att

vistas i Sverige kan få sådant bistånd. Detta bör enligt regeringens mening säkerställa att sådana personer får sin rätt till bistånd i akuta situationer tillgodosedd, i motsats till vad *Svenska kyrkan* befarar.

Regeringen anser, i likhet med SKR, att uttrycket nödsituationer inte för närvarande bör införas i socialtjänstlagen. Vad som ska anses utgöra en nödsituation kräver enligt regeringens mening ytterligare överväganden. Enligt regeringen bör kommunernas ansvar för ekonomiskt bistånd till enskilda som saknar rätt att vistas i landet begränsas till att motsvara det ansvar som en vistelsekommun har i akuta situationer. Uttrycket akuta situationer i 29 kap. 4 § SoL sammanfaller dessutom med vad som i rättspraxis ansetts utgöra sådana akuta nödsituationer som berättigar till ekonomiskt bistånd. Regeringen anser därför att socialnämndens skyldighet respektive befogenhet att ge ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i Sverige ska motsvara sådant ekonomiskt bistånd som vistelsekommunen ansvarar för i akuta situationer enligt 29 kap. 4 § SoL.

Region Värmland och Uppsala och Eskilstuna kommuner förordar att ytterligare undantag bör införas, bl.a. för att barn ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå och för att förslaget ska vara förenligt med internationella åtaganden. Regeringen bedömer att ytterligare undantag skulle riskera att kravet på laglig vistelse inte får fullt genomslag. Ändamålen med att införa kravet skulle då äventyras. De akuta behov som kan uppstå får i stället hanteras genom möjligheten till ekonomiskt bistånd i akuta situationer. Detta bör enligt regeringens mening vara tillräckligt för att tillgodose även t.ex. barns grundläggande behov. Som redogörs för i följande underavsnitt anser regeringen att förslaget, utan ytterligare undantag, är förenligt med Sveriges internationella åtaganden.

Förslaget bedöms vara förenligt med barnkonventionen, Europakonventionen och andra internationella åtaganden

Utredningen bedömer att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen och Europakonventionen och inte heller med FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter eller Europarådets sociala stadga. Denna bedömning delas av flera remissinstanser som exempelvis *Socialstyrelsen*, *DO*, *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Rädda barnen*. *SBU* anser att även bl.a. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bör beaktas.

Regeringen vill framhålla att förslaget inte innebär någon större förändring av vad som redan gäller i fråga om rätten till ekonomiskt bistånd för personer som saknar rätt att vistas i Sverige. Den nuvarande ordningen, att personer som saknar rätt att vistas i Sverige har en begränsad rätt till ekonomiskt bistånd, har inte tidigare befunnits vara oförenlig med t.ex. barnkonventionen och Europakonventionen.

DO anför att förslaget kan medföra brister i människors tillgång till lika rättigheter och möjligheter till en skälig levnadsnivå oavsett etnisk tillhörighet. *Rädda barnen* påtalar att staten har ett ansvar att se till att alla barn har den levnadsstandard de behöver för sin trygghet, hälsa och utveckling. Detta oavsett om deras föräldrar har tillstånd att vara i Sverige eller inte. *Rädda barnen* framhåller att barnet har alla rättigheter i

barnkonventionen oavsett föräldrarnas status och att staten inte får diskriminera en grupp barn från att få tillgång till sina rättigheter.

Regeringen konstaterar att Sveriges internationella åtaganden inte ställer upp något hinder mot att under vissa förutsättningar och genom lag ställa upp krav för att utländska medborgare ska få samma tillgång till ekonomiskt bistånd som andra. Som utredningen redogör för får en sådan åtskillnad och en sådan begränsning av enskildas rättigheter göras, om det är nödvändigt och proportionerligt i förhållande till legitima intressen och i linje med principen om barnets bästa i artikel 3 barnkonventionen. Att särbehandling av migranter är möjligt framgår bl.a. av FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommitténs) allmänna kommentar till artikel 3 (CRC/C/GC/22, p. 22). Det får dock inte innebära att enskilda inte får akuta behov av bistånd för grundläggande behov som t.ex. mat, kläder och bostad tillgodosedda, vilket kan utläsas bl.a. genom barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 23 (CRC/C/GC/23, p. 47).

Förslaget innebär att det ställs ett krav på att utländska medborgare uppfyller kraven för laglig vistelse i Sverige för att de ska kunna få tillgång till ekonomiskt bistånd. Förslaget syftar bl.a. till att motverka olovliga vistelser och de negativa konsekvenser för både enskilda och samhället som är förknippade med sådana vistelser. Det är ändamål som enligt regeringens mening är angelägna och legitima i sammanhanget. Regeringen anser att det för dessa ändamål är rimligt och relevant att ställa ett krav på att vuxna ska ta ansvar för sin situation. Det kan de göra genom att vidta åtgärder för att uppfylla kraven för laglig vistelse eller lämna landet. Detta får även anses vara förenligt med barnets bästa, eftersom det normalt sett inte rimligen kan anses vara till barnets bästa att under någon längre period vistas olovligen i Sverige. Att olovliga vistelser motverkas så att enskilda vidtar åtgärder för att antingen uppfylla kraven för laglig vistelse eller lämna landet är en nödvändig förutsättning för att t.ex. barns rätt till social trygghet enligt artikel 26 barnkonventionen ska kunna förverkligas. Med detta i åtanke, och eftersom förslaget inte innebär någon större förändring av nuvarande ordning, anser regeringen att det inte för utvecklingen bakåt i strid med t.ex. artikel 4 barnkonventionen vad gäller de ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheterna, vilket Institutet för mänskliga rättigheter anför att det gör.

Barn kan visserligen inte förväntas ta eget ansvar för att legalisera sin vistelse och ordna sin försörjning. Barn som i och för sig vistas lagligen i landet men vars föräldrar inte gör det, kan inte heller råda över att hushållet på grund av föräldrarnas agerande får begränsat bistånd. Ansvaret för barnets försörjning åligger emellertid, även enligt t.ex. barnkonventionen, i första hand barnets föräldrar. Till skillnad från *Stockholms kommun* anser regeringen att den bibehållna möjligheten att bevilja ekonomiskt bistånd i akuta situationer är tillräcklig för att i avvaktan på en lösning på en olovlig vistelse tillgodose enskildas, även barns, grundläggande behov. Med ekonomiskt bistånd i akuta situationer kan de krav som ställs upp i t.ex. artikel 27 barnkonventionen om statens och kommuners skyldighet att erbjuda materiellt bistånd för att säkerställa barns rätt till bl.a. mat, kläder och bostad fortsatt tillgodoses.

Regeringen vill också framhålla att det finns andra stödsystem att tillgå under tiden som en sådan process pågår för dem som är i behov av internationellt skydd och som vidtar åtgärder för att legalisera sin vistelse

genom att söka asyl. För dem som avser lämna landet men som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning möts av praktiska hinder att göra det, finns möjlighet att få en tillfälligt legaliserad vistelse, bl.a. genom uppehållstillstånd på grund av s.k. verkställighetshinder. I avvaktan på den processen kan deras behov täckas genom bistånd för den akuta situation som uppstått. Förslaget innebär således inte att personer som saknar rätt att vistas i landet utestängs från att få nödvändigt bistånd.

Vidare konstaterar regeringen att det, i enlighet med vad t.ex. *Göteborgs kommun* redogör för, är en förhållandevis liten grupp personer som alls berörs av förslaget. Eftersom förslaget enbart innebär en mindre förändring av rätten till ekonomiskt bistånd för dessa personer, får de konsekvenser som t.ex. *Svenska röda korset* befarar förväntas vara tämligen begränsade.

Mot den bakgrunden bedömer regeringen, till skillnad från utredningen, att den begränsning och åtskillnad när det gäller utländska medborgares rätt till ekonomiskt bistånd som förslaget innebär är en nödvändig och proportionerlig åtgärd i förhållande till de legitima ändamål som förslaget syftar till att uppnå. Förslaget är enligt regeringens uppfattning inte oförenligt med principen om barnets bästa och innebär inte att enskilda fräntas möjligheten att få akut bistånd för sina grundläggande behov. Regeringen anser att förslaget är förenligt med barnkonventionen, Europakonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden.

7 Försörjningsstöd till boendekostnader vid hyra i andra hand

Regeringens förslag

Försörjningsstöd för boendekostnader ska endast lämnas om hyresvärden, bostadsrättsföreningen eller hyresnämnden har lämnat nödvändigt samtycke eller tillstånd i de fall då bostaden upplåts till den enskilde i andra hand.

Om det finns särskilda skäl ska socialnämnden få lämna försörjningsstöd för boendekostnader trots att samtycke eller tillstånd saknas.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår ett krav på godkännande som omfattar samtliga andrahandsupplåtelser, även sådana där samtycke eller tillstånd inte krävs enligt den hyresrättsliga lagstiftningen. Utredningen föreslår även en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrker förslaget, bl.a. *Arvika*, *Bollnäs*, *Norrköpings*, *Ronneby*, *Sandvikens*,

Uppsala och Älmhults kommuner. Flera av de remissinstanser som tillstyrker förslaget, exempelvis *Boverket*, tar upp de negativa konsekvenser olovlig andrahandsuthyrning har för enskilda och bostadsmarknaden och påpekar att nuvarande ordning medför att allmänna medel hamnar hos kriminella. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att kravet bör motsvara jordabalkens bestämmelser om vad som är ett tillåtet boende.

Flera remissinstanser tillstyrker delvis förslaget. *Socialstyrelsen* för fram att ett olovligt boende i andra hand är en osäker och otrygg boendeform som kan innebära negativa konsekvenser för barn. Myndigheten lyfter dock att enskilda kan ha begränsade alternativ på bostadsmarknaden och det därför är viktigt att de har rätt till försörjningsstöd om det finns särskilda skäl, även om kravet på godkännande inte är uppfyllt. *Stockholms kommun* konstaterar att bistånd som beviljas för hyra av bostad som hyrs ut olovligen i andra hand inte harmonierar med annan lagstiftning. Kommunen påpekar att ett krav på godkänt andrahandskontrakt kan innebära att enskilda inte kan bo kvar i sina boenden och då behöver bistånd för tillfälligt boende, vilket medför ökad administration och kostnader. *Motala kommun* anser att det i lagen ska anges detaljerade exempel på vad som kan utgöra skäl att ändå godkänna hyreskostnaden. *Fastighetsägarna Sverige* förordar att det ska krävas synnerliga skäl för undantag från kravet på godkännande, alternativt att det införs en regel om rättelsetid.

Några remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget utan att ta ställning, bl.a. *Göteborgs kommun* redogör för att kommunen tidigare tillämpat krav på godkännande vid andrahandsuthyrning och att familjer då behövde nödbistånd till tillfälliga boendelösningar, risken för hemlöshet ökade och möjligheterna att delta i arbetsmarknadsinsatser och ansöka om förskola försämrades.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget, bl.a. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)*, *Funktionsrätt Sverige*, *Föreningen Sveriges socialchefer (FSS)*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Sollentuna kommun* och *Sveriges stadsmisioner* som anser att förslaget leder till negativa konsekvenser för enskilda och pekar på befintliga svårigheter på bostadsmarknaden för utsatta grupper såsom barn, våldsutsatta personer och personer med funktionsnedsättning. DO betonar att en anledning till att personer inte har möjlighet att få en lägenhet är den diskriminering som finns på bostadsmarknaden och anser att kravet kan leda till att vissa personers tillgång till lika rättigheter och möjligheter begränsas. Institutet för mänskliga rättigheter och Funktionsrätt Sverige hänvisar till internationella åtaganden och påpekar att rätten till bostad är en mänsklig rättighet.

Skälen för regeringens förslag

Ett krav på godkänd andrahandsuthyrning behöver införas

Av 12 kap. 7 § första stycket socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, framgår att försörjningsstöd lämnas till skäliga kostnader för boende. Socialtjänstlagen ställer inte upp några särskilda krav på bostaden i sig. Förutsatt att den enskilde uppfyller de allmänna förutsättningarna för ekonomiskt bistånd och boendekostnaden är skälig har denne rätt till

försörjningsstöd för boendekostnaden. Av rättspraxis framgår att detta gäller oavsett om boendet har en betydligt enklare standard än ett normalt boende (RÅ 2009 ref. 4) eller om det hyresrättsliga regelverket om andrahandsuthyrningar inte följts för en hyresbostad (HFD 2023 ref. 26). Detta grundar sig på att socialtjänstens verksamhet enligt 2 kap. 1 § SoL ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde har alltså en långtgående rätt att själv bestämma var han eller hon vill bo utan att det påverkar rätten till försörjningsstöd för boendekostnader.

När det gäller andrahandsuthyrningar anser regeringen att det finns flera tungt vägande skäl för att begränsa biståndssökandes bestämmanderätt i valet av bostad.

Olovlig andrahandsuthyrning har negativa konsekvenser för både enskilda och för samhället i stort, något som även *Boverket* och *Socialstyrelsen* framhåller. Personer som bor i en bostad som hyrts ut olovligen i andra hand hamnar utanför det skydd som det hyresrättsliga regelverket ger. De befinner sig i en utsatt situation och har en svag ställning i förhållande till både förstahandshyresgästen och till hyresvärderna eller bostadsrättsföreningen. Det osäkra boendeförhållandet kan innebära att personer tvingas att flytta med kort varsel, även barnfamiljer. Boendet kan ha oskäliga boendekostnader och inte ge möjlighet till boendereferenser.

Den olovliga andrahandsmarknaden medför även, som Boverket påpekar, att lägenheter inte blir tillgängliga för bostadskön, att lägenheter kan användas för kriminell verksamhet och att hyresvärderna får en bristande kontroll över vilka som bor i bostaden, vilket kan medföra otrygghet för hyresvärderna och andra boende. Att lämna försörjningsstöd till en olovlig andrahandsuthyrning kan enligt regeringen vara svårt att förena med kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete.

Regeringen konstaterar vidare att reglerna om försörjningsstöd inte är harmoniserade med annan lagstiftning som aktualiseras vid andrahandsuthyrning, något som även *Stockholms kommun* för fram. Det gäller inte minst den hyresrättsliga regleringen. För hyresrätter finns ett uttryckligt förbud i 12 kap. 39 och 40 §§ jordabalken mot uthyrning i andra hand utan att hyresgästen, som avser hyra ut lägenheten i andra hand, fått hyresvärdens samtycke eller hyresnämndens tillstånd. Överträdelse av förbudet kan leda till att hyresrätten förverkas och är i vissa fall även straffbara. För bostadsrätter krävs enligt 7 kap. 10 och 11 §§ bostadsrättslagen (1991:614) att bostadsrättsinnehavaren får bostadsrättsföreningens samtycke eller hyresnämndens tillstånd för uthyrning i andra hand. Uthyrning i strid med det kravet kan leda till att nyttjanderätten till bostadsrättslägenheten är förverkad. Med nuvarande reglering i SoL kan försörjningsstöd lämnas vid andrahandsupplåtelser som inte är tillåtna och möjligen även fall där uthyraren gör sig skyldig till brott.

I många fall hemlighålls otillåten andrahandsuthyrning genom att den som hyr bostaden eller den som hyr ut bostaden lämnar oriktiga uppgifter till grund för beslut om folkbokföring eller inte anmäler flyttning. Förutom de problem som en felaktig folkbokföring kan medföra, riskerar de enskilda då att göra sig skyldiga till folkbokföringsbrott. Nuvarande reglering innebär därmed att socialtjänsten lämnar försörjningsstöd till

olovliga andrahandsuthyrningar som bidrar till lämnande av felaktiga folkbokföringsuppgifter.

Regeringen konstaterar vidare att den som hyr en bostad som hyrs ut olovligen inte har rätt till t.ex. bostadsbidrag (7 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter [1998:9] om beräkning av bostadskostnad i ärenden om bostadsbidrag och familjebidrag i form av bostadsbidrag).

För att motverka problemen med olovlig andrahandsuthyrning och för att harmonisera reglerna om försörjningsstöd med lagstiftningen på området anser regeringen att försörjningsstöd för boendekostnad bara ska lämnas om en andrahandsuthyrning är godkänd. Regeringen bedömer att det är en nödvändig och proportionerlig begränsning av den enskildes självbestämmande när det gäller hans eller hennes val av boende.

Regeringen föreslår därför att försörjningsstöd för skäliga kostnader för boende endast ska lämnas om hyresvärden, bostadsrättsföreningen eller hyresnämnden har lämnat nödvändigt samtycke eller tillstånd i de fall då bostaden upplåts till den enskilde i andra hand.

Utredningens förslag innebär att det ska krävas godkännande för samtliga andrahandsupplåtelser. När en bostadslägenhet har upplåtits till en kommun och kommunen upplåter lägenheten i andra hand krävs enligt 12 kap. 39 § tredje stycket jordabalken dock inte något samtycke från hyresvärden. Regeringen anser därför att kravet på samtycke eller tillstånd endast ska gälla i de fall det är nödvändigt.

Det föreslagna kravet är inte avsett att vara en lösning på samtliga problem som olovlig andrahandsuthyrning medför, eller problem som andra boendeformer kan innebära. Regeringen anser därför, till skillnad från vad *SKR* föreslår, att det inte finns skäl för att i detta sammanhang införa ett krav på att bostaden ska vara tillåten som bostad enligt andra regler, t.ex. jordabalken. Ett sådant förslag skulle kräva ytterligare överväganden än dem som utredningen belyser.

Flera remissinstanser, bl.a. *Sollentuna kommun* och *FSS*, för fram att förslaget om nekat försörjningsstöd vid olovliga andrahandsboenden kan få negativa konsekvenser för enskilda med en svag ställning på bostadsmarknaden, bl.a. barn och våldsutsatta kvinnor. Sollentuna kommun och FSS befärar att personer kan tvingas bo på bostadshotell med ökade kostnader för socialtjänsten och risk för negativ påverkan på barns utveckling som följd. Stockholms kommun för fram liknande synpunkter och påpekar att ett ökat behov av tillfälligt boende på vandrarhem medför ökad administration.

Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att motverka osäkra boendeförhållanden, inte minst för barn och unga. Olovlig andrahandsuthyrning, som i sig innebär ett osäkert och tillfälligt boende, kan dock inte ses som en lösning på problemet. Varje kommun har ett ansvar för att planera för bostadsförsörjningen i kommunen enligt lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Dessutom ska socialnämnden, enligt 6 kap. 4 och 5 §§ SoL, medverka i samhällsplaneringen och bl.a. främja den enskildes rätt till bostad.

Göteborgs kommun redogör för att kommunen tidigare tillämpat krav på godkännande vid andrahandsuthyrning och att familjer då behövde nödbistånd till tillfälliga boendelösningar, risken för hemlöshet ökade och möjligheterna att delta i arbetsmarknadsinsatser och ansöka om förskola försämrades. Enligt kommunen är det ett fåtal hushåll som påverkas

negativt av förslaget, även om konsekvenserna för dessa hushåll kan bli stora. Det framgår även av betänkandet att flera kommuner tidigare har tillämpat krav på godkänd andrahandsuthyrning vid prövningen av rätten till försörjningsstöd. Erfarenheterna från dessa kommuner visar att det har förekommit situationer där enskilda varit hänvisade till tillfälliga boendelösningar, men att detta inte varit vanligt. Kommunerna har emellertid inte uppmärksammat någon större negativ påverkan på bostadssituationen för dem som fått avslag på ansökan om försörjningsstöd. Krav på godkända andrahandskontrakt har ofta inneburit ett initialt omställningsarbete i kommunerna, men detta har avtagit då information om de nya reglerna fått spridning.

Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att ett krav på godkända andrahandskontrakt inte kommer leda till en stor ökning av antalet fall där enskilda hänvisas till vandrarhem och liknande tillfälliga boenden samt att en eventuell ökad administrativa börda, som Stockholms kommun befarar kan uppkomma, skulle vara tillfällig. Regeringen anser att fördelarna med ett krav på att andrahandsuthyrning ska vara godkänd överväger nackdelarna som t.ex. risken att fler hänvisas till tillfälliga boenden. Regeringen anser dock att det behöver finnas en möjlighet till undantag från kravet i enskilda fall.

Undantag ska gälla i enskilda fall om det finns särskilda skäl

Utredningen redogör för att flera av de kommuner som tidigare ställt krav på godkännande i vissa situationer har sett behov av att ändå bevilja försörjningsstöd under en övergångsperiod för att den biståndssökande ska få möjlighet att förändra sin boendesituation. Enligt Göteborgs kommun finns ett fåtal hushåll som riskerar att drabbas hårt av ett krav på godkänt andrahandskontrakt för försörjningsstöd. Enligt utredningen kan konsekvenserna för den biståndssökandes bostadssituation av att nekas bistånd till kostnader för hyra skilja sig åt mellan olika kommuner och påverkas av hushållets individuella förutsättningar. Den som hyr en bostad i andra hand kan i många fall ha begränsat antal alternativ. Det kan vara särskilt svårt att hitta annat boende för personer som har svag förankring på bostadsmarknaden, saknar boendereferenser, har hyresskulder eller har misskött ett tidigare boende. Som *DO* påpekar förekommer även diskriminering på hyresmarknaden. Regeringen konstaterar således att det kommer att finnas fall där den enskildes personliga omständigheter är sådana att kravet på godkännande, åtminstone under en övergångsperiod, behöver frångås. Inte minst gäller detta i de fall där barn berörs.

Regeringen anser därför att socialnämnden ska kunna frångå kravet på godkännande i undantagsfall, om det efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet finns särskilda skäl. Det kan vara fråga om personer som på grund av sina personliga förhållanden har svårt att hitta en annan lösning och därför behöver en begränsad tid för att vidta nödvändiga åtgärder för att lösa sin situation, exempelvis att få ett godkännande eller hitta en annan bostad. Det kan även vara personer som på grund av exempelvis våld i en nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck snabbt behöver en annan bostad. Det kan också vara fråga om att barn ingår i hushållet och det för att säkerställa barnets behov av t.ex.

trygghet, omsorg och skolgång krävs att boendesituationen inte försämras i avvaktan på en annan lösning.

De situationer då det kan vara aktuellt att göra undantag från kravet på godkänd andrahandsuthyrning kan alltså variera betydligt och beror på omständigheterna i varje enskilt fall. Det är därför inte lämpligt att, som *Motala kommun* föreslår, närmare ange i lagen vilka situationer som ska undantas. Regeringen anser att uttrycket särskilda skäl bäst motsvarar de olika situationer som kan vara aktuella och att det inte är rimligt att begränsa undantaget ytterligare såsom *Fastighetsägarna Sverige* förordar.

En möjlighet till undantag i enskilda fall innebär enligt regeringen att risken för orimliga konsekvenser för enskilda och för utsatta grupper avsevärt begränsas. Med den föreslagna regleringen tillgodoses även till exempel det krav som ställs upp i barnkonventionen om statens och kommunernas skyldigheter att erbjuda materiellt bistånd för att säkerställa barns rätt till en bostad. Regeringen anser därför att förslaget även är förenligt med sådana internationella åtaganden som bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* hänvisar till.

8 Åtgärder för att fler ska återfå arbetsförmågan

8.1 Krav på att lämna in läkarintyg

8.1.1 Biståndsmottagare som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande

Regeringens förslag

Den som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Om det finns särskilda skäl ska socialnämnden få begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod. Socialnämnden ska få medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att ett sådant lämnas in.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att det ska framgå av bestämmelsen att möjligheten att begära läkarintyg vid en kortare sjukdomsperiod än sju dagar ska gälla vid framtida sjukdomsfall. Utredningen föreslår en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget stöder det, däribland de flesta kommuner bl.a. *Arvika, Båstads, Eksjö, Ronneby* och

Sandvikens kommuner. Västra Götalandsregionen anser att förslaget är bra eftersom det harmonierar med övriga regelverk om ersättning på grund av sjukdom. Flera kommuner, däribland *Göteborgs kommun*, pekar på att förslaget ligger i linje med de krav som socialnämnderna ställer på bidragssökande redan i dag. *Sollentuna kommun* påpekar att kravet på läkarintyg säkerställer att alla behandlas lika. *Malmö kommun* ser positivt på att vårdgivares skyldighet att lämna läkarintyg förtydligas. *Motala kommun* för fram att krav på läkarintyg får ökad aktualitet med anledning av ett eventuellt införande av aktivitetskrav. Enligt *Stockholms kommun* får socialtjänsten bättre möjligheter att erbjuda rätt stöd till individen när det finns ett underlag och hälso- och sjukvården får bättre möjligheter att erbjuda koordineringsinsatser.

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget men pekar på att det behöver vara tydligt vad hälso- och sjukvården ska bedöma arbetsförmågan mot i det enskilda fallet för att ett ändamålsenligt underlag ska kunna tas fram. För att läkare ska kunna göra en adekvat bedömning behöver hälso- och sjukvården också veta vad patienten har för aktiviteter.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och *Institutet för arbetsmarknadspolitisk- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* kan varken tillstyrka eller avstyrka förslaget. IFAU delar utredningens uppfattning att medicinska underlag kan vara nödvändiga för att bedöma en biståndsmottagares behov av rehabiliterande insatser men är av uppfattningen att det i de flesta fall är för tidigt att klarlägga rehabiliteringsbehoven redan vid dag åtta i en sjukperiod.

Myndigheten för delaktighet (MFD) anser att det behöver säkerställas att biståndsmottagarna får ett individuellt anpassat stöd för att kunna efterleva kraven om förslagen genomförs.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att utredningens förslag kan stärka socialtjänstens handläggning ur ett rättssäkerhetsperspektiv och utgöra ett underlag för myndigheters möjligheter att ställa krav på individens deltagande i aktivitet, men påtalar att konsekvenserna för regionerna inte har belysts i tillräcklig utsträckning ur hälso- och sjukvårdens perspektiv.

En majoritet av regionerna och vissa övriga remissinstanser avstyrker förslaget. *Funktionsrätt Sverige* kan se vissa fördelar med krav på läkarintyg men anser att det riskerar att försvåra situationen för personer med funktionsnedsättningar som saknar sjukpenninggrundande inkomst och som redan i dag har svårt att få tillgång till vård och intyg. *Sveriges stadsmissioner* anser att ett strikt krav på dokumenterad sjukdom genom läkarintyg riskerar att ställa individer utan försörjning. *Regionerna Uppsala, Skåne och Värmland* hänvisar till risken för medikalisering av annan problematik, undanträngningseffekter inom vården samt ökade väntetider. Regionerna påpekar, på samma sätt som Socialstyrelsen, vikten av att den intygsskrivande läkaren vet vilken aktivitet individens arbetsförmåga bedöms mot för att kunna skriva ett ändamålsenligt intyg.

Eskilstuna kommun ser att det finns fördelar med ett krav på läkarintyg men anser inte att det kommer att lösa problemen när det gäller stöd och samordning utan riskerar att leda till ytterligare administration inom en redan ansträngd vård. *Örebro kommun* avstyrker förslaget och framför att det kan bidra till att fler sjukskriver sig och att det då blir svårare att planera insatser för dessa personer.

Skälen för regeringens förslag

Biståndsmottagare som kan arbeta ska stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som tar emot ekonomiskt bistånd behöver göra vad han eller hon kan för att bli självförsörjande. Av 12 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, framgår att en enskild som kan arbeta men som inte kan försörja sig ska stå till arbetsmarknadens förfogande för att kunna få försörjningsstöd. Skyldigheten att stå till arbetsmarknadens förfogande gäller den som har arbetslöshet som sitt huvudsakliga försörjningshinder, men däremot inte den som t.ex. är sjuk eller har behov av andra insatser i form av exempelvis social eller medicinsk rehabilitering. Att den enskilde ska stå till arbetsmarknadens förfogande innebär i normalfallet att han eller hon ska vara anmäld hos Arbetsförmedlingen, ha för avsikt att arbeta och vara aktiv i sitt arbetssökande (prop. 2015/16:136 s. 21 och 28).

Undantag från skyldigheten att stå till arbetsmarknadens förfogande kan göras om det finns godtagbara skäl (12 kap. 3 § andra stycket SoL). Det kan handla om sociala eller hälsomässiga hinder som gör att man i det särskilda fallet t.ex. inte kan söka ett heltidsarbete. Vad som ska anses vara godtagbara skäl till att inte stå till arbetsmarknadens förfogande får bedömas från fall till fall. Det kan exempelvis vara fråga om sjukdom i familjen eller andra trängande familjeangelägenheter (prop. 2015/16:136 s. 21, 23 och 28).

Socialnämnden ska, utöver att utreda den enskildes behov av ekonomiskt bistånd, även utreda den enskildes möjligheter att bli självförsörjande. Den som ansöker om ekonomiskt bistånd måste bidra till utredningen genom att lämna sådana underlag som behövs. När det gäller utredning av eventuella svårigheter att bli självförsörjande som hänför sig till mer personliga förhållanden ska socialtjänstlagens principer om frivillighet beaktas. Socialtjänstens insatser ska präglas av respekt för människors självbestämmande och integritet. Det hindrar inte att en biståndssökande som hävdar att han eller hon på grund av fysiska, psykiska eller andra personliga problem har svårt att bli självförsörjande kan avkrävas läkarintyg (HFD 2011 ref. 49).

Tillgången till läkarintyg är inte likvärdig i landet

Socialnämnden behöver ha tillräckligt underlag för sin bedömning av den enskildes arbetsförmåga. Avsaknad av läkarintyg kan försvåra bedömningen av om den enskilde har godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom. Det kan leda till att personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom inte får ändamålsenligt stöd, men det kan också leda till att personer som inte har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom får försörjningsstöd utan krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande. Avsaknad av läkarintyg kan också försvåra socialnämndens vidare planering av vilka aktiviteter och insatser som behövs för att den enskilde ska kunna återfå sin arbetsförmåga.

Läkarintyg och andra medicinska underlag är i många fall en förutsättning för att beviljas olika former av ekonomisk ersättning vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Krav på att den enskilde ska lämna läkarintyg för att visa nedsatt arbetsförmåga finns exempelvis i

27 kap. 25 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, för den som ansöker om sjukpenning. För den som ansöker om försörjningsstöd, och som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, finns i dag inget motsvarande krav på att lämna in ett läkarintyg.

Hälso- och sjukvården har en skyldighet att lämna ett intyg om vården, om en patient begär det (10 kap. 3 § patientlagen [2014:821] och 3 kap. 16 § patientdatalagen [2008:355]). Innehållet i ett sådant intyg regleras inte närmare i lag. Av äldre förarbeten till dåvarande patientjournallag framgår att intyget ska innehålla de uppgifter om undersökningen, vården och behandlingen som behövs för det av patienten begärda ändamålet (prop. 1984/85:189 s. 47).

Enligt utredningen förekommer det brister i kvaliteten på läkarintyg som utfärdas i syfte att lämnas till socialnämnden. Det finns vidare stora variationer i landet vad gäller vilka medicinska underlag som utfärdas när informationen ska användas av socialnämnden. I en del regioner utfärdas läkarintyg på liknande sätt som för den som har sjukpenning. I andra regioner utfärdas underlag i förenklad form, exempelvis utan medicinsk bedömning, eller inte alls om det inte pågår någon medicinsk behandling eller rehabilitering. Eftersom det inte uttryckligen framgår av lag eller förordning att en biståndssökande är skyldig att lämna läkarintyg när denne är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom har det inte alltid varit självklart att regionerna utfärdar läkarintyg i sådana fall.

Regeringen anser att ett läkarintyg bör användas som underlag för bedömning av den enskildes arbetsförmåga oavsett om denne är i behov av ekonomiskt bistånd eller om personen avser ansöka om en ersättning inom socialförsäkringen. Detta bör av rättssäkerhetsskäl gälla oavsett var i landet den enskilde bor och inte bara i kommuner där samverkan med regionerna redan fungerar väl. *Region Skåne* påpekar att ingenting tyder på att ett krav på att inkomma med läkarintyg skulle förbättra kvaliteten på intygen. Regeringen anser dock att innehållet i de medicinska underlagen kan förväntas hålla en högre kvalitet om det lämnas i ett läkarintyg. Detta eftersom Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter om hur en läkare ska förhålla sig när intyg utfärdas (Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd [HSLF-FS 2018:54] om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården). Socialnämnden kan även följa upp ett läkarintyg och vid behov be om att det kompletteras. Frågan om kvaliteten i läkarintyg är därutöver en tillsynsfråga.

Flera av *regionerna* uttrycker att förslaget innebär en risk för medikalisering av annan problematik, undanträngningseffekter inom vården samt ökade väntetider. Regionerna förordar i stället större fokus på samverkan och planering före ett eventuellt utfärdande. Även *SKR* ser att det finns en risk för undanträngningseffekter eftersom uppgiften som sådan ligger utanför hälso- och sjukvårdens uppgifter enligt hälso- och sjukvårdslagen. Regeringen delar uppfattningen att hälso- och sjukvårdens resurser ska användas på ett ändamålsenligt sätt. För att minska risken för undanträngningseffekter och ökade väntetider har regeringen avsatt medel för att kompensera regionerna för kostnader förknippade med läkarintyg, se avsnitt 11.1.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör införas ett krav på att den som får eller ansöker om försörjningsstöd och inte kan stå till

arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa detta genom att lämna in ett läkarintyg. Eftersom ett sådant intyg ska ligga till grund för socialnämndens prövning av den enskildes rätt till försörjningsstöd är det angeläget att intyget utfärdas skyndsamt.

IFAU anför att det vore mer värdefullt med medicinska underlag från vårdgivare – liknande dem som Arbetsförmedlingen använder – för att bedöma en arbetssökandes förutsättningar för arbete och eventuella funktionsnedsättningar. Regeringen konstaterar att ett krav på läkarintyg inte utesluter att andra former av utlåtanden kan behövas. Andra former av medicinska utlåtanden kan vara värdefulla för att kunna bedöma den enskildes förmåga.

Arbetsförmågan bedöms mot vad som krävs för att den enskilde ska anses stå till arbetsmarknadens förfogande

Flera remissinstanser, bl.a. vissa regioner och *Socialstyrelsen*, anför att det behöver vara tydligt vad hälso- och sjukvården ska bedöma arbetsförmågan mot i det enskilda fallet, för att ett ändamålsenligt underlag ska kunna tas fram. Regeringen instämmer i att läkaren behöver veta vilka aktiviteter patienten utför eller förväntas utföra för att kunna göra en adekvat bedömning av arbetsförmågans nedsättning. Kravet på läkarintyg kommer främst att träffa biståndsmottagare som saknar arbete men som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom och som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Ansvar för att beskriva sin situation och vilka aktiviteter och insatser som personen inte kan genomföra på grund av sin sjukdom kommer ligga på den enskilde. Det är socialnämndens ansvar att utifrån läkarintyget och andra uppgifter i ärendet bedöma om en enskild har godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande.

Läkarintyg ska som huvudregel lämnas in om sjukperioden överstiger sju dagar

Inom sjukförsäkringen finns ett väletablerat krav på läkarintyg från dag åtta i en sjukperiod, se bl.a. 27 kap. 25 § SFB. De förmåner som berörs av kravet på läkarintyg från dag åtta i en sjukperiod är så kallade dagbaserade förmåner som beviljas för de dagar som den nedsatta arbetsförmågan består, som exempelvis sjukpenning. Kravet att visa en nedsatt arbetsförmåga genom läkarintyg om nedsättningen överstiger sju dagar gäller även den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Ekonomiskt bistånd beviljas som regel för en månad i taget och socialnämnden utgår vanligtvis från huruvida den enskilde har uppfyllt förutsättningarna för rätt till bistånd månaden före den månad som ansökan avser. Det innebär att läkarintyget ska avse en sjukdomsperiod som inföll månaden före den månad som ansökan avser. Regeringen anser att regleringen av när läkarintyg ska lämnas inom försörjningsstödet i så stor utsträckning som möjligt bör motsvara vad som gäller inom bl.a. socialförsäkringen.

En fast tidsgräns innebär att det är enkelt att kommunicera regeln till den enskilde och att risken för missförstånd minskar. En fast tidsgräns medför även en förutsägbarhet för enskilda, och kan bidra till en mer rättssäker och likvärdig tillämpning mellan kommuner. Regeringen delar i stort

IFAU:s uppfattning att det i de flesta fall är för tidigt att klarlägga rehabiliteringsbehovet redan vid dag åtta i en sjukperiod. Avsikten med förslaget är emellertid inte att den enskildes rehabiliteringsbehov ska vara utrett vid en första läkarkontakt. Däremot kan kravet innebära att en första kontakt etableras med hälso- och sjukvården i ett tidigt skede av en eventuell sjukskrivning.

Ett krav på den enskilde att lämna in läkarintyg utan en angiven tidsgräns skulle i teorin kunna innebära att alla som ansöker om försörjningsstöd, men som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, skulle behöva lämna läkarintyg redan från dag ett i sjukdomsperioden, vilket regeringen inte anser är vare sig ändamålsenligt eller proportionerligt. Det är heller inte, såsom Region Skåne beskriver det, rimligt att personer med exempelvis korta lättare infektioner ska uppsöka sjukvården för att få intyg. Att kravet ställs alltför tidigt i sjukdomsperioden skulle i sig innebära att en stor mängd intyg skulle behöva utfärdas till personer som, förutom under en kort periods sjukdom, i övrigt inte har besvär som sätter ned deras arbetsförmåga.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns skäl att införa en fast tidsgräns för när i en sjukdomsperiod som läkarintyg ska behöva lämnas. Genom att använda samma tidsgräns som inom socialförsäkringen ges kraven inom välfärdssystemen en liknande utformning.

Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg vid kortare sjukdomsperiod

Regeringen anser att det i vissa enskilda fall kan vara motiverat att begära att biståndssökanden lämnar in läkarintyg även vid sjukdomsperioder som inte överstiger sju dagar. Så kan exempelvis vara fallet när en biståndssökande vid upprepade tillfällen uppgett sig vara förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande under en kortare period på grund av sjukdom. I dessa fall kan det finnas behov av en medicinsk bedömning för att socialnämnden ska kunna avgöra om de korta sjukdomsperioderna medför att den enskilde har haft godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande. En bedömning ska dock alltid göras i det enskilda fallet.

Mot denna bakgrund anser regeringen att socialnämnden bör ha möjlighet att begära att den enskilde lämnar in läkarintyg vid sjukdomsperioder som inte överstiger sju dagar, om det finns särskilda skäl för det.

Om det är uppenbart obehövt att ett läkarintyg lämnas in får socialnämnden medge undantag

Regeringen anser att det i undantagsfall kan finnas anledning att göra undantag från kravet på läkarintyg. Regeringen anser att det finns skäl att, liksom inom socialförsäkringen, vara restriktiv med undantag från kravet. Ett exempel på när det dock kan framstå som uppenbart obehövt att biståndssökanden styrker att han eller hon inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande är att biståndssökanden är intagen på sjukhus för heldygnsvård. En bedömning ska dock alltid göras i det enskilda fallet.

Mot denna bakgrund anser regeringen att socialnämnden bör kunna medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in.

8.1.2 Biståndsmottagare som inte kan fullgöra aktiviteter

Regeringens förslag

Den som på grund av sjukdom avböjer att delta i en aktivitet som socialnämnden har anvisat ska styrka detta genom läkarintyg. Detsamma ska gälla den som uteblir från en sådan aktivitet på grund av sjukdom om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Om det finns särskilda skäl ska socialnämnden få begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod.

Socialnämnden ska få medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte uttryckligen den som avböjer att delta i en anvisad aktivitet eller uteblir från en sådan aktivitet.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt om förslaget i den här delen.

Skälen för regeringens förslag

Godtagbara skäl att inte delta i aktivitet på grund av sjukdom ska styrkas genom läkarintyg

För att ha rätt till ekonomiskt bistånd ska den enskilde delta i olika former av insatser för att närma sig arbetsmarknaden, utifrån vad socialnämnden finner är lämpligt med hänsyn till den enskildes förutsättningar. Som en del av regeringens bidragsreform avser regeringen även att införa ett aktivitetskrav (se prop. 2025/26:1 utgiftsområde 9 avsnitt 6.5). I lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd, som regeringen beslutade om den 16 december 2025, föreslås att aktivitetskravet som huvudregel innebär en skyldighet för mottagare av försörjningsstöd som har arbetsförmåga att delta i heltidsaktiviteter. I de fall då en enskild som omfattas av aktivitetskravet avböjer att delta i eller inte kan fullfölja en aktivitet på grund av sjukdom kan ett läkarintyg, som visar att den enskildes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, behöva läggas till grund för socialnämndens beslut om rätt till försörjningsstöd.

Enligt 12 kap. 5 § SoL får fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i praktik eller någon annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 12 kap. 4 § SoL. Detsamma gäller om han eller hon utan godtagbart skäl uteblir från

praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten. I lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd föreslås vidare att socialnämndens möjlighet att sätta ned eller neka försörjningsstöd med stöd av 12 kap. 5 § SoL i stället ska bli en skyldighet. I avsnitt 8.2 föreslår regeringen att försörjningsstödet även ska få sättas ned om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer eller uteblir från att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. I lagrådsremissen föreslås även att bestämmelsen om att sätta ned eller neka försörjningsstöd även ska omfatta situationer då en person inte deltar i aktiviteter enligt aktivitetskravet.

I avsnitt 8.1.1 föreslår regeringen att den som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Regeringen föreslår vidare att socialnämnden ska få begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod, om det finns särskilda skäl, samt att socialnämnden ska få medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att ett sådant lämnas in. Kravet i nu nämnda förslag kan ställas på den som omfattas av 12 kap. 3 § SoL, dvs. den som kan arbeta, men som inte kan försörja sig.

För att socialnämnden ska ges tillgång till ett fullgott underlag för bedömningen av om en enskild har godtagbara skäl att avböja eller utebli från en aktivitet är det enligt regeringen av vikt att motsvarande krav på läkarintyg kan ställas även på den som inte deltar i en anvisad aktivitet, oavsett om han eller hon kan arbeta. Det kan bl.a. röra sig om den som omfattas av det aktivitetskrav som regeringen föreslår i lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd och den som omfattas av kravet på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. På samma grund som i avsnitt 8.1.1 bedömer regeringen att ett i lag fastslaget krav på att lämna in läkarintyg kan medföra att enskilda som deltar i anvisade aktiviteter i större utsträckning kan få läkarintyg utfärdade.

Den som avböjer att delta i en anvisad aktivitet på grund av sjukdom ska visa att han eller hon har godtagbara skäl för det genom läkarintyg. Detta bör gälla direkt och utan något krav på att sjukdomsperioden har en viss varaktighet eftersom den enskilde kan avböja att delta utan att påbörja aktiviteten. För den som uteblir från en aktivitet på grund av sjukdom anser regeringen att kravet på läkarintyg bör ställas först när sjukdomsperioden överstiger sju dagar, dels utifrån att sjuka då behandlas lika oberoende av försörjning, dels utifrån att ett tidigare krav kan medföra oönskade effekter för hälso- och sjukvården i form av onödiga läkarbesök och administration.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör införas ett krav på att den enskilde ska styrka att han eller hon har godtagbara skäl att på grund av sjukdom avböja att delta i eller utebli från en aktivitet som avses i 12 kap. 5 § SoL.

Av motsvarande skäl som i avsnitt 8.1.1 bedömer regeringen vidare att socialnämnden även vid deltagande i anvisad aktivitet ska få begära att den enskilde ska lämna in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod, om det finns särskilda skäl, samt att socialnämnden ska få medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att ett sådant lämnas in.

8.2 Krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering

Regeringens förslag

Om en enskild som får försörjningsstöd inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska socialnämnden få begära att han eller hon ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Socialnämnden ska ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skäligen utsträckning. Syftet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska vara att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering eller uteblir från rehabiliteringen ska socialnämnden neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd. Om det finns särskilda skäl ska socialnämnden dock få avstå från att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att socialnämnden ska ha rätt att neka eller sätta ned försörjningsstödet. Utredningen föreslår inte någon bestämmelse om att nämnden ska få avstå från att neka eller sätta ned försörjningsstödet vid särskilda skäl. Vidare föreslår utredningen en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

Några remissinstanser tillstyrker förslaget, däribland *Socialstyrelsen*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Gotlands, Sandvikens, Arvika och Malmö kommuner*.

Socialstyrelsen pekar på att det är positivt om människor erbjuds och deltar i rehabiliterande insatser för att öka sin arbetsförmåga, men anser att det är viktigt att insatserna är kunskapsbaserade och att planeringen utformas i dialog med den enskilde. *Älmhults kommun* uppger att kommunen redan i dag i samverkan med regionen begär att enskilda ska delta i rehabilitering. *Malmö* och *Eksjö* och *kommuner* framför att förslaget inte får innebära att kommunerna får ett ökat ansvar för rehabilitering, utan att ansvaret även fortsatt bör ligga på Arbetsförmedlingen. *Gotlands kommun* påpekar att kravet inte säkerställer någon tillgång till insatser.

Försäkringskassan befarar att den föreslagna bestämmelsen kan orsaka tillämpningsproblem, bl.a. beroende på den oklara kopplingen till samma uttryck i socialförsäkringsbalken.

Några remissinstanser avstyrker förslaget. *Funktionsrätt Sverige* anför att ekonomiskt bistånd inte kan villkoras med att personer deltar i aktiviteter som riskerar att försämra personers hälsa och föra dem längre från arbetsmarknaden. *Föreningen Sveriges socialchefer* påtalar att tillgången till insatser är mycket ojämn och ofta saknas. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* befarar att ansvarsfördelningen blir

otydlig och att kommunerna tvingas bygga upp verksamheter. SKR anser att det bör kunna ställas krav på den som är förhindrad att arbeta på grund av sjukdom att delta i aktivitet efter förmåga inom ramen för de förslag om aktivitetskrav inom försörjningsstödet som tidigare remitterats.

Skälen för regeringens förslag

Socialnämndens möjlighet att begära att den som får försörjningsstöd deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering bör förtydligas

Den som får ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § SoL förväntas, utifrån sin förmåga, göra vad han eller hon kan för att bidra till sin försörjning. Det gäller även den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Socialnämnden har bl.a. i uppdrag att utifrån en individuell behovsbedömning ställa krav utifrån förmåga. Det innebär att den som ansöker om ekonomiskt bistånd i vissa fall behöver godta att delta i lämpliga rehabiliteringsåtgärder som syftar till att han eller hon återvinner eller förbättrar sin arbetsförmåga (prop. 1979/80:1 s. 196). Sådana krav ställs redan i dag, vilket också bekräftas av *Älmhults kommun*.

Av utredningen framgår att mindre än en fjärdedel av kommunerna bedömer att socialtjänstlagen i tillräcklig utsträckning ger socialnämnden möjlighet att ställa krav på biståndsmottagare att delta i rehabiliterande insatser. En hög andel av kommunerna ser behov av ökade möjligheter att ställa krav på deltagande i aktiviteter, så som utbildning och rehabilitering, för den som har försörjningshindret sjukskriven med läkarintyg.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det behöver förtydligas att socialnämnden kan begära att en biståndsmottagare deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering. Ett sådant förtydligande medför ingen skyldighet för socialnämnden att erbjuda rehabilitering i egen regi. Socialnämnden kan inte heller förmå andra aktörer att tillhandahålla insatser men får genom den föreslagna bestämmelsen en möjlighet att ställa krav på att den enskilde deltar när sådan insats erbjuds honom eller henne. Regeringen kan därför inte se att det skulle orsaka någon övervältring av ansvaret för rehabilitering från stat till kommun, som bl.a. SKR befarar. Om socialnämnden väljer att själv tillhandahålla rehabiliterande insatser ska dessa, som *Socialstyrelsen* påpekar, bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och planeras i dialog med den enskilde (5 kap. 1 § och 10 kap. 3 § SoL). SKR anser att det i stället bör införas ett aktivitetskrav inom försörjningsstödet eftersom det skulle ge möjlighet att ställa krav även på den som är förhindrad att arbeta på grund av sjukdom att delta i aktivitet efter förmåga. I lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd föreslår regeringen att ett aktivitetskrav ska införas samt att kravet bl.a. ska anpassas till de aktiviteter som den enskilde redan har i form av anställning, studier och statliga, kommunala eller regionala insatser. Arbetslivsinriktad rehabilitering ingår dock inte som en aktivitet i det föreslagna aktivitetskravet.

Sammantaget anser regeringen att det av socialtjänstlagen bör framgå att socialnämnden får begära att en enskild som får försörjningsstöd och som på grund av sjukdom är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Socialnämnden ska ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skälighetsutsträckning. Syftet

med förslaget är att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Vad som avses med arbetslivsinriktad rehabilitering

Arbetslivsinriktad rehabilitering tillhandahålls främst av arbetsgivare eller Arbetsförmedlingen, men kan även tillhandahållas av kommuner. Arbetsgivaren är ansvarig för arbetslivsinriktad rehabilitering för den som har en anställning medan Arbetsförmedlingen i regel ansvarar för rehabilitering om personen innan sjukperioden var arbetslös. Arbetslivsinriktad rehabilitering genom Arbetsförmedlingen innebär att den som är i behov av särskilt stöd erbjuds utredande, vägledande, rehabiliterande eller arbetsförberedande insatser. Samordnade rehabiliteringsinsatser kan finansieras av samordningsförbund.

I socialförsäkringsbalken regleras en rätt till rehabilitering som benämns arbetslivsinriktad rehabilitering. Sådan rehabilitering ska syfta till att en försäkrad som har drabbats av sjukdom ska få tillbaka sin arbetsförmåga och få förutsättningar att försörja sig själv genom förvärvsarbete (29 kap. 2 § SFB). Den bestämmelse som regeringen nu föreslår i socialtjänstlagen har en annan syftesformulering: att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande. Innebörden av uttrycket arbetslivsinriktad rehabilitering enligt socialtjänstlagen kan därför i någon mån komma att skilja sig från uttryckets innebörd enligt socialförsäkringsbalken, samtidigt som viss ledning ändå bör kunna hämtas därifrån. Regeringen delar inte *Försäkringskassans* uppfattning att detta riskerar att ge upphov till oklarheter kring hur uttrycket ska tolkas inom ramen för respektive lagstiftning.

Vilken insats eller aktivitet som är lämplig för att en person ska återfå sin arbetsförmåga behöver avgöras i det enskilda fallet. Socialnämnden ska därför ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skälig utsträckning. Personen kan exempelvis ha behov av olika slags insatser för att bryta passivitet och påbörja aktiviteter på en nivå som är förenlig med sjukdomstillståndet. Hänsynen till de individuella förutsättningarna innebär även att kravet inte bör ställas på personer som har omfattande svårigheter kopplade till exempelvis psykisk ohälsa eller skadligt bruk eller beroende. I sådana fall bör socialnämnden först erbjuda personen andra insatser. Bland de individuella förutsättningar som socialnämnden ska ta hänsyn till ingår även olika former av funktionsnedsättningar. Regeringen delar därför inte *Funktionsrätt Sveriges* farhåga att ett krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering skulle försämra den enskildes hälsa och föra denne längre från arbetsmarknaden. Detta skulle även strida mot syftet med den föreslagna bestämmelsen.

Försörjningsstödet ska nekas eller sättas ned om den enskilde utan godtagbart skäl inte deltar i den arbetslivsinriktade rehabiliteringen

Om en biståndssökande utan godtagbart skäl avböjer att delta i erbjuden arbetslivsinriktad rehabilitering eller om han eller hon uteblir från en sådan insats utan godtagbart skäl anser regeringen att det kan finnas anledning för socialnämnden att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd. En sådan möjlighet har socialnämnden redan i dag enligt 12 kap. 5 § SoL

avseende praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats enligt 12 kap. 4 § SoL.

I lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd föreslås att bestämmelsen om att sätta ned eller neka försörjningsstöd även ska omfatta situationer då en person inte deltar i aktiviteter enligt aktivitetskravet. Vidare föreslås att socialnämnden ska vara skyldig att sätta ned eller neka fortsatt försörjningsstöd i dessa situationer. Socialnämnden ska dock få avstå från att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd om det finns särskilda skäl. Regeringen bedömer att detsamma bör gälla när socialnämnden ställer krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering.

Godtagbara skäl att inte delta skulle exempelvis kunna vara att den enskilde har bärande invändningar mot den föreslagna aktiviteten, såsom att den kräver större fysisk styrka än han eller hon besitter eller att den på annat sätt är olämplig med hänsyn till den enskildes personliga förutsättningar. Godtagbara skäl för att utebli från aktiviteten kan till exempel vara sjukdom hos den enskilde själv eller hos hemmavarande barn, besök hos Arbetsförmedlingen eller liknande. Om nämnden inte accepterar skälen bör nämnden i första hand överväga viss nedsättning av försörjningsstödet. Att helt vägra försörjningsstöd bör bara undantagsvis komma i fråga, såsom om den enskilde upprepade gånger uteblir och inte bättrar sig trots samtal med nämnden och andra åtgärder från nämndens sida. Kommunens yttersta ansvar innebär dessutom vissa begränsningar, såtillvida att socialnämnden även i dessa fall måste se till att den enskilde åtminstone har medel för sitt omedelbara livsuppehälle (prop. 1996/97:124 s. 173).

När den enskilde saknar godtagbara skäl att inte delta i arbetslivsinriktad rehabilitering kan det finnas särskilda skäl att ändå inte sätta ned eller neka försörjningsstöd. Exempel på sådana situationer är när barnets bästa talar för att försörjningsstöd ändå ska betalas ut. Det måste dock göras en individuell prövning i varje enskilt ärende.

8.3 Fler aktörer ska delta i att upprätta en individuell plan

Regeringens förslag

Om en enskild har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda myndigheterna, delta i arbetet med att upprätta en individuell plan, om kommunen bedömer att det behövs.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i sak överens med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning.

Remissinstanserna

En majoritet av de remissinstanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker förslaget, däribland *Arvika, Båstad, Eksjö, Malmö, Ronneby, Sandvikens, Trelleborgs, Uppsala* och *Älmhults kommuner, Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Sveriges stadsmisioner, Statskontoret, Svenska kyrkan* samt *Region Värmland*.

Flera remissinstanser är positiva till förslaget men anser att det inte bör begränsas till situationer då ansökan om samordning av rehabilitering avslagits, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Västra Götalandsregionen, Nationella nätverket för samordningsförbund, Funktionsrätt Sverige, Sollentuna kommun, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* och *Region Uppsala*.

SKR anser att samverkan skulle underlättas av ett generellt krav på att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen medverkar vid en individuell plan när kommuner och regioner bedömer att myndigheternas medverkan är av vikt för den enskildes fortsatta rehabilitering. IFAU påpekar att det kan finnas behov av samverkan redan innan en ansökan om samordnad rehabilitering avslås. Region Uppsala, liksom IFAU, anser att det finns skäl att ge Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan möjlighet att initiera individuell plan.

ISF anser att Försäkringskassan kan bidra med ett mervärde vid samordnad individuell planering även exempelvis när en persons ansökan om sjukpenning har avslagits.

Försäkringskassan anser att det är oklart vilken roll myndigheten ska ha vid upprättandet av en individuell plan, eftersom det vid ett avslag på ansökan om samordning av rehabilitering inte pågår ett individärende hos Försäkringskassan.

Skälen för regeringens förslag

Det finns skäl för att införa en skyldighet för fler aktörer att delta i att upprätta en individuell plan

Enligt 10 kap. 8 § SoL ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en individuell plan, om en enskild har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas genast. Av planen ska det framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser som respektive huvudman ansvarar för, vilka åtgärder som ska vidtas av någon annan än kommunen eller regionen samt vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Att regionen har motsvarande ansvar framgår av 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). En sådan plan som kommun och region ska upprätta kallas ofta samordnad individuell plan.

En individuell plan upprättas i förhållandevis stor utsträckning när den enskilde är i behov av insatser som innefattar ekonomiskt bistånd. Struktur och arbetssätt för samverkan vid upprättandet av en individuell plan ser olika ut i olika delar av landet. I flera kommuner och regioner finns lokala riktlinjer och överenskommelser. De lokala riktlinjerna ger mer detaljerat

stöd för arbetet med individuell plan. På en del håll finns det överenskommelser om att även andra aktörer än kommuner och regioner ska delta i arbetet med att upprätta en individuell plan. Det finns dock inte någon skyldighet för andra än kommuner och regioner att delta i samverkansstrukturen för en sådan plan.

Av utredningen framgår att flertalet kommuner har betydande svårigheter med att få vissa aktörer att delta i möten om att upprätta en individuell plan, trots att kommunen ser ett behov av att aktören deltar. En majoritet av kommunerna anser att det är mycket viktigt att fler aktörer, särskilt Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, får en lagstadgad skyldighet att delta i arbetet med att upprätta en individuell plan för enskilda som tar emot ekonomiskt bistånd.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns behov av att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i större utsträckning deltar i samverkan, särskilt vid tillfällen där den enskilde behöver övergå från en form av stöd till en annan i processen för att återfå arbetsförmåga. Det kan då vara svårt för socialtjänsten att avgöra om den enskilde behöver stöd för att återfå arbetsförmåga eller stöd i att ansöka om sjukersättning eller aktivitetsersättning. Enligt utredningen upplever kommunerna att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i vissa fall gör olika bedömningar av den enskildes arbetsförmåga. För att säkerställa en stabil och enhetlig samverkansstruktur där enskilda får sitt behov av stöd tillgodosett anser regeringen att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör ha en skyldighet att delta i arbetet med att upprätta en individuell plan i vissa situationer. Till skillnad från IFAU och Region Uppsala anser regeringen emellertid inte att det finns skäl att införa en bestämmelse som ger Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samma möjlighet som kommuner och regioner att initiera en individuell plan. Varken Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan har uttryckt att det finns något sådant behov.

Skyldigheten ska gälla när ansökan om samordnad rehabilitering har avslagits och om det finns behov

I socialförsäkringsbalken finns bestämmelser om rehabilitering som ska syfta till att en försäkrad som har drabbats av sjukdom ska få tillbaka sin arbetsförmåga. Försäkringskassan ansvarar enligt 30 kap. 8 § SFB bl.a. för att samordna de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten. Det innebär att Försäkringskassan samordnar rehabiliteringsinsatser med andra aktörer, främst Arbetsförmedlingen och kommunerna. Samordningsansvaret omfattar både den som är anställd och den som är arbetslös. Försäkringskassan kan avslå en ansökan om samordning av rehabilitering om myndigheten t.ex. bedömer att sökandens arbetsförmåga inte är nedsatt på grund av sjukdom eller att det saknas behov av samordning av rehabiliteringsinsatser.

Efter avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering kan det ändå finnas behov av att planera hur den enskilde ska återfå arbetsförmåga eller på annat sätt ordna sin försörjning. Genom utökad samverkan i det enskilda fallet kan kommunen få stöd av övriga aktörer att reda ut förutsättningarna för en fortsatt planering. *Försäkringskassan* anser att syftet med myndighetens deltagande i sådan samverkan är oklart, eftersom

det vid ett avslag på ansökan om samordning av rehabilitering inte pågår något individärende hos Försäkringskassan. Försäkringskassan anför även att myndigheten redan i sin utredande och samordnande roll har gett stöd i den enskildes övergångssituation. Regeringen bedömer dock att Försäkringskassans deltagande i att upprätta en individuell plan kan vara värdefullt för att socialtjänsten ska komma vidare i sin planering tillsammans med den enskilde. En sådan samverkan kan potentiellt påskynda personens återgång i arbete eller att personen får sina ekonomiska behov tillgodosedda genom annan ersättning. Om personens arbetsförmåga är varaktigt nedsatt på grund av sjukdom kan hjälp ges för att ansöka om sjukersättning eller aktivitetsersättning. Försäkringskassan kan exempelvis bidra med information om vad som gäller i olika övergångssituationer, men även ge råd och upplysningar i det enskilda ärendet utifrån att myndigheten har prövat den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering. Regeringen anser även att samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig, särskilt i de situationer då planeringen är att den enskilde ska närma sig eller återgå till arbetsmarknaden.

Regeringen anser därför att det bör införas en skyldighet för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att delta i arbetet med att upprätta en individuell plan efter att den enskilde har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering om kommunen bedömer att det behövs.

För att arbetet med en individuell plan ska vara ändamålsenligt och inte alltför resurskrävande för de inblandade parterna finns det skäl att noga överväga vilka situationer som ska medföra en skyldighet för aktörer utöver kommunen och regionen att delta. Det är dock inte möjligt att i lag ytterligare precisera i vilka situationer samverkan ska ske, utan det måste avgöras i det enskilda fallet. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska därför vara skyldiga att medverka om kommunen bedömer att det finns behov av att den ena eller båda myndigheterna deltar. Kommunen bör dock noggrant överväga om någon av, eller båda, myndigheternas deltagande är behovligt.

Skyldigheten ska inte gälla i andra situationer än när ansökan om samordnad rehabilitering har avslagits

Flera remissinstanser, däribland SKR, ISF och IFAU, framför att det kan finnas behov av att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen deltar i att upprätta en individuell plan även i andra situationer än då ansökan om samordning av rehabilitering har avslagits. ISF anser att samverkan med Försäkringskassan exempelvis kan vara av värde när en persons ansökan om sjukpenning har avslagits, men personen inte har möjlighet att återgå i arbete. Även om regeringen kan se att det i vissa situationer finns ett värde i Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens medverkan vid fler tillfällen än den nu föreslagna, bedömer regeringen att det för närvarande inte är motiverat att utöka skyldigheten ytterligare.

Vid avslag på en ansökan om sjukersättning eller aktivitetsersättning, erbjuds den enskilde redan i dag ett avstämningsmöte som kommunen kan delta i om den enskilde samtycker till det. För det fall avslaget beror på att det inte är tillräckligt utrett om den enskildes arbetsförmåga är varaktigt nedsatt finns även möjlighet att ansöka om samordning av rehabilitering.

För det fall att avslaget beror på att det kan finnas behov av ytterligare medicinsk behandling eller utredning kan kommunen, med den enskildes samtycke, initiera en individuell plan med den regionala hälso- och sjukvården.

Regeringen bedömer därför att det främst är när den enskilde fått avslag på samordnad rehabilitering som det finns behov av att införa en skyldighet för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att delta i att upprätta en individuell plan.

IFAU för fram att det saknas kunskap om samordning av rehabilitering bland både socialsekreterare och biståndsmottagare, att alltför få biståndsmottagare ansöker om samordnad rehabilitering, att en majoritet av ansökningarna om samordnad rehabilitering avslås och att många ansökningar är bristfälliga. Enligt IFAU finns det därför behov av samverkan innan en ansökan om samordnad rehabilitering avslås. Regeringen konstaterar att det inte finns någonting som hindrar att aktörerna samverkar redan innan den enskildes ansökan om samordning av rehabilitering har avslagits. Det är dock främst när ansökan om samordnad rehabilitering har avslagits som regeringen har sett att det finns behov av ett förtydligande för att se till att det finns förutsättningar att hjälpa den enskilde att närma sig arbetsmarknaden.

Regeringen bedömer således att det är motiverat att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingens skyldighet att delta i upprättandet av en individuell plan ska begränsas till när den enskildes ansökan om samordning av rehabilitering avslagits.

9 Integritetsanalys

Regeringens bedömning

Den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av förslagen. Förslagen är förenliga med grundlagsskyddet för den personliga integriteten, kraven enligt EU:s dataskyddsförordning och tillämplig nationell dataskyddsreglering.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Endast *Integritetsskyddsmyndigheten* yttrar sig särskilt över bedömningen. Myndigheten har inga synpunkter på bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om krav på läkarintyg kan komma att innebära en utökad behandling av personuppgifter

Regeringen föreslår i avsnitt 8.1 att det ska införas en skyldighet för den enskilde att styrka sina uppgifter genom läkarintyg om han eller hon inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom. Detsamma föreslås gälla om den enskilde på grund av sjukdom avböjer att delta i, eller uteblir från, en aktivitet som socialnämnden anvisat.

Läkarintyg innehåller olika typer av personuppgifter, ofta i form av exempelvis namn, person- eller samordningsnummer och uppgifter om hälsa.

Att socialnämnden samlar in, registrerar och läser ett läkarintyg innebär att personuppgifter behandlas. Att det inom hälso- och sjukvården utfärdas läkarintyg innebär också att personuppgifter behandlas. Detta sker i form av t.ex. insamlande, registrering, bearbetning och utlämnande av uppgifter.

Många socialnämnder begär redan i dag att enskilda ska lämna in läkarintyg i de angivna fallen. Den som ansöker om en förmån har en skyldighet att visa att han eller hon har rätt till den. Det kan dock förekomma skillnader mellan olika socialnämnder vad gäller i vilken utsträckning de begär att läkarintyg ska lämnas in. Förslaget innebär att det införs en uttrycklig skyldighet att lämna in läkarintyg och bedöms medföra att läkarintyg kommer att lämnas in i större utsträckning. Även möjligheten för biståndsmottagare att faktiskt få ett läkarintyg utfärdat från hälso- och sjukvården varierar mellan olika regioner. Förslaget bedöms medföra att läkarintyg utfärdas i större utsträckning.

Regeringen bedömer mot den bakgrunden att förslaget om krav på läkarintyg kan komma att innebära en utökad behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och inom hälso- och sjukvården. Den utökade behandlingen kommer att helt eller delvis göras på automatisk väg. Förslaget leder enligt regeringens bedömning inte till att några nya kategorier av personuppgifter kommer att behandlas.

Förslaget om att fler huvudmän ska delta i att upprätta en individuell plan kan komma att innebära en utökad behandling av personuppgifter

Regeringen föreslår i avsnitt 8.3 att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska delta i att upprätta en individuell plan för en enskild som fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken. Även om Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan redan i dag kan delta i sådan planering innebär förslaget en skyldighet för dessa myndigheter att tillsammans med kommunen, regionen och den enskilde delta i planeringen om kommunen bedömer att det behövs. Skyldigheten kommer sannolikt att leda till att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i större utsträckning deltar i sådan planering. Ett utökat deltagande i upprättandet av en individuell plan kommer att medföra en utökad personuppgiftsbehandling hos Arbetsförmedlingen respektive Försäkringskassan. I någon mån kan myndigheternas deltagande även leda till utökad personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, där det redan i

dag finns en skyldighet att delta i upprättandet av en individuell plan. De typer av personuppgifter som kommer att behandlas kan t.ex. vara uppgifter om namn, person- eller samordningsnummer, hälsa och sociala förhållanden. Behandlingen kommer att ske genom bl.a. framtaging, läsning, bearbetning, insamlande, registrering och utlämnande av uppgifter.

Regeringen bedömer således att förslaget kan komma att innebära en utökad behandling av personuppgifter inom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan och i någon mån även inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Den utökade behandlingen kommer helt eller delvis att göras på automatisk väg. Förslaget leder enligt regeringens bedömning inte till att några nya kategorier av personuppgifter kommer att behandlas hos aktörerna.

Övriga förslag innebär inte någon betydande utökning av behandlingen av personuppgifter

De övriga förslagen i lagrådsremissen om en moderniserad riksnorm, en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll, ett begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen, krav på godkänd andrahandsuthyrning, krav på laglig vistelse i Sverige och krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, bedöms inte innebära någon mer betydande utökning av behandlingen av personuppgifter.

Grundläggande bestämmelser till skydd för personlig integritet

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Regelverk för behandlingen av personuppgifter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning, utgör den generella regleringen om personuppgiftsbehandling inom EU. Förordningen ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg och på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register (artikel 2.1 i EU:s dataskyddsförordning). Behandling är ett vidsträckt begrepp och omfattar exempelvis

insamling, registrering, lagring, bearbetning och utlämnande genom överföring (artikel 4.2 i EU:s dataskyddsförordning).

Behandlingen av personuppgifter måste uppfylla samtliga av de grundläggande principerna i artikel 5 i EU:s dataskyddsförordning. För att en behandling av personuppgifter ska vara tillåten, krävs dessutom att någon av de rättsliga grunder som anges i artikel 6 i EU:s dataskyddsförordning är tillämplig. För behandling av känsliga personuppgifter gäller dessutom att den måste kunna hänföras till något av undantagen i artikel 9.2 i EU:s dataskyddsförordning. När uppgift om person- och samordningsnummer ska behandlas gäller ytterligare förutsättningar enligt artikel 87 EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 10 § lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen.

Av särskilt intresse för myndigheters verksamhet är artikel 6.1 c som gäller när behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige och artikel 6.1 e som gäller när behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Av artikel 6.3 framgår att den grund för behandlingen som avses i punkt 1 c och e ska fastställas i enlighet med unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas.

Dataskyddslagen innehåller bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning på ett generellt plan i svensk rätt. Inom ramen för det utrymme som EU:s dataskyddsförordning ger reglerar lagen bl.a. frågor om rättslig grund för behandling av personuppgifter och särskilda kategorier av personuppgifter (som i nationell lagstiftning benämns känsliga personuppgifter). Dataskyddslagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning. Det gör det möjligt att ha bestämmelser som avviker från dataskyddslagen i sektorsspecifika registerförfattningar.

Vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten kompletteras EU:s dataskyddsförordning av lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuL, och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuF. För behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården finns kompletterande bestämmelser i patientdatalagen (2008:355), lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation och patientdataförordningen (2008:360). När det gäller Arbetsförmedlingen finns kompletterande bestämmelser i lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, förkortad AfPuL, och förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, förkortad AfPuF. För Försäkringskassan finns kompletterande bestämmelser i 114 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, och förordningen (2024:14) om behandling av personuppgifter vid Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Det finns rättslig grund för behandlingen av personuppgifter

Av 2 kap. 1 § dataskyddslagen, som kompletterar EU:s dataskyddsförordning, framgår att personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 6.1 c om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Vidare får personuppgifter enligt 2 kap. 2 § dataskyddslagen behandlas med stöd av artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning om behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning.

Alla uppgifter som riksdag eller regering har gett i uppdrag åt statliga myndigheter att utföra är enligt regeringen av allmänt intresse. Detsamma gäller de obligatoriska uppgifter som ålagts kommuner och regioner att utföra. Myndighetsutövning mot enskilda karaktäriseras av beslut eller andra ensidiga åtgärder som ytterst är uttryck för samhällets maktbefogenheter i förhållande till medborgarna (prop. 2017/18:105 s. 56, 57 och 62).

Enligt 6 § SoLPuL får personuppgifter behandlas inom socialtjänsten bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Personuppgifter får enligt bestämmelsen även behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning. Av 12 § 1 SoLPuF framgår att en kommunal myndighet får behandla personuppgifter för handläggning av ärenden om insatser samt genomförande av insatser som följer av bestämmelserna i socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL.

Inom hälso- och sjukvården får personuppgifter enligt bl.a. 2 kap. 4 § patientdatalagen behandlas om det behövs bl.a. för att föra patientjournal, upprätta annan dokumentation som behövs i och för vården av patienter och att utfärda intyg om vården, dvs. läkarintyg. Sådana personuppgifter får enligt 2 kap. 5 § patientdatalagen också behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Det får under vissa förutsättningar även ske för andra ändamål.

Arbetsförmedlingen får enligt 4 § AfPuL behandla personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten bara om det är nödvändigt bl.a. för handläggning av ärenden. Arbetsförmedlingen får enligt 5 § samma lag även behandla personuppgifter för att fullgöra uppgiftslämnande i enlighet med lag eller förordning. Arbetsförmedlingen får enligt 5 a § samma lag under vissa förutsättningar behandla sådana uppgifter även för andra ändamål.

Försäkringskassan får enligt bestämmelserna i 114 kap. SFB, i verksamhet som avser förmåner enligt balken, behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att bl.a. handlägga ärenden. Försäkringskassan får även behandla sådana uppgifter för att fullgöra uppgiftslämnande som bl.a. sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Försäkringskassan får under vissa förutsättningar behandla sådana uppgifter även för andra ändamål.

Förslaget om skyldighet för den enskilde att lämna in läkarintyg till socialnämnden kommer medföra att nämnden hanterar läkarintygen inom ramen för sitt uppdrag och sina skyldigheter gentemot enskilda bl.a. när det gäller prövningen av biståndsansökningar enligt 12 kap. 1 § SoL. Regeringen anser därför att personuppgiftsbehandlingen inom socialtjänsten är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse, t.ex. att bevilja ekonomiskt bistånd, gentemot enskilda enligt artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning. Personuppgiftsbehandlingen inom socialtjänsten är även en uppgift av allmänt intresse och utgör ett led i socialnämndens myndighetsutövning enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning.

Förslaget om krav på läkarintyg syftar bl.a. till att effektivisera socialnämndens kontroll av om enskilda står till arbetsmarknadens förfogande och deltar i anvisade insatser, för att socialnämnden på ett rättssäkert sätt ska kunna bedöma enskildas ansökningar om ekonomiskt bistånd. Förslaget syftar även till att stärka den enskildes möjlighet att få läkarintyg utfärdat, vilket kan leda till att enskilda kan få bättre hjälp att närma sig arbetsmarknaden och få rätt insatser. Den utökade behandling av personuppgifter som förslaget medför är enligt regeringen proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas.

Enligt 10 kap. 3 § patientlagen (2014:821) och 3 kap. 16 § patientdatalagen ska den som är skyldig att föra patientjournal på begäran av patienten utfärda intyg om vården. Regeringen bedömer därmed att hälso- och sjukvårdens personuppgiftsbehandling med anledning av förslaget om krav på läkarintyg är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning.

När det gäller den föreslagna skyldigheten för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att under vissa förutsättningar delta i att upprätta en individuell plan, bedömer regeringen att den personuppgiftsbehandling som kommer att ske är nödvändig för att utföra en rättslig förpliktelse som åvilar respektive aktör i enlighet med artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen kan även vara nödvändig för att de ska fullgöra en uppgift av allmänt intresse.

Syftet med den föreslagna skyldigheten är att ge förutsättningar för en stabil samverkansstruktur som på nationell nivå långsiktigt säkerställer enskildas behov av stöd. Detta genom bl.a. att enskilda som har behov av insatser från fler än en aktör ska kunna få det på ett enkelt och effektivt sätt och att socialnämndens möjligheter att hjälpa den enskilde till egen försörjning förbättras. Enligt regeringen är den utökade behandling som förslaget medför proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas.

Det finns sammanfattningsvis rättslig grund för den utökade personuppgiftsbehandling som förslagen föranleder.

Det finns stöd för behandlingen av person- och samordningsnummer samt känsliga personuppgifter

Förslagen förväntas medföra en utökad behandling av uppgifter om bl.a. enskildas hälsa och person- och samordningsnummer. Uppgift om hälsa är en så kallad känslig personuppgift enligt artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning. Uppgift om person- och samordningsnummer har getts en särställning enligt artikel 87 i dataskyddsförordningen och 3 kap. 10 och 11 §§ dataskyddslagen.

Behandlingen av vissa kategorier av personuppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa eller sexuell liv och uppgifter som avslöjar t.ex. etniskt ursprung eller religiös övertygelse, anses som särskilt känslig och är förbjuden (artikel 9.1 i EU:s data-skyddsförordning). Förbudet ska dock enligt artikel 9.2 inte tillämpas vid någon av de situationer som beskrivs i punkterna a–j.

Enligt artikel 9.2 h får behandling av känsliga personuppgifter ske om den är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. tillhandahållande av hälso- och sjukvård, behandling, social omsorg eller förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster och social omsorg och av deras system, på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet under förutsättning att de villkor och skyddsåtgärder som avses i artikel 9.3 är uppfyllda.

Uppgifter om person- och samordningsnummer får enligt 3 kap. 10 § dataskyddslagen behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Den utökade behandling av känsliga personuppgifter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården som förslagen kan leda till kommer enligt regeringen att vara förenlig med undantaget för hälso- och sjukvård samt social omsorg i artikel 9.2 h (jfr prop. 2017/18:171 s. 185 och 186).

Enligt 3 kap. 5 § dataskyddslagen får känsliga personuppgifter behandlas med stöd av artikel 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning om behandlingen är nödvändig för förebyggande hälso- och sjukvård och yrkesmedicin, bedömningen av en arbetstagares arbetskapacitet, medicinska diagnoser, tillhandahållande av hälso- och sjukvård eller behandling, social omsorg, eller förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster, social omsorg samt deras system. Behandlingen får ske under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i förordningen är uppfyllt. Av 7 § SoLPuL framgår att socialtjänsten får behandla känsliga personuppgifter, om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. Enligt bestämmelsen får vidare känsliga personuppgifter behandlas med stöd av artikel 9.2 h i EU:s dataskyddsförordning under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i förordningen är uppfyllt. Enligt 2 kap. 7 a § patientdatalagen får hälso- och sjukvården behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 h i förordningen under samma förutsättning.

Regeringen bedömer att den behandling av känsliga personuppgifter som kan ske inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården till följd av förslagen dels kommer att avse uppgifter som lämnats i ärenden, dels vara nödvändig för socialtjänstens verksamhet och för att hälso- och sjukvården ska kunna utfärda läkarintyg. Tystnadsplikt gäller inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården enligt 25 och 26 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Det sekretesskydd som uppgifterna har inom både socialtjänsten och hälso- och sjukvården är lika starkt och innebär en presumtion för sekretess. För personal inom den enskilda hälso- och sjukvården gäller i stället tystnadsplikt enligt bestämmelser i 6 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659). Därtill finns skyddande bestämmelser i bl.a. dataskyddslagen och registerförfattningarna om exempelvis åtkomst (t.ex. 4 kap. patientdatalagen och

10 § SoLPuL), olika användningsbegränsningar (t.ex. 7 kap. patientdatalagen och 7 a § SoLPuL) och sökbegrepp (2 kap. 8 § patientdatalagen och 15 § SoLPuF), med mera. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det finns stöd för den behandling av person- och samordningsnummer samt känsliga personuppgifter som förslagen kan ge upphov till inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

För Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är det främst artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning som är av intresse. Enligt bestämmelsen får behandling av känsliga personuppgifter ske om den är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller den nationella rätten, vilken ska stå i proportion till det eftersträfvade syftet, vara förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen.

Behandlingen är bl.a. nödvändig för att den i lag reglerade individuella planeringen ska kunna komma till stånd. Detta är enligt regeringen ett sådant viktigt allmänt intresse som avses i artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning.

Enlig 3 kap. 3 § dataskyddslagen får känsliga personuppgifter behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag, om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende eller, i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet.

Enligt 9 och 10 §§ AfPuL får känsliga personuppgifter behandlas av Arbetsförmedlingen i en databas endast om de har lämnats i ett ärende. Känsliga personuppgifter som avslöjar etniskt ursprung eller rör hälsa får dessutom behandlas i en databas om de är nödvändiga för handläggningen av ett ärende. Personuppgifter om sociala förhållanden och omdömen, slutsatser eller andra värderande upplysningar om en enskild får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggningen av det. Uppgifter om att den enskilde har vårdats med stöd av socialtjänstlagen får behandlas i en databas endast om de har lämnats i ett ärende. Närmare bestämmelser om Arbetsförmedlingens behandling av känsliga personuppgifter om hälsa och sociala förhållanden finns därtill i förordningen om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknads-politiska verksamheten. De bestämmelserna innehåller bl.a. begränsningar av behandlingen av uppgifter om arbetssökandes hälsa och sociala förhållanden.

Av 114 kap. 11 § SFB följer att Försäkringskassan får behandla känsliga personuppgifter bl.a. om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggning av ett ärende. Detsamma gäller om behandlingen är nödvändig för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

Det finns således regler som möjliggör och begränsar behandling av känsliga personuppgifter hos Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. I bl.a. registerförfattningarna finns även bestämmelser till skydd för den enskilde vid sådan behandling. Därtill finns bestämmelser i 28 kap. OSL som innebär att uppgifterna kan omfattas av sekretess hos myndigheterna.

Sekretessbestämmelserna ger visserligen ett lägre skydd än inom t.ex. socialtjänsten och hälso- och sjukvården. De innebär en presumtion för offentlighet, men känsliga uppgifter kan dock i stor utsträckning förväntas skyddas av sekretess. Sekretessskyddet bedöms därmed som tillfredsställande. I sammanhanget bör även framhållas att någon samordnad planering med tillkommande behandling av personuppgifter inte kommer att kunna ske utan samtycke från den enskilde. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att den behandling av känsliga personuppgifter inom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som förslagen kan ge upphov till kommer att stå i proportion till det eftersträlvade syftet och vara förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd. I bl.a. dataskyddslagen och registerförfattningarna finns även bestämmelser som säkerställer enskildas grundläggande rättigheter och intressen.

Behandlingen av uppgifter om person- och samordningsnummer kan enligt regeringen vara klart motiverad för sitt ändamål, att utfärda läkarintyg, pröva ansökningar om ekonomiskt bistånd, samt upprätta en individuell planering. För sådana ändamål kan behandlingen även vara motiverad av vikten av en säker identifiering och i förekommande fall även andra beaktansvärda skäl.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det även finns stöd för den behandling av känsliga personuppgifter inom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som förslagen kan ge upphov till.

Personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig och förenlig med skyddet för den personliga integriteten

Förslaget om skyldighet att lämna läkarintyg bedöms medföra en utökad personuppgiftsbehandling hos såväl socialnämnden som hos hälso- och sjukvården. En ökad tillgång till personuppgifter inom verksamheterna medför ett större intrång i de enskildas personliga integritet. Överföringen av personuppgifter sker bl.a. i syfte att förbättra enskildas möjligheter att få läkarintyg utfärdat när ett sådant behövs i ett ärende hos socialnämnden. Den kommer också att ge socialnämnden ett bättre beslutsunderlag vid bedömningen av om den enskilde har haft skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande eller delta i anvisade aktiviteter på grund av sjukdom. Syftet är således inte att underlätta övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Personuppgifter som är känsliga kommer att behandlas av aktörerna. Person- och samordningsnummer kommer också att behöva behandlas. Det sekretessskydd som uppgifterna har inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården innebär en presumtion för sekretess (25 och 26 kap. OSL). För personal inom den enskilda hälso- och sjukvården gäller i stället tystnadsplikt enligt bestämmelser i 6 kap. patientsäkerhetslagen. Skyddet bedöms därmed vara tillfredsställande.

Behandlingen sker på den enskildes eget initiativ vilket innebär att integritetsintrånget är mindre. Samtidigt får en biståndssökande dock normalt sett anses stå i beroendeförhållande till socialnämnden och befinner sig inte sällan i en utsatt position, vilket får anses öka integritetsriskerna med behandlingen. Det allmänna har ett starkt intresse av att utbetalningar från välfärdssystemen sker på korrekta grunder. Detta får också anses ligga i den enskildes intresse. Avsaknad av fullständiga

uppgifter kan också väntas inverka menligt på socialnämndens möjlighet att uppfylla sitt uppdrag att ge enskilda ett ändamålsenligt stöd. Förslaget medför en tydlig, konkret och förutsägbar personuppgiftsbehandling. Spridningen av uppgifter bedöms också minimeras av befintlig reglering. Det bedöms inte finnas några mindre ingripande åtgärder för att uppnå syftet med regleringen.

Regeringen bedömer mot den bakgrunden att det allmännas intresse av att socialnämnden har fullständiga underlag att fatta beslut på samt den enskildes möjlighet att erhålla läkarintyg och därmed tillvarata sina intressen motiverar den personuppgiftsbehandling som förslaget innebär. Förslaget om skyldighet att lämna läkarintyg innebär därmed en godtagbar och proportionerlig avvägning mellan det allmännas intresse av en utökad informationsdelning och den personliga integriteten.

Regeringen bedömer vidare att det intrång som förslaget om skyldighet att lämna läkarintyg innebär, inte utgör ett betydande intrång enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (jfr prop. 2009/10:80 s. 182–185).

Den föreslagna skyldigheten för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att under vissa förutsättningar delta i att upprätta en individuell plan medför en utökad behandling av personuppgifter hos de olika aktörerna. En ökad tillgång till personuppgifter inom socialtjänsten, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och hälso- och sjukvården medför ett större intrång i enskildas personliga integritet. Syftet med den föreslagna skyldigheten är att ge förutsättningar för en stabil samverkansstruktur som är likvärdig i hela landet och säkerställer att enskilda får sitt behov av stöd tillgodosett. Syftet är således inte att underlätta övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. De uppgifter som kommer att behöva behandlas med anledning av utredningens förslag kan bl.a. vara uppgift om namn, person- eller samordningsnummer, hälsa, sociala förhållanden med mera. Känsliga uppgifter samt person och samordningsnummer kommer alltså att behandlas. Uppgifterna skyddas av sekretess hos respektive aktör, men med olika styrka. Det sekretesskydd som uppgifterna har hos socialnämnden och hälso- och sjukvården är starkare än det skydd uppgifterna har hos Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan (jfr 25, 26 och 28 kap. OSL). Hos Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen gäller som utgångspunkt en presumtion för offentlighet. Sekretess gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Sekretessskyddet bedöms vara tillfredställande. Spridningen av uppgifter bedöms minimeras av befintlig reglering. Det bedöms inte finnas några mindre ingripande åtgärder för att uppnå syftet med regleringen.

Regeringen bedömer mot den bakgrunden att det allmännas intresse av en utökad informationsdelning i enlighet med förslaget är så starkt att det motiverar den personuppgiftsbehandling som förslaget innebär. Förslaget innebär därmed en godtagbar och proportionerlig avvägning mellan det allmännas intresse av en utökad informationsdelning och den personliga integriteten.

Regeringen bedömer vidare att det intrång som den föreslagna skyldigheten för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen att under vissa förutsättningar delta i upprättandet av en individuell plan innebär,

inte utgör ett betydande intrång enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (jfr prop. 2009/10:80 s. 182–185).

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att förslagen i denna lagrådsremiss är nödvändiga och proportionerliga ur person-uppgiftshänseende och att de inte innebär ett otillbörligt intrång i den enskildes personliga integritet. Den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för den personuppgiftsbehandling som kommer att ske med anledning av förslagen. Förslagen är förenliga med grundlagsskyddet för den personliga integriteten, kraven enligt EU:s dataskyddsförordning och tillämplig nationell dataskyddsreglering.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Bestämmelserna om skyldighet att lämna in läkarintyg till socialnämnden för den som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom och för den som avböjer eller uteblir från anvisad aktivitet på grund av sjukdom ska träda i kraft den 1 juli 2026. Övriga lagändringar ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för en ansökan om ekonomiskt bistånd som har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet och som avser tid före ikraftträdandet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att samtliga föreslagna ändringar ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har inget att invända mot förslaget men framhåller att kommuner och regioner behöver god framförhållning och tydliga besked för att ikraftträdandet ska fungera på bästa sätt. *Bollnäs kommun* delar SKR:s uppfattning. *Ronneby kommun* anser att det är viktigt att hinna informera om de föreslagna reglerna om bistånd till boendekostnader vid andrahandsuthyrning innan de träder i kraft.

Örnsköldsviks kommun anför att andra ändringar kring ekonomiskt bistånd också kommer att träda i kraft under 2026 vilket innebär stort arbete och riskerar att ta resurser från det klientnära arbetet.

Kammarrätten i Jönköping påpekar att beskrivningen i författningskommentaren av övergångsbestämmelsens innebörd inte motsvarar dess ordalydelse.

Skälen för regeringens förslag

Ikraftträdande

Regeringen anser att det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Flera av förslagen innebär ändringar av hur försörjningsstöd ska beräknas med tillämpning av den riksnorm som regeringen anger. För att underlätta tillämpningen anser regeringen att dessa förslag bör träda i kraft i samband med ett nytt kalenderår. Som bl.a. *SKR* och *Ronneby kommun* anför är det även viktigt att berörda myndigheter får tid till förberedelse. Regeringen anser, trots det *Örnsköldsviks kommun* anför om att kommunerna påverkas av att även andra förslag kan komma att träda i kraft under 2026, att ett ikraftträdande den 1 januari 2027 ger tillräcklig tid för de förberedelser som kan krävas hos berörda myndigheter och kommuner. De nya bestämmelserna bör därför träda i kraft den 1 januari 2027.

Regeringen anser att lagändringarna så långt som möjligt bör träda i kraft vid ett och samma tillfälle eftersom stora delar av dem rör områden som är tätt sammankopplade. Förslagen om krav på läkarintyg som visar nedsättning av arbetsförmåga eller godtagbart skäl att avböja eller utebli från anvisad aktivitet har emellertid ett nära samband med andra förslag om ändringar i socialtjänstlagen som behandlas i lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd och som regeringen föreslår ska träda i kraft den 1 juli 2026. Regeringen anser därför att förslaget om krav på läkarintyg ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Övergångsbestämmelser

De föreslagna ändringarna i socialtjänstlagen medför bl.a. att bestämmelser om beräkning av försörjningsstöd förändras och att det införs en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll. Ansökningar om ekonomiskt bistånd, särskilt ansökningar om försörjningsstöd, prövas normalt sett månadsvis. Utifrån ett likabehandlingsperspektiv och för att skydda enskildas rättssäkerhet anser regeringen att samma regler bör gälla för alla som söker och får ekonomiskt bistånd för en viss period före ikraftträdandet. För att detta ska gälla även den som exempelvis överklagar ett avslagsbeslut om ekonomiskt bistånd avseende en period innan de nya bestämmelserna trätt i kraft, bör de äldre bestämmelserna fortfarande gälla för prövningar av ekonomiskt bistånd som avser tid före ikraftträdandet. Enligt regeringens uppfattning är det emellertid viktigt att de nya reglerna så snart de trätt i kraft kan tillämpas för ekonomiskt bistånd som avser tid efter ikraftträdandet. Förslaget innebär i enlighet med detta att äldre bestämmelser inte ska tillämpas för bistånd som avser en period efter ikraftträdandet, oavsett när ansökan getts in. Det förhållandet att vissa ansökningar om t.ex. försörjningsstöd för en period efter ikraftträdandet redan har prövats av socialnämnden när bestämmelserna träder i kraft och då kan vara föremål för överprövning, bör enligt regeringens mening inte föranleda några större tillämpningssvårigheter.

Som *Kammarrätten i Jönköping* påpekar innebär förslaget att det, för att äldre bestämmelser ska tillämpas, även krävs att ansökan har kommit in före ikraftträdandet. Regeringen konstaterar att enskilda normalt sett ska ansöka om och beviljas ekonomiskt bistånd i samband med att ett behov

uppkommer. Ansökan ges då in före eller under den period som ansökan om ekonomiskt bistånd avser. Enligt regeringens uppfattning bör ansökningar som kommer in efter ikraftträdandet i enlighet med detta omfattas av de nya reglerna, även om de avser bistånd för en förfluten period, före ikraftträdandet. Äldre föreskrifter ska därför gälla enbart för ansökningar om ekonomiskt bistånd som har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet och som avser tid före ikraftträdandet.

11 Konsekvenser av förslagen

Förslagen i denna lagrådsremiss syftar i första hand till att minska biståndsmottagande och utanförskap samt öka sysselsättningen. Flera bestämmelser föreslås regleras i förordning. Det gäller till exempel beloppen för kostnader i riksnormen. Eftersom dessa aspekter av förslagen inte behandlas inom ramen för denna lagrådsremiss, kommer konsekvenserna i vissa fall endast att beskrivas delvis eller på ett mer övergripande plan.

11.1 Ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

Regeringens bedömning

Förslagen om en moderniserad riksnorm och begränsning av försörjningsstödet för större hushåll förväntas leda till att kommunerna får minskade kostnader för ekonomiskt bistånd. Förslaget om läkarintyg för biståndssökande bedöms leda till ökade kostnader för regionerna. Den kommunala finansieringsprincipen bör tillämpas för dessa kostnader eftersom de följer av minskade respektive ökade åtaganden.

Förslaget om begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen aktualiserar också den kommunala finansieringsprincipen, men för kommunerna som helhet bedöms effekten på kostnaderna vara försumbar och förslaget föranleder därför ingen justering av det generella statsbidraget.

Förslagen om krav på laglig vistelse, krav på godkänd andrahandsupplåtelse, krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och ökade möjligheter till individuell plan bedöms inte medföra några betydande ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor. Den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras inte för dessa förslag, eftersom de inte medför någon förändring av kommunernas uppgifter, åtaganden eller ambitionsnivå.

Förslagen kan leda till ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna, dock inte i större omfattning än att det bedöms rymmas inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen bedömer att kostnaden för ekonomiskt bistånd minskar mer till följd av förslagen om en moderniserad riksnorm och begränsning av försörjningsstödet för större hushåll. Utredningen bedömer vidare, till skillnad från regeringen, att den kommunala finansieringsprincipen inte bör tillämpas för förslaget om en moderniserad riksnorm.

Remissinstanserna

Få remissinstanser har synpunkter på de ekonomiska konsekvenserna för offentlig sektor. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att förslaget om godkänt andrahandskontrakt, för vissa kommuner, inledningsvis kan innebära ökade kostnader för tillfälliga boendelösningar. Vidare anser SKR att utredningen inte har beskrivit behovet av finansiering för alla delar som kan påverka regionerna avseende förslaget om läkarintyg och möjlighet att ställa krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering.

Västra Götalandsregionen delar inte uppfattningen att utfärdandet av läkarintyg är en ny uppgift för hälso- och sjukvården. Vidare anför regionen att det inte framgår om det är ett nytt system som ska tas fram för informationsöverföring av läkarintyg från hälso- och sjukvården till socialnämnden, och om så är fallet saknas det en beräkning av den initiala kostnaden för det.

Förvaltningsrätten i Stockholm påpekar att det är fråga om ett stort antal förslag som kan förväntas leda till ett ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna och att det därför är nödvändigt att se över hur stor måltillströmning som förslagen sammantaget kan förväntas leda till och vilka ekonomiska konsekvenser det kan få för domstolarna.

Arbetsförmedlingen påpekar att förslaget om ökade möjligheter till samordnad individuell plan skulle kunna medföra extra kostnader för myndigheten och anser att det bör utredas närmare vilka kostnader förslaget skulle kunna innebära.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om en moderniserad riksnorm och en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll innebär lägre kostnader för ekonomiskt bistånd

Regeringen beräknar att förslagen om en moderniserad riksnorm och en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kommer leda till att kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd minskar. Förslaget om en moderniserad riksnorm innebär vidare att kostnader för internet inkluderas i riksnormen, vilket bedöms underlätta kommunernas handläggning och leda till ett minskat behov av individuella behovsbedömningar. Samtidigt kan behovet av individuella behovsbedömningar öka något till följd av att kostnader för dagstidningar inte längre inkluderas i riksnormen. Den senare effekten bedöms dock som försumbar. Hanteringen av förslagen om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och en begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen,

förväntas rymmas inom den ordinarie handläggningen, men kan initialt leda till ett ökat informationsbehov gentemot biståndsmottagarna. Sammantaget bedömer regeringen att effekterna på kommunernas administrativa kostnader med anledning av nämnda förslag är marginell.

Regeringen bedömer att både förslaget om en moderniserad riksnorm och begränsning av försörjningsstödet för större hushåll innebär en förändrad ambitionsnivå för kommunerna. Den enskilde ska fortsatt tillförsäkras en skälig levnadsnivå genom det ekonomiska biståndet, men nivån förändras. Den kommunala finansieringsprincipen bör med anledning av detta tillämpas. I budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1) beräknar regeringen att det generella statsbidraget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*, kommer att minska med 169,5 miljoner kronor 2027 och 242 miljoner kronor årligen därefter.

Förslaget om begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen innebär att skyldigheten att bevilja högre belopp än riksnormen blir snävare, och således att kommunernas åtagande minskar. Den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras därför även för detta förslag. Förslaget förväntas påverka kostnaderna i de kommuner som hittills har beviljat generella påslag utöver riksnormen, men effekten för kommunerna som helhet bedöms vara försumbar. Förslaget föranleder därför ingen förändring av det generella statsbidraget.

Förslagen om en moderniserad riksnorm, begränsat försörjningsstöd för större hushåll och begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen förväntas sammantaget medföra att flera hushåll får ett lägre försörjningsstöd. Det kan leda till att något fler än tidigare kommer att vara missnöjda med normberäkningen. Vidare kan något fler förväntas ha invändningar mot bedömningen av om de ska få högre belopp än riksnormen. Detta kan innebära en något ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Regeringen bedömer dock, i likhet med utredningen, att eventuella merkostnader ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll gör det ekonomiskt förmånligt att begränsa antalet barn och skolorndomar per hushåll, vilket kan öka förekomsten av hushållskonstruktioner som inte överensstämmer med verkliga förhållanden. Det finns således en risk för fler skenseparationer och därmed ökad förekomst av bidragsbrott. Till följd av detta kan belastningen på de allmänna domstolarna, Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten öka. Regeringen bedömer dock, i likhet med utredningen, att konsekvenserna för berörda myndigheter inte är större än att ökningen ryms inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om krav på laglig vistelse har inga betydande ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

Regeringen bedömer att förslaget om begränsad rätt till ekonomiskt bistånd vid olovlig vistelse i landet kan leda till minskade utgifter för ekonomiskt bistånd och minskade kostnader för handläggning av biståndet, men att minskningen är marginell. Utredningens kartläggning visar att få biståndssökande vistas i Sverige utan tillstånd och att det

ekonomiska bistånd som beviljas denna grupp främst avser s.k. nödbistånd. Förslaget om krav på laglig vistelse är ett klargörande av det som enligt rättspraxis redan gäller avseende vilka enskilda kommunerna har ansvar för att tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Regeringen bedömer därför att förslaget inte innebär något förändrat åtagande eller ny uppgift för kommunerna. Den kommunala finansieringsprincipen bör därför inte tillämpas.

Regeringen bedömer vidare, i likhet med utredningen, att förslaget inte medför någon betydande ökning av antalet mål till de allmänna förvaltningsdomstolarna, och att en eventuell ökning således ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om krav på godkänd andrahandsupplåtelse har inga betydande ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

Förslaget om att försörjningsstöd till boendekostnader vid boende i andra hand endast ska lämnas vid godkänd andrahandsupplåtelse förväntas medföra fler avslagsbeslut vid ansökan om ekonomiskt bistånd. Samtidigt kommer hushållen fortsatt behöva försörjningsstöd för någon form av boendekostnad. Det kan exempelvis vara så att försörjningsstöd för kostnaden för andrahandshyran beviljas under en övergångsperiod. Såsom SKR påpekar kan kostnaderna för tillfälliga boendelösningar inledningsvis öka i vissa kommuner. Förslaget kan även ge upphov till ett visst merarbete i handläggningen av försörjningsstödet eftersom den biståndssökande som hyr en bostad i andra hand behöver visa att hyresavtalet avser en godkänd uthyrning. Regeringen bedömer dock, i likhet med utredningen, att eventuella öknings av kostnaderna för ekonomiskt bistånd och handläggning av biståndet är marginella för kommunerna i sin helhet.

Att kontrollera om uppgifterna från den enskilde är korrekta ryms inom kommunernas ordinarie handläggning av ekonomiskt bistånd, och förslaget innebär således inte någon ny uppgift för kommunerna. Kommunerna åläggs inte heller några andra nya åtaganden. Regeringen bedömer därför att förslaget inte innebär något förändrat åtagande eller ny uppgift för kommunerna, och således att den kommunala finansieringsprincipen inte bör tillämpas.

Förslaget kan i viss mån leda till ett ökat antal avslag på ansökningar om ekonomiskt bistånd till boendekostnader. Förslaget kan därmed medföra en något ökad tillströmning av mål till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Antalet tillkommande mål kan dock förväntas vara förhållandevis litet och regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att eventuella merkostnader ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Regionerna kompenseras för ökade kostnader till följd av förslaget om läkarintyg

Regeringen bedömer att kravet på att biståndssökande ska lämna in läkarintyg för att visa nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom innebär ett utökat åtagande för regionerna som ska utfärda läkarintygen. *Västra Götalandsregionen* välkomnar förslaget om finansiering, men delar inte uppfattningen att rör sig om ett nytt åtagande då regionerna redan i dag tar

emot förfrågningar från kommunerna om att utfärda intyg. Det stämmer visserligen som Västra Götalandsregionen uppger att regionerna redan i dag utfärdar intyg för biståndssökande, men regeringen bedömer att den föreslagna bestämmelsen om ett krav på att uppvisa läkarintyg vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom indirekt innebär att regionerna får en utökad skyldighet att utfärda sådana intyg och att det därmed utgör ett utökat åtagande.

Eftersom regleringen medför ett utökat åtagande för vilket den kommunala finansieringsprincipen gäller beräknas den direkta kostnaden för utfärdandet av läkarintyg till den aktuella gruppen utan hänsyn till de intyg som skrivs för gruppen redan i dag. Utredningen har bedömt att kostnaderna förknippade med utfärdande av läkarintyg kan avrundas till 80 miljoner kronor per år. *Västra Götalandsregionen* anser att kostnader för ett nytt system för informationsöverföring av läkarintyg från hälso- och sjukvården till socialnämnden, i den mån det ingår i förslaget, bör inkluderas. Förslaget innebär dock inte att ett nytt system för informationsöverföring ska införas. *SKR* anser att utredningen inte har beskrivit behovet av finansiering för alla delar som kan påverka regionerna avseende förslaget, men det är inte tydligt vilken typ av kostnader som *SKR* avser. Regeringen bedömer att förslaget inte medför några kostnader för regionerna utöver dem som beskrivs av utredningen. Regeringen har mot denna bakgrund i budgetpropositionen för 2026 föreslagit att anslaget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, 1:1 *Kommunal-ekonomisk utjämning*, ökas med 40 miljoner kronor för 2026. Beloppet avser en halvårseffekt eftersom förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. Samma anslag beräknas öka med 80 miljoner kronor 2027 och årligen därefter.

Förslaget kan leda till att antalet avslag på ansökningar om ekonomiskt bistånd ökar i viss mån. Förslaget kan därmed medföra en något ökad tillströmning av mål till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Antalet tillkommande mål kan dock förväntas vara litet och regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att eventuella merkostnader ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering har inga betydande ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

SKR anser att ett genomförande av förslaget om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och förslaget om läkarintyg sammantaget kommer att ge en ökad intygsbörda och skapa merarbete för regionerna, bl.a. eftersom regionerna kommer att behöva stödja kommunerna i bedömningen av den enskildes faktiska förmåga. *SKR* saknar en samlad bild och anser att det krävs fortsatt dialog om vilka utmaningar och tillkommande kostnader för regionerna detta kommer att innebära. Regeringen vill framhålla att förslaget om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering endast innebär att socialnämnden kan ställa krav på vissa biståndsmottagare att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering i redan befintliga insatser. Det medför alltså inte någon ny skyldighet eller utökat åtagande för kommuner, regioner eller någon annan aktör att tillhandahålla ytterligare insatser. Det medför inte heller något

förändrat åtagande för kommuner eller regioner i övrigt. Förslaget aktualiserar således inte den kommunala finansieringsprincipen.

Förslaget kan förväntas leda till att antalet avslag på ansökningar om ekonomiskt bistånd ökar i viss mån. Förslaget bedöms därmed medföra en något ökad tillströmning av mål till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Antalet tillkommande mål kan dock förväntas vara förhållandevis litet och regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att eventuella merkostnader ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Ökade möjligheter till individuell plan har inga betydande ekonomiska konsekvenser för offentlig sektor

Förslaget om att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska delta i upprättandet av en individuell plan för en enskild som fått avslag på en ansökan om samordnad rehabilitering kan antas få positiva konsekvenser för kommunerna i form av enklare och snabbare kontaktvägar och därmed en minskad administration. Förslaget medför endast en skyldighet för myndigheterna att delta i samordnad individuell plan när kommunerna ser ett behov av det. Regeringen bedömer därför att förslaget inte innebär någon ny uppgift eller utökat åtagande för kommunerna. Förslaget omfattas således inte av den kommunala finansieringsprincipen.

Arbetsförmedlingen anför att förslaget skulle kunna medföra extra kostnader och att det bör utredas närmare vilka kostnader förslaget skulle kunna innebära för myndigheten. Regeringen anser dock i likhet med utredningen att förslaget inte medför något utökat uppdrag för myndigheterna utan att det handlar om samverkan för en befintlig målgrupp. Av betänkandet framgår att det är väldigt få personer som ansöker om samordnad rehabilitering och får avslag på ansökan. Av dessa bedöms ett mindre antal ha behov av samordnad individuell planering. Regeringen bedömer därför att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan sannolikt kommer att delta i upprättandet av samordnad individuell plan vid ett begränsat antal tillfällen och att eventuella merkostnader ryms inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

Den ökade måltillströmningen bedöms även sammantaget rymmas inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar

Som framgår av de föregående avsnitten bedömer regeringen att flera av förslagen var för sig kan leda till ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna. *Förvaltningsrätten i Stockholm* anför att det är fråga om ett stort antal förslag som kan förväntas leda till ett ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna och att det därför är nödvändigt att i det fortsatta lagstiftningsarbetet se över hur stor måltillströmning som förslagen sammantaget kan förväntas leda till och vilka ekonomiska konsekvenser det kan få för domstolarna. Regeringen bedömer dock, i likhet med utredningen, att hanteringen av den ökade måltillströmningen sammantaget ryms inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen innebär sammantaget en ökning av anslagen 2026, men en minskning för åren därefter

Vissa av förslagen i denna lagrådsremiss leder till en ökning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna

bidrag till kommuner, medan andra leder till en minskning av samma anslag. Förslagen innebär sammantaget att anslaget ökar med 40 miljoner kronor 2026 (prop. 2025/26:1 utgiftsområde 25 avsnitt 2.8.1). Anslaget beräknas minska med 89,5 miljoner kronor 2027 och 162 miljoner kronor 2028 och åren därefter (prop. 2025/26:1 utgiftsområde 25 avsnitt 2.8.1).

11.2 Ekonomiska konsekvenser för enskilda

Regeringens bedömning

Förslagen om en moderniserad riksnorm, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm, förväntas sammantaget leda till en i genomsnitt lägre ekonomisk standard för biståndsmottagare och ökad inkomstspridning på kort sikt. Eftersom förslagen delvis regleras i förordning är det inte möjligt att göra en detaljerad analys avseende i vilken mån den ekonomiska standarden samt inkomstspridningen påverkas, eller av hur olika hushållstyper påverkas.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans har synpunkter på bedömningen av konsekvenserna på disponibel inkomst, ekonomisk standard och inkomstfördelning. *Myndigheten för delaktighet* gör bedömningen att förslagen kan medföra en risk för att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga försämrats.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen inom bidragstaket, det vill säga en moderniserad riksnorm, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm, leder sammantaget till att mindre ekonomiskt bistånd betalas ut och att nivåerna inom försörjningsstödet i genomsnitt blir lägre. Enligt utredningen återfinns huvuddelen av de hushåll som har haft ekonomiskt bistånd någon gång under året inom den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard. Det innebär att förslagen på kort sikt minskar den ekonomiska standarden bland den tiondel som har lägst ekonomisk standard och att inkomstspridningen därför förväntas öka något. Eftersom beloppen inom riksnormen och begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll regleras i förordning görs ingen närmare analys avseende i vilken mån ekonomisk standard samt inkomstspridningen påverkas kortsiktigt, samt hur olika hushållstyper kommer att påverkas.

Regeringen konstaterar att effekterna på lång sikt delvis skiljer sig åt från de kortsiktiga effekterna. I de hushåll där förslagen leder till att de vuxna övergår i arbete kan minskningen i ekonomisk standard vara

kortvarig, på längre sikt förväntas den ekonomiska standarden i stället öka. I hushåll där de vuxna inte övergår i arbete är däremot minskningen i ekonomisk standard mer långvarig. Detta kan särskilt drabba hushåll med vuxna som har långvarigt hinder att arbeta, till exempel till följd av en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. *Myndigheten för delaktighet* gör, i linje med detta, bedömningen att förslagen kan medföra risk för att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga försämrats. I detta sammanhang är det viktigt att påpeka att regeringen inte enbart föreslår reformer för ökade ekonomiska drivkrafter utan samtidigt föreslår insatser som syftar till att öka biståndsmottagarnas förmåga att konkurrera på arbetsmarknaden och få eller återfå arbetsförmåga. Detta sker både inom ramen för denna lagrådsremiss och genom andra förslag. Exempel på det senare är det aktivitetskrav som föreslås i lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd. Det vidtas även åtgärder som riktas specifikt till arbetslösa personer med funktionsnedsättning och som syftar till att förbättra deras möjligheter att få ett arbete. Exempelvis har Arbetsförmedlingen i regleringsbrevet för budgetåret 2025 fått i uppdrag att väsentligt korta den tid det i genomsnitt tar att identifiera arbetssökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt att genomföra särskilda informationsinsatser för att öka kännedomen och kunskapen hos arbetsgivare om de särskilda insatser som finns tillgängliga för denna grupp. Detta uppdrag ska slutligt redovisas i oktober 2026. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har i regleringsbrevet för budgetåret 2025 fått i uppdrag att i samverkan se till att fler kvinnor och män ges nödvändigt stöd för återgång i arbete eller omställning till ett nytt arbete. De ska bl.a. arbeta för att samordningsförbunden prioriterar att finansiera insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga som har aktivitetsersättning, i syfte att stärka kvinnors och mäns förmåga till förvärvsarbete. Detta uppdrag ska slutligt redovisas av myndigheterna i april 2026.

11.3 Konsekvenser för barn

Regeringens bedömning

Förslagen innebär sammantaget att barn på sikt får ta del av en mer stabil ekonomisk situation och en potentiellt högre ekonomisk standard, vilket är gynnsamt för barns utveckling och trygghet. Samtidigt har förslagen initialt negativa ekonomiska konsekvenser för vissa barn, innan föräldrarna börjar arbeta.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen bedömer att kravet på att den enskilde ska vistas i Sverige lagligen för att få ekonomiskt bistånd kan medföra att barn i hushåll som påverkas av bestämmelsen inte tillförsäkras en skälig levnadsnivå,

eftersom dessa hushåll endast kan få sådant bistånd som krävs för att undvika en akut nödsituation.

Remissinstanserna

Eksjö kommun anser att de föreslagna begränsningarna i försörjningsstödet sammantaget riskerar att öka barns utsatthet och minska deras livschanser. *Sveriges stadsmissioner* gör bedömningen att de föreslagna begränsningarna i försörjningsstödet kan medföra betydande negativa konsekvenser för redan utsatta grupper, t.ex. barnfamiljer. *Myndigheten för delaktighet* menar att de föreslagna begränsningarna kan innebära att barn med funktionsnedsättning som medför särskilda stödbehov, kommer ha svårt att kunna tillförsäkras en skälig levnadsnivå. ekonomiskt bistånd endast lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige anför *Länsstyrelsen i Jönköpings län* att förslaget om att införa ett krav på att ekonomiskt bistånd endast får lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige riskerar att leda till ökad utsatthet och fattigdom för dessa barn.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen inom bidragstaket

Förslaget om en moderniserad riksnorm syftar till att uppdatera riksnormen för att den bättre ska motsvara faktisk konsumtion och således på ett mer träffsäkert sätt tillförsäkra biståndshushållen en skälig levnadsnivå. Hur riksnormens kostnadsposter kommer att justeras för vuxna och barn i olika åldrar kommer att bestämmas i förordning. Förslaget kan leda till både ökade och sänkta nivåer för barn, men de kommer fortsatt att tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Vissa kommuner beviljar genomgående ett högre belopp för personliga kostnader för barn i biståndshushåll än vad som anges i riksnormen. I dessa kommuner kommer förslaget om ett begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen medföra lägre beviljat ekonomiskt bistånd. Det kan innebära konsekvenser för barn innan föräldrarna börjar arbeta. Men hushållen kommer fortsatt att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I övrigt bedömer regeringen att förslaget i denna del inte medför några direkta konsekvenser för barn, eftersom barns möjligheter att i enskilda fall få försörjningsstöd på en högre nivå för kostnader inom riksnormen inte förändras. Däremot kan barn indirekt påverkas av vuxnas minskade möjligheter att få högre kostnader inom riksnormen ersatta i enskilda fall. Det kan innebära att hushållet som helhet får mindre ekonomiskt bistånd i dessa fall.

Förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll innebär ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta, vilket förväntas öka sannolikheten att barnets föräldrar går från ekonomiskt bistånd till arbete, vilket ur många aspekter är positivt för barn. Arbete förväntas medföra en mer stabil ekonomisk situation för familjen, och på sikt en potentiellt högre ekonomisk standard, samt förbättrade möjligheter på bostadsmarknaden.

Samtidigt kommer alla biståndshushåll med fler än tre barn och skolungdomar som är under 21 år att beviljas lägre försörjningsstöd än i dag. Det kommer att påverka de ekonomiska förhållandena för enskilda barn i familjer med ekonomiskt bistånd. Eftersom hushållet sammantaget

får ett lägre belopp för personliga kostnader blir även beloppet för personliga kostnader per hushållsmedlem lägre för varje barn. En lägre disponibel inkomst för hushållet som helhet leder till en lägre ekonomisk standard för barnen som ingår i hushållet så länge familjen får försörjningsstöd. Detta gäller särskilt för barn i sammanboende hushåll. Det har på kort sikt negativa effekter på den ekonomiska standarden för barnen i dessa hushåll, men regeringen bedömer att hushållen fortsatt kommer att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Vissa kostnader kan bli lägre ju fler personer som bor i hushållet och detta har inte beaktats fullt ut i riksnormen. Det finns därför ett visst utrymme för att begränsa försörjningsstödet för större hushåll utan att det medför att hushållsmedlemmarna inte längre kan tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Det undantag som föreslås tar sikte på uppenbart oskäliga situationer som kan uppstå till följd av begränsningsregeln. Regeringen bedömer att det föreslagna undantaget kommer förhindra att begränsningsregeln leder till att barns yttersta behov inte tillgodoses.

Sammantaget bedömer regeringen att det på kort sikt finns delvis fog för de farhågor som *Eksjö kommun, Myndigheten för delaktighet* och *Sveriges stadsmissioner* för fram. På lång sikt är det dock gynnsamt för barns utveckling och trygghet att deras föräldrar arbetar. I sammanhanget vill regeringen betona att barnets bästa alltid ska beaktas samt att socialnämnden har ett långtgående ansvar att besluta om olika typer av insatser för att tillgodose barns behov och rättigheter, t.ex. för barn med funktionsnedsättning.

Krav på att ekonomiskt bistånd endast lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige

Utredningens kartläggning visar att kommunerna är restriktiva med att bevilja ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Det bistånd som beviljas avser företrädesvis akuta nödsituationer. I några kommuner har barnfamiljer dock kunnat beviljas ekonomiskt bistånd avseende barnens del av kostnader som omfattas av riksnormen och boendekostnader. Det rör sig om ett fåtal ärenden och bistånd har bara beviljats i begränsad omfattning, eftersom ekonomiskt bistånd motsvarande vad som generellt anses utgöra en skälig levnadsnivå endast beviljas till barn, inte till hela hushållet. Kravet kommer således ha negativa effekter på den ekonomiska standarden för barn i de hushåll som påverkas. Kommuner kommer dock att fortsatt kunna bevilja bistånd i akuta nödsituationer. Även om sådant bistånd i regel beviljas för en kortare period och endast till mat, logi eller andra förnödenheter, anser regeringen att det är tillräckligt för att tillgodose barns grundläggande behov.

Regeringens utgångspunkt är att de som kommer till Sverige ska vistas här lagligt. Med laglig vistelse i Sverige ökar chansen till arbete och integration vilket är gynnsamt för barns trygghet och utveckling.

Mot bakgrund av vad som nu anförts gör regeringen bedömningen att det på kort sikt kan finnas fog för de farhågor som *Länsstyrelsen i Jönköpings län* för fram. På längre sikt bidrar dock förslaget till att skapa förutsättningar för barn att växa upp under trygga och stabila förhållanden.

Försörjningsstöd till boendekostnader vid hyra i andra hand

Olovlig andrahandsuthyrning är förknippad med en rad negativa konsekvenser för barn. En bostad som hyrs ut olovligen utgör en otrygg och osäker boendeform som kan medföra att barn med kort varsel tvingas att flytta från sin bostad och i värsta fall blir bostadslösa. Regeringen anser att en sådan boendeform i regel inte är gynnsam för barn och att förslaget kommer att bidra till en tryggare boendemiljö för barn.

På kort sikt skulle dock kravet på att andrahandsupplåtelsen ska vara godkänd kunna innebära att hushåll med barn som bor i en bostad som hyrs ut olovligen kan få avslag på en ansökan om ekonomiskt bistånd för hyreskostnaden. Det kan medföra en besvärlig situation för familjer som då behöver lösa sin boendesituation på annat sätt. Med det undantag som föreslås bedömer regeringen dock att risken för sådana negativa konsekvenser begränsas. I vilken utsträckning och på vilket sätt barn påverkas kommer att skilja sig åt beroende på förutsättningarna på den lokala bostadsmarknaden samt hushållets förutsättningar att kunna ordna annat boende.

Övriga förslag kan också påverka barn

Regeringen lämnar förslag som syftar till att stödja och stärka enskildas återgång i arbete, genom en möjlighet att begära att den som ansöker om ekonomiskt bistånd ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering, en strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan och krav på läkarintyg för biståndssökande vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Om den som ansöker om ekonomiskt bistånd har behov av insatser för att återfå arbetsförmågan kan hushållet ha behov av ekonomiskt bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation.

11.4 Konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms sammantaget leda till att sysselsättningen ökar och behovet av ekonomiskt bistånd minskar. Förslagen inom bidragstaket, det vill säga en moderniserad riksnorm, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm, ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och påskyndar därigenom övergången till arbete. Förslagen om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, krav på läkarintyg och ökade möjligheter för kommunerna att initiera en samordnad individuell plan bedöms leda till att sjuka biståndsmottagare i större utsträckning får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga, vilket på sikt bidrar till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser tar ställning till förslagets sysselsättningseffekter eller utredningens bedömningar avseende dessa. *Svenskt Näringsliv* delar utredningens bedömning om att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll får positiva effekter på sysselsättningen, antal arbetade timmar samt leder till ett minskat bidragsberoende.

Två remissinstanser, *Göteborgs kommun* och *Sveriges stadsmissioner*, anför att sysselsättningseffekterna av förslagen är osäkra och sannolikt begränsade. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* lyfter, i linje med detta, att den befintliga forskningen sammantaget indikerar att utredningens förslag om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan resultera i försämrade utbildningsutfall och sannolikt har begränsade eller på lång sikt obefintliga positiva effekter på sysselsättningen.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen inom bidragstaket leder till ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta, vilket bedöms bidra till ökad sysselsättning

Förslagen inom bidragstaket, det vill säga en moderniserad riksnorm, begränsning av försörjningsstödet för större hushåll och begränsning av utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm, leder sammantaget till att mindre ekonomiskt bistånd betalas ut och att nivåerna inom försörjningsstödet i genomsnitt blir lägre. Sänkta nivåer av försörjningsstöd innebär över lag att det ekonomiska utbytet av arbete ökar. Det ekonomiska utbytet av arbete är enligt utredningen i utgångsläget oftast lågt för sammanboende hushåll där ingen arbetar, och

i hushåll med barn. Generellt sett minskar det ekonomiska utbytet av arbete med stigande antal barn i hushållet. Begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll riktas således mot en grupp som i utgångsläget i stor utsträckning förväntas ha lågt ekonomiskt utbyte av arbete. Även förslaget om att begränsa utrymmet att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen och den moderniserade riksnormen kommer att stärka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för vissa grupper av biståndsmottagare. Vilka hushåll som får sänkta nivåer av försörjningsstödet till följd av förslaget om en moderniserad riksnorm, och i vilken utsträckning det sker, kommer att regleras i förordning.

Befintlig nordisk forskning indikerar, enligt utredningen, generellt sett att lägre nivåer inom det ekonomiska biståndet leder till att de som har möjlighet att arbeta lämnar biståndsmottagande för arbete snabbare, vilket innebär att övergången till arbete påskyndas och biståndstiden förkortas. Detta bidrar till ökad sysselsättning främst på kort sikt men även i viss mån på längre sikt. Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att förslagen inom bidragstaket bidrar till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande genom påskyndad övergång till arbete. *Svenskt Näringsliv* delar bedömningen att förslaget om begränsat försörjningsstöd för större hushåll får positiva effekter på sysselsättning, antal arbetade timmar samt leder till ett minskat bidragsberoende. Hur stor effekten på sysselsättning och biståndsmottagande blir är direkt kopplat till hur mycket de ekonomiska drivkrafterna att arbeta ökar, vilket beror på hur mycket försörjningsstödet sänks. Eftersom detta inte behandlas i denna lagrådsremiss kan därför ingen närmare analys göras av storleksordningen på effekterna.

Göteborgs kommun, *Sveriges stadsmissioner* och *IFAU* bedömer att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll sannolikt har begränsade effekter på sysselsättningen. IFAU anför vidare att de förväntat små effekterna på övergångar till arbete sannolikt hänger samman med att personer med ekonomiskt bistånd ofta står långt ifrån arbetsmarknaden och att vägen till ett arbete snarare går genom kompetenshöjande insatser eller olika former av rehabilitering. I detta sammanhang är det viktigt att påpeka att regeringen inte enbart föreslår reformer för ökade ekonomiska drivkrafter utan samtidigt föreslår insatser som syftar till att öka biståndsmottagarnas förmåga att konkurrera på arbetsmarknaden och få eller återfå arbetsförmågan efter sjukdom. Detta sker både inom ramen för denna lagrådsremiss och genom andra förslag. Exempel på det senare är aktivitetskravet som är en del av regeringens bidragsreform (se lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd). Aktivitetskravet syftar bl.a. till att stärka biståndsmottagarnas möjligheter att arbeta samtidigt som kommunerna tillförs resurser för detta ändamål. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att de förslag som ökar biståndsmottagarnas möjligheter att arbeta kan leda till att de förslag som ökar viljan att arbeta, till exempel genom ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta, blir mer verkningsfulla. Regeringen bedömer därför att förslagen inom bidragstaket kommer att bidra till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande både på kort och lång sikt.

IFAU påpekar att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan resultera i försämrade utbildningsutfall. Enligt IFAU och utredningen indikerar forskning att kraftigt sänkt ekonomiskt bistånd

kan ha negativa effekter på utbildningsnivå och kunskaper bland barn, och således negativa sysselsättningsutfall för dessa barn på lång sikt. I vilken mån risken för att denna typ av effekter uppstår beror enligt regeringens bedömning på storleken på sänkningarna av försörjningsstödet. Eftersom beloppen inom begränsningsregeln regleras i förordning görs ingen närmare analys här. I detta sammanhang kan även noteras att aktivitetskravet, som också är en del av regeringens bidragsreform, medför ökade möjligheter för barn att delta i förskola vilket kan öka sannolikheten för sysselsättning för dessa individer på lång sikt (se lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd).

Ökade möjligheter att arbeta till följd av förslagen om arbetslivsinriktad rehabilitering, läkarintyg och samordnad individuell plan

För den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kan utförlig medicinsk information i ett läkarintyg innebära att socialnämnden i ökad utsträckning kan ge ändamålsenligt stöd anpassat till personens individuella förutsättningar. Om de biståndssökande som är sjuka i större utsträckning får läkarintyg kommer också möjligheten att få ta del av koordineringsinsatser att öka för denna grupp. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att förslaget om krav på läkarintyg kan innebära att dessa personer snabbare eller i högre utsträckning återfår sin arbetsförmåga.

När en person har fått avslag på samordnad rehabilitering på grund av att personens arbetsförmåga inte är nedsatt av medicinska skäl, eller för att personen inte bedömts redo för samordnad rehabilitering, kan det vara svårt för kommunen och den enskilde att komma vidare med planeringen. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att en skyldighet för Försäkringskassan respektive Arbetsförmedlingen att delta i att upprätta en samordnad individuell plan i detta fall kommer att ha en positiv effekt på personens möjligheter att komma vidare mot arbetsmarknaden. Vidare bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att ett krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering leder till att biståndsmottagare i högre grad kommer att delta i rehabiliterande insatser.

Förslagen om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, krav på läkarintyg och ökade möjligheter för kommunerna att initiera en samordnad individuell plan bedöms således var för sig leda till att personer som är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom i större utsträckning får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga. Detta ökar möjligheten att på sikt kunna få och klara av ett arbete. Regeringen bedömer därför att förslagen bidrar till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande.

Förslagen om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och krav på läkarintyg bedöms i viss mån leda till att arbete söks mer intensivt

Förslaget om krav på läkarintyg innebär en minskad risk för att personer felaktigt bedöms ha nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, vilket kan medföra att fler klassificeras som arbetslösa och således berörs av krav om att stå till arbetsmarknadens förfogande. För dessa individer skärps kraven att söka arbete, vilket bör medföra ett mer intensivt arbetssökande. Deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, eller vetskapen om

potentiellt deltagande framöver, kan för vissa individer påverka viljan att arbeta om det upplevs som mindre tilltalande att inte arbeta när den lediga tiden ändå tas i beslag. Det kan öka drivkrafterna att finna arbete och leda till att arbete därför söks mer intensivt. Ett mer intensivt arbetssökande ökar chansen för individen att övergå från ekonomiskt bistånd till arbete. Regeringen bedömer därför att dessa förslag även kan bidra till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande genom att arbete söks mer intensivt.

Övriga förslag bedöms inte ha några betydande konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att förslagen om att försörjningsstöd endast ska lämnas vid godkänd andrahandsupplåtelse samt vid laglig vistelse i landet inte får några mer betydande konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande.

Förslagen bedöms få större effekter samlat än var för sig

Förslagen om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, krav på läkarintyg och ökade möjligheter för kommunerna att initiera en samordnad individuell plan bedöms medföra att möjligheterna att arbeta ökar i målgruppen och således att fler biståndsmottagare kan få och klara av ett arbete. Om fler i målgruppen kan få och klara av ett arbete förväntas effekterna av ökade ekonomiska drivkrafter bli större, eftersom ekonomiska drivkrafter att arbeta endast kan påskynda övergången till arbete för den som kan få ett arbete. De förslag som ökar möjligheterna att arbeta förväntas således förstärka effekterna av förslagen som ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta. Ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta kan vidare öka motivationen att delta i olika insatser som kan leda till arbete, och således potentiellt även förbättra utfallet av dessa insatser. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att effekterna på sysselsättning och biståndsmottagande av alla förslagen samlat på lång sikt är större än summan av de enskilda förslagens separata långsiktiga effekter.

I detta sammanhang bör noteras att regeringen, utöver det som föreslås i denna lagrådsremiss, vidtar åtgärder som syftar till att öka biståndsmottagarnas förmåga att konkurrera på arbetsmarknaden och få eller återfå arbetsförmåga. Till exempel genom aktivitetskravet, som är en del av regeringens bidragsreform (se lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd), och genom uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Regeringen har även för avsikt att tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag på hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in, vilket på sikt kan bidra till ökade kunskaper kring vilka insatser och arbetssätt som fungerar för att bryta långvarigt biståndsmottagande. Detta kan potentiellt bidra till att ytterligare förstärka effekterna av förslagen om ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Sysselsättningseffekterna bedöms bli större i arbetsmarknadsregioner med större efterfrågan på arbetskraft

Regeringen delar utredningens bedömning att förslagen har större positiva sysselsättningseffekter i arbetsmarknadsregioner med en större efterfrågan på arbetskraft. Detta baseras bl.a. på den forskning som utredningen redovisar och som indikerar att minskat ekonomiskt bistånd hade större sysselsättningseffekter i kommuner med stor efterfrågan på arbetskraft. Vidare bör den som återfår arbetsförmåga ha en större sannolikhet att i nästa steg kunna få ett arbete i arbetsmarknadsregioner med större efterfrågan på arbetskraft.

11.5 Konsekvenser för företag

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms sammantaget kunna underlätta för privata och offentliga arbetsgivare att finna och rekrytera personer med efterfrågad kompetens, främst inom yrken med låga krav på utbildning och andra kvalifikationer. Små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt bedöms inte påverkas i förhållande till större företags villkor.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Få remissinstanser har yttrat sig över effekterna för företag. *Svenskt Näringsliv* påpekar att förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan underlätta vissa företags möjligheter att finna och rekrytera personal.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen bedöms leda till att det blir enklare att hitta efterfrågad kompetens för arbetsgivare

I likhet med vad *Svenskt Näringsliv* påpekar bedömer regeringen att de förslag som påverkar drivkrafterna att arbeta och söka jobb, till exempel begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll, kan underlätta för vissa företag att finna och rekrytera personal. Även de förslag som kan bidra till ökad arbetsförmåga bland biståndsmottagare (se avsnitt 11.4) kan bidra till att det blir enklare för företagen att finna personer med efterfrågad kompetens.

Att det blir enklare att finna rätt arbetskraft bedöms minska kostnaderna för företagen i samband med rekrytering och gör att de snabbare förväntas kunna fylla sina vakanser. Det bidrar till ökad lönsamhet. Eftersom biståndsmottagare över lag bedöms ha en förhållandevis svag ställning på arbetsmarknaden är det främst företag som erbjuder anställningar med låga krav på kvalifikationer som förväntas påverkas.

Förslaget om krav på godkänd andrahandsupplåtelse bedöms vara positivt för fastighetsägare

Den som bor i andra hand utan hyresvärdens godkännande kan vara mindre benägen att anmäla allvarliga fel och brister i lägenheten på grund av risken att bli påkommen. Det kan resultera i att till exempel vattenläckor inte anmäls i tid vilket i sig kan orsaka dyra skador för såväl fastighetsägaren som de boende. Regeringen bedömer därför att förslag om krav på godkänd andrahandsupplåtelse kan medföra att fastighetsägare får bättre möjligheter att förvalta sina fastigheter.

Små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt bedöms inte påverkas i förhållande till större företags villkor

Regeringen bedömer att förslagen samlat inte påverkar små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags villkor. Små företag utgör enligt utredningen en mycket tydlig majoritet av företagen inom uthyrning och förvaltning, men deras arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt bedöms inte påverkas i förhållande till större företag inom samma bransch. Små och stora företag bedöms vidare gynnas på motsvarande sätt om det blir enklare att finna arbetskraft.

11.6 Konsekvenser för brottslighet och det brottsförebyggande arbetet

Regeringens bedömning

Förslagens samlade effekt på felaktiga utbetalningar och välfärdsbrottslighet är osäker, eftersom de enskilda förslagen kan påverka i olika riktningar. Medan begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll i viss mån kan antas leda till ökad bidragsbrottslighet, kan krav på läkarintyg, krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och krav på godkänd andrahandsupplåtelse i stället antas ha en förebyggande effekt på risken för felaktiga utbetalningar och välfärdsbrottslighet. Eftersom vissa förslag delvis regleras i förordning är analysen avseende effekter på annan brottslighet begränsad.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Få remissinstanser tar ställning till utredningens bedömning av konsekvenserna för välfärdsbrottslighet och annan brottslighet för de förslag som behandlas i denna lagrådsremiss. *Brottsförebyggande rådet* delar utredningens bedömningar avseende konsekvenserna för välfärdsbrottslighet och annan brottslighet. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* anför att den befintliga

forskningen sammantaget indikerar att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan resultera i ökad brottslighet.

Skälen för regeringens bedömning

Begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll bedöms leda till en viss ökning av felaktiga utbetalningar

Begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll gör det ekonomiskt förmånligt att begränsa antalet barn och skolungdomar per hushåll, vilket kan öka förekomsten av hushållskonstruktioner som inte överensstämmer med verkliga förhållanden. Till exempel kan det finnas risk för fler skenseparationer. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att förslaget kan antas leda till en viss ökning av bidragsbrottslighet. Det bör emellertid noteras att regeringen samtidigt vidtar flera åtgärder för att stävja bidragsbrott och skenseparationer. Regeringen har bl.a. i regleringsbrevet för 2025 gett Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) flera uppdrag i syfte att minska felaktiga utbetalningar och motverka bidragsbrott. ISF har fått i uppdrag att granska bidragsbrott som sker genom skenseparationer. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har också fått utökade möjligheter att fatta korrekta beslut och upptäcka felaktiga utbetalningar genom vissa lagändringar som genomförts under 2024 och 2025. Det gäller exempelvis genom ikraftträdandet den 1 juli 2024 av lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet, och införandet av utökade utredningsbefogenheter och uppgiftsskyldigheter för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten som trädde i kraft den 1 december 2025 (prop. 2024/25:179, bet. 2025/26:SfU6, rskr. 2025/26:16).

IFAU anför att den befintliga forskningen sammantaget indikerar att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan resultera i ökad brottslighet. Enlig utredningen indikerar tidigare forskningsstudier att de kraftiga minskningarna av bistånd till nyanlända invandrare i Danmark, i samband med reformen Starthjälpen, ledde till en ökning av antalet egendomsbrott (rån, ringa stöld etc.). Typen av brott indikerar att det kan handla om en ökad brottslighet för att kunna försörja hushållet. Även våldsbrott bland ungdomar ökade till följd av reformen. Enligt forskningssammanställningen i utredningens betänkande indikerar studier av andra reformer, som inneburit mindre sänkningar av biståndet, inga öknings av våldsbrott, men i viss mån en ökning av antalet egendomsbrott. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det finns en viss risk för att stora sänkningar av försörjningsstödet kan leda till ökad brottslighet såsom våldsbrott och egendomsbrott, medan denna risk är mindre eller obefintlig för mindre sänkningar. I vilken mån risken för att denna typ av brottslighet ökar kan således, enligt regeringens bedömning, påverkas av hur mycket försörjningsstödet sänks, vilket inte behandlas i denna lagrådsremiss. Det är samtidigt viktigt att notera att regeringens förslag på flera sätt skiljer sig från de danska reformerna, och att regeringen inte enbart föreslår en begränsning av försörjningsstödet utan samtidigt föreslår insatser som syftar till att öka biståndsmottagarnas möjligheter att arbeta. Detta sker både genom förslagen i denna

lagrådsremiss och genom andra förslag. Exempel på det senare är aktivitetskravet som är en del av regeringens bidragsreform som föreslås i lagrådsremissen Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd.

Läkarintyg och krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering bedöms motverka välfärdsbrottslighet

Förslagen om krav på läkarintyg och krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering försvårar för biståndsmottagare som har arbetsförmåga att felaktigt ta emot försörjningsstöd utan att stå till arbetsmarknadens förfogande. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att förslagen kommer att förebygga att biståndsmottagare får ekonomiskt bistånd på felaktig grund. Därmed bedöms förslagen motverka välfärdsbrottslighet. I detta sammanhang kan även noteras att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag som stärker arbetet mot falska läkarintyg (dir. 2025:41). Regeringen bedömer även, i likhet med utredningen, att dessa förslag inte har några konsekvenser för annan brottslighet än välfärdsbrottslighet.

Förslaget om krav på godkänd andrahandsupplåtelse bedöms minska både välfärdsbrottslighet och annan brottslighet

Det är ett brott att hyra ut sin lägenhet i andra hand utan hyresvärdens eller hyresnämndens samtycke och ta emot en oskälighyra för upplåtelsen. Om försörjningsstöd inte beviljas för andrahandsboende som saknar hyresvärdens samtycke kommer det bli svårare att hyra ut hyresbostäder utan samtycke. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att förslaget motverkar sådan brottslighet.

Olovliga andrahandsupplåtelser kan även i bredare bemärkelse kopplas samman med till exempel felaktig folkbokföring och skenseparationer. I betänkandet Åtgärder för tryggare bostadsområden (SOU 2023:57) beskrivs att svartmäklares förmedling och försäljning av s.k. madrassplatser ofta har en koppling till en olovlig andrahandsupplåtelse, och att personer som bor i sådana boenden ofta har en felaktig folkbokföring. I betänkandet beskrivs även att det förekommer skenseparationer mellan par och att en sambo eller make därigenom fått tillgång till en bostadslägenhet som sedan, utan att bebos av denne, hyrs ut olovligt i andra hand. Om det är svårare att hyra ut en bostad olovligt kan det bidra till färre felaktiga uppgifter i folkbokföringen och skenseparationer. Dessa företeelser är även kopplade till felaktiga utbetalningar av ersättningar och bidrag från flera olika myndigheter. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att förslaget om att försörjningsstöd endast ska lämnas vid godkänd andrahandsupplåtelse även kan motverka välfärdsbrottslighet. Det kan även noteras att felaktig folkbokföring kan användas som ett brottsverktyg inom den organiserade brottsligheten (se till exempel Skatteverkets Nationella lägesbild över befolkningen, Fi2025/01379).

Övriga förslag bedöms inte ha några betydande konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet eller annan brottslighet

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att förslagen om en moderniserad riksnorm, begränsat utrymme att bevilja bistånd utöver

riksnorm, ökade möjligheter för kommunerna att initiera samordnad individuell plan och krav på laglig vistelse för beviljande av ekonomiskt bistånd inte får några mer betydande konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet eller annan brottslighet.

11.7 Konsekvenser för integrationen och möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms på lång sikt sammantaget kunna bidra till ökad integration. Mot denna bakgrund ökar förslagen möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Eftersom vissa förslag delvis regleras i förordning är dock analysen begränsad.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Få remissinstanser gör bedömningar av konsekvenserna för integrationen för de förslag som behandlas i denna lagrådsremiss. *Region Värmland* påpekar att utredningens förslag riskerar att leda till att redan utsatta grupper får än mer begränsade förutsättningar vilket bl.a. kan ha negativ påverkan på integrationen. *Sveriges stadsmissioner* befarar att begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll bl.a. riskerar att förstärka segregation och social exkludering.

Skälen för regeringens bedömning

De ekonomiska drivkrafterna att arbeta ökar i större utsträckning bland utrikes födda än inrikes födda, vilket kan bidra till förbättrad integration

Regeringen bedömer, delvis i motsats till vad *Region Värmland* och *Sveriges stadsmissioner* anför, att förslagen på sikt kan bidra till ökad integration. Utrikes födda är överrepresenterade bland mottagare av ekonomiskt bistånd och utrikes födda påverkas således i större utsträckning än inrikes födda av förslagen. Det gäller i synnerhet förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll. I biståndshushåll med fyra eller fler barn var 89 procent av de vuxna utrikes födda 2024 enligt Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd. Det betyder att det främst är för utrikes födda som de ekonomiska drivkrafterna att arbeta ökar, och som positiva sysselsättningseffekter således kan uppstå.

Förslaget om godkänd andrahandsupplåtelse kan eventuellt bidra positivt till integrationen, men effekten är mycket osäker

Minskade möjligheter att hyra ut en bostad olovligen i andra hand till enskilda som får ekonomiskt bistånd kan leda till att dessa bostäder i större

utsträckning blir tillgängliga för dem som står i bostadskön. Det innebär fler förstahandskontrakt och färre andrahandskontrakt, vilket kan skapa en tryggare boendesituation för de boende. Det kan även innebära att egna kontakter blir mindre viktiga för att få tag på ett boende, eftersom förstahandsmarknaden i större utsträckning bygger på officiella köer än egna kontakter. Detta kan potentiellt gynna personer med en socioekonomiskt svagare ställning och bidra till minskad socioekonomisk segregation. Eftersom många utrikes födda har en svagare socioekonomisk ställning kan förslaget även gynna integrationen. Regeringen bedömer dock, i likhet med vad som anges i utredningen, att effekten är mycket osäker och sannolikt liten.

Övriga förslag bedöms inte ha några betydande långsiktiga effekter på integration

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att förslagen om begränsning av utrymmet att bevilja bistånd utöver riksnorm, krav på läkarintyg, krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, ökade möjligheter för kommunerna att initiera samordnad individuell plan och krav på laglig vistelse inte har några betydande långsiktiga effekter på integrationen.

Förslagen bedöms öka möjligheten att nå de integrationspolitiska målen

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för integrationspolitiken: utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

Förslagen i denna lagrådsremiss är riktade till alla enskilda som söker ekonomiskt bistånd, oavsett nationell eller etnisk bakgrund. Förslagen bedöms därför inte påverka skyldigheter eller rättigheter för utrikes födda kvinnor och män annorlunda än den övriga befolkningen.

Bristande integration kan minska möjligheterna för utrikes födda kvinnor och män att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Utifrån det som beskrivs i detta konsekvensavsnitt bedömer regeringen att förslagen samlat troligen kan bidra till förbättrad integration på lång sikt och således öka möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

11.8 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms i flera fall ha oklara eller försumbara effekter på jämställdheten mellan kvinnor och män. Förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan initialt leda till minskad ekonomisk jämställdhet, men på lång sikt kan effekten gå i båda riktningar. Förslagen om arbetslivsinriktad rehabilitering, läkarintyg och samordnad individuell plan bedöms i viss mån kunna förbättra förutsättningarna för jämställd hälsa. Regeringen bedömer därför att förslagen kan underlätta möjligheten att nå delmålet om jämställd hälsa, men att de inte på något tydligt sätt påverkar möjligheterna att nå det övergripande målet för jämställdhetspolitiken. Eftersom vissa förslag delvis regleras i förordning är analysen begränsad.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen gör ingen bedömning av jämställdhet mellan kvinnor och män avseende något annat än den ekonomiska jämställdheten.

Remissinstanserna

Ett fåtal remissinstanser tar ställning till utredningens bedömning av konsekvenserna för jämställdhet på kort och lång sikt. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* anser att de av utredningens förslag som kan påverka jämställdheten positivt är de förslag som avser samordning och stöd till dem som saknar SGI och är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom.

Jämställdhetsmyndigheten anser att det behövs mer utförliga analyser av konsekvenserna för grupper av kvinnor och män och pekar på brister i jämställdhetsanalysen. *Sveriges kvinnoorganisationer* påpekar att förslaget om att begränsa rätten till bistånd för hyra till endast godkända andrahandsboenden saknar en jämställdhetsanalys av dess konsekvenser.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll kan leda till minskad ekonomisk jämställdhet på kort sikt, men på lång sikt kan effekten gå i båda riktningar

Eftersom beloppen inom riksnormen regleras i förordning är det inte möjligt att i detta skede göra en närmare analys avseende i vilken mån ekonomisk standard påverkas för olika hushållstyper eller för olika individer. Det går därför inte heller att göra en analys av de direkta effekterna på ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. Eftersom detta är en viktig del i analysen av effekterna på den ekonomiska jämställdheten även på längre sikt, blir även den analysen ofullständig.

För begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll är det möjligt att bedöma riktningen på effekten, trots att beloppen regleras i förordning. Riktningen på effekten beror på andelen kvinnor respektive män som

berörs. År 2024 var 92 procent av de ensamstående biståndsmottagarna med fyra eller fler barn kvinnor enligt Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd. Fler kvinnor än män berörs således av begränsningen. Det innebär att förslaget om begränsning av försörjningsstödet för större hushåll har vissa direkta negativa effekter på den ekonomiska jämställdheten.

Förslaget om begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm bedöms däremot inte ha några betydande effekter på ekonomisk jämställdhet. Kvinnor (eller män) som utsätts för våld av närstående är ett exempel på situationer som kan anses som ett synnerligt skäl där avsteg kan göras i enskilda fall och bistånd beviljas utöver riksnorm.

Jämställdhetsmyndigheten anser att det behövs mer utförliga analyser av konsekvenserna för grupper av kvinnor och män och pekar på brister i jämställdhetsanalysen. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att antaganden om arbetsmarknadsdeltagande och sysselsättning bland olika grupper inte tar hänsyn till att kvinnor och män har olika förutsättningar och villkor på arbetsmarknaden. Ojämställdheten på arbetsmarknaden gör, enligt myndigheten, att incitamenten och möjligheterna till att öka sitt förvärvsarbete skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Myndigheten påpekar vidare att utöver ojämställdheten på arbetsmarknaden har grupper av kvinnor större behov av socialförsäkringen och ekonomiskt bistånd än män eftersom de oftare har eget omsorgs- och försörjningsansvar för barn samt ägnar mer tid åt obetalt hem- och omsorgsarbete. Även det kan enligt myndigheten påverka individens reella möjligheter att öka sitt förvärvsarbete.

Befintlig forskning visar enligt utredningen att kvinnors och mäns reaktioner på ökade ekonomiska drivkrafter ofta skiljer sig åt samt att kvinnors sysselsättning kan öka både mer och mindre i förhållande till männens. Att kvinnor och män reagerar olika kan ha många olika orsaker, det kan till exempel bero på de skillnader som *Jämställdhetsmyndigheten* tar upp. I motsats till vad *Jämställdhetsmyndigheten* anger har utredningen uppmärksammat, och i konsekvensanalysen beaktat, att förslagen som påverkar nivåerna inom försörjningsstödet troligen kan påverka arbetsmarknadsutfallet för kvinnor och män olika. Eftersom befintlig forskning inte ger en samstämmig bild av på vilket sätt kvinnors och mäns reaktioner skiljer sig åt är det dock svårt att ta ställning till hur detta påverkar den ekonomiska jämställdheten på sikt. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att det endast går att konstatera att i den mån kvinnor börjar arbeta i större utsträckning än män till följd av förslagen inom bidragstaket, bidrar det till att öka den ekonomiska jämställdheten, och tvärtom.

Mot bakgrund av det som anförts i detta avsnitt bedömer regeringen att begränsningen av försörjningsstödet för större hushåll har en viss direkt negativ effekt på den ekonomiska jämställdheten, men att den långsiktiga effekten kan gå i båda riktningarna. För förslaget om en moderniserad riksnorm är det inte möjligt att avgöra effekterna på den ekonomiska jämställdheten, medan förslaget om begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnorm inte bedöms ha några betydande effekter på ekonomisk jämställdhet. Regeringen bedömer vidare att förslagen inte har några tydliga effekter på annan än ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

Förslagen om arbetslivsinriktad rehabilitering, läkarintyg och samordnad individuell plan bedöms ha viss positiv effekt på jämställdheten

Förslagen om krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, krav på läkarintyg och ökad möjlighet för kommunerna att initiera samordnad individuell plan har inga omedelbara konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Däremot kan effekter uppstå på sikt i den mån förslagen hjälper kvinnor eller män att återfå arbetsförmågan i olika utsträckning. Kvinnor utgör en majoritet av målgruppen för förslagen. Av de vuxna biståndsmottagarna med försörjningshindret sjukskriven med läkarintyg var 57 procent kvinnor och 43 procent män 2024 enligt Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd. Det talar för att kvinnor gynnas av förslagen i något större utsträckning än män. SKR anser, mot denna bakgrund, att dessa förslag kan påverka jämställdheten positivt. De noterar att om förslagen ger effekt finns potential att kvinnor får ett bättre och mer ändamålsanpassat stöd att gå till arbete och förbättrade livsvillkor. Samtidigt vill regeringen framhålla att effekterna inte enbart beror på hur många kvinnor eller män som ingår i målgruppen, utan även på i vilken mån kvinnor och män är hjälpta av förslagen. Det saknas enligt utredningen empirisk evidens för att avgöra förslagets effekter på olika arbetsmarknadsutfall, och således saknas det även evidens kring om kvinnor och män påverkas olika vad gäller övergång till arbete.

Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att den långsiktiga effekten på ekonomisk jämställdhet är osäker. Däremot bedömer regeringen att förslaget om läkarintyg kan skapa bättre förutsättningar för jämställd hälsa mellan kvinnor och män. Detta eftersom läkarintyg troligen förbättrar förutsättningarna att få vård eller insatser som bidrar till en god hälsa på liknande sätt för alla som får ta del av det oberoende av kön, och att det är fler kvinnor än män som kan förväntas få ett läkarintyg. Krav om läkarintyg gör också att alla får tillgång till läkarintyg, vilket försvårar diskriminering avseende vem som ges intyg. Det förbättrar också förutsättningarna för jämställd hälsa.

Förslagen om godkänd andrahandsupplåtelse och krav på laglig vistelse bedöms inte ha några betydande konsekvenser för jämställdheten

Sveriges kvinnoorganisationer påpekar att förslaget om krav på godkända andrahandsboenden saknar en jämställdhetsanalys av dess konsekvenser. Organisationen anför vidare att våldsutsatta kvinnor, ensamstående mödrar och kvinnor som försöker lämna miljöer präglade av hedersrelaterat våld och förtryck ofta är hänvisade till tillfälliga och osäkra boendelösningar. Regeringen föreslår att socialnämnden ska få lämna försörjningsstöd till skäliga kostnader för hyra av bostad i andra hand trots att kravet på godkännande inte är uppfyllt, om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl. Ett exempel på situationer som kan anses som ett särskilt skäl är vid våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen bedömer därför att boendesituationen för våldsutsatta kvinnor och kvinnor som försöker lämna miljöer präglade av hedersrelaterat våld och förtryck inte kommer att påverkas av förslaget.

Regeringen bedömer vidare, i likhet med utredningen, att förslaget på sikt bidrar till en tryggare boendesituation. Det kan gynna både kvinnor och män. Regeringen bedömer utifrån detta, i likhet med utredningen, att effekten på jämställdhet är försumbar.

Regeringen bedömer även, i likhet med utredningen, att förslaget om krav på laglig vistelse för beviljande av ekonomiskt bistånd inte har någon betydande effekt på jämställdheten.

Förslagen bedöms bidra positivt till det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns också sju jämställdhetspolitiska delmål. Ett av dessa delmål avser jämställd hälsa, vilket innefattar att kvinnor och män respektive flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. Regeringen gör bedömningen att förslagen i denna lagrådsremiss inte på något tydligt sätt påverkar möjligheterna att nå det övergripande målet för jämställdhetspolitiken. Däremot bedöms förslagen som riktas till sjuka biståndsmottagare, det vill säga krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, krav på läkarintyg och ökade möjligheter för kommunerna att initiera en samordnad individuell plan, i viss mån bidra positivt till delmålet om jämställd hälsa.

11.9 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Regeringens bedömning

Förslagen om en moderniserad riksnorm, begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen, krav på godkänd andrahandsupplåtelse, krav på laglig vistelse i Sverige, krav på läkarintyg och krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering bedöms innebära en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som dessa förslag innebär bedöms vara nödvändig och proportionerlig i förhållande till förslagens syften.

Övriga förslag bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen bedömer att förslaget om krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering inte innebär något intrång i den kommunala självstyrelsen.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig i fråga om förslagens påverkan på den kommunala självstyrelsen. *Arvika kommun* anser att den inskränkning som förslagen om riksnormen och krav på godkänd

andrahandsupplåtelse innebär är proportionerlig. *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Uppsala kommun* anser att förslaget om begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen innebär en onödig och oproportionerlig begränsning av kommunernas självstyre.

Skälen för regeringens bedömning

Bedömningen av inskränkningar av den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen är en viktig grundsten i Sveriges demokratiska samhälle. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § regeringsformen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den. Enligt förarbetena till bestämmelsen ställs kommunernas intresse av att sköta lokala angelägenheter i vissa lägen mot nationella intressen och krav på en enhetlig reglering. Vid sådana tillfällen behöver konsekvenserna för den kommunala självstyrelsen bli föremål för ingående överväganden under lagstiftningsprocessen. En proportionalitetsbedömning behöver göras för att se om det ändamål som regleringen avser kan uppnås på ett, för det kommunala självbestämmandet, mindre ingripande sätt. Finns det flera sätt att nå samma mål bör det sätt väljas som ger minst konsekvenser för den kommunala självstyrelsen (prop. 2009/10:80 s. 212).

En moderniserad riksnorm

Förslaget om en moderniserad riksnorm innebär att riksnormens kostnadspost för dagstidning och telefon ersätts av en kostnadspost för internet och telefoni.

Kommunerna har tidigare provat vad som utgör skäliga kostnader för internet inom ramen för regleringen av övriga levnadskostnader. Kostnaden föreslås nu i stället ingå i riksnormen, vilket innebär en förenklad handläggning genom att bedömningar av skäliga belopp och underlag för kostnaden inte längre behövs. Förslaget innebär således en begränsning i kommunens möjlighet att göra bedömningar av vad som utgör skälig kostnad för tillgång till internet.

Kostnad för dagstidning ska inte längre ingå i riksnormen, utan kommunerna ska pröva med vilket belopp bistånd till dagstidning ska beviljas, som en övrig levnadskostnad. Förslaget innebär således en utökning av kommunens möjlighet att göra bedömningar av vad som utgör skälig kostnad för tillgång till dagstidning.

Regeringen bedömer att den del av förslaget som avser kostnad för internet medför en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. De ändamål som regleringen avser uppnå, bl.a. att försörjningsstödet bättre ska motsvara hushållens faktiska konsumtion, bedöms inte kunna uppnås på ett mindre ingripande sätt för det kommunala självbestämmandet. Regeringen anser därför att den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär är nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Regeringen bedömer att den del av förslaget som avser kostnad för dagstidning stärker den kommunala självstyrelsen.

Förslaget innebär även att riksnormen ska baseras på ett referensvärde. Detta bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen. Riksnormens

nivå anges sedan tidigare av regeringen och det förhållandet förändras inte av att nivån numera kommer att bestämmas utifrån ett referensvärde.

Begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen

Förslaget innebär att socialnämnden som huvudregel inte får beräkna sådana kostnader som omfattas av riksnormen till en högre nivå än riksnormen. Förslaget innebär även att socialnämnden i enskilda fall ska beräkna sådana kostnader till en högre nivå endast om det finns synnerliga skäl. För barn och skolungdomar som är under 21 år krävs dock endast att det finns särskilda skäl, dvs. samma krav som i dag gäller för alla.

Enligt SKR samverkar detta förslag med förslaget om begränsning av försörjningsstöd till större hushåll. SKR framhåller den sammanvägda effekten av förslagen på kommunens möjligheter att besluta om tillägg utifrån lokala förutsättningar och anser att det är en oproportionerlig styrning av kommuners möjlighet att råda över livsvillkoren i den egna kommunen. Även *Uppsala kommun* anser att förslaget medför en alltför stor inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Kommunen framhåller att förhållanden i kommuner kan skilja sig åt och att lagens krav därför ska utgöra en nationell lägstanivå och inte ett tak.

Regeringen konstaterar att kommunerna redan i dag har att tillämpa de belopp för försörjningsstöd som regeringen anger genom riksnormen och att socialnämnden endast i enskilda fall ska beräkna kostnader som omfattas av riksnormen till en högre nivå. Den föreslagna huvudregeln utgör inte någon ändring i förhållande till vad som gäller i dag utan syftar enbart till att förtydliga att kommunerna inte får tillämpa generella tillägg inom ramen för försörjningsstödet. Regeringen bedömer att förslaget i den delen inte medför någon begränsning av kommunernas nuvarande bestämmanderätt.

Den begränsning som införs för andra än barn och skolungdomar som är under 21 år innebär ett minskat bedömningsutrymme för kommunerna och därmed en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Det är dock en mindre förändring som enligt regeringens mening är nödvändig för att riksnormens enhetliga nivå ska få så stort genomslag som möjligt, vilket är angeläget för att försörjningsstödet ska vara så likvärdigt och förutsebart som möjligt. Dessa ändamål bedöms inte kunna uppnås på ett mindre ingripande sätt för det kommunala självbestämmandet. Med förslaget kommer det fortsatt att finnas ett utrymme för kommunerna att göra bedömningar i enskilda fall. Regeringen anser till skillnad från SKR inte att förslagets påverkan på den kommunala självstyrelsen blir större om det genomförs tillsammans med förslaget om att begränsa försörjningsstödet för större hushåll. Trots de synpunkter som SKR och Uppsala kommun lämnat anser regeringen att den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslaget innebär är nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Begränsning av försörjningsstöd för större hushåll

Förslaget innebär att försörjningsstödet för hushåll med fler än tre hemmavarande barn eller skolungdomar som är under 21 år ska, till den del det avser kostnader som omfattas av riksnormen, begränsas i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver. Den föreslagna regleringen, som

syftar till att skapa ökade ekonomiska drivkrafter till arbete för personer som får ekonomiskt bistånd, har enbart betydelse för riksnormens nivå för vissa större hushåll. Riksnormens nivå anges sedan tidigare av regeringen och det förhållandet förändras inte av att nivån begränsas för vissa större hushåll. Regeringen bedömer därför att förslaget inte innebär någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Krav på laglig vistelse i Sverige

Förslaget innebär att socialnämnden inte får ge ekonomiskt bistånd till personer som saknar rätt att vistas i Sverige, förutom det bistånd som behövs för att avhjälpa akuta situationer. När det gäller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 1 § SoL innebär förslaget inte någon större förändring i förhållande till vad som gäller i dag. Detta eftersom rätten till ekonomiskt bistånd för personer som inte har rätt att vistas i landet redan är begränsad till akuta situationer, förutom i några undantagsfall. Kommunernas bedömningsutrymme när det gäller sådant bistånd minskar dock genom förslaget. När det gäller ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 2 § SoL innebär förslaget inte bara ett minskat bedömningsutrymme utan även en begränsning av socialnämndens befogenheter. Förslaget innebär således en inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Ett alternativ vore att begränsa förslaget till att enbart omfatta sådant bistånd som ges med stöd av 12 kap. 1 § SoL. Enligt regeringens mening skulle det emellertid riskera leda till att bistånd i stället beviljas med stöd av 12 kap. 2 § SoL och att förslaget därigenom inte skulle få fullt genomslag. Förslaget syftar bl.a. till att motverka att personer uppehåller sig olovligt i landet och de negativa konsekvenser som det medför för enskilda och för samhället i stort. Ändamålet med förslaget bedöms därför inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt. Regeringen anser mot den bakgrunden att inskränkningen av den kommunala självstyrelsen är nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Krav på godkänd andrahandsupplåtelse

Förslaget att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till kostnader för boende vid andrahandsuthyrning om det finns nödvändigt samtycke eller tillstånd till upplåtelsen medför att kommunernas bedömningsutrymme vid prövningen av försörjningsstöd minskar. Förslaget bedöms därför innebära en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Förslaget syftar bl.a. till att motverka negativa konsekvenser av olovlig andrahandsuthyrning för enskilda och samhället i stort, samt till att harmonisera reglerna om försörjningsstöd med andra regelverk som aktualiseras vid andrahandsuthyrning. De ändamål som regleringen avser uppnå bedöms inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt. Med förslaget kommer kommunerna fortsatt att ha ett utrymme för att göra individuella bedömningar genom tillämpningen av det undantag som föreslås. Den begränsade inskränkning som förslaget innebär för den kommunala självstyrelsen bedöms mot den bakgrunden som nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Krav på läkarintyg

Förslaget innebär att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen genom läkarintyg. Förslaget innebär även att den som avböjer eller uteblir från en anvisad aktivitet på grund av sjukdom ska visa detta genom läkarintyg.

När det gäller regionerna, innebär förslaget inte någon förändring av de rättsliga förutsättningarna att utfärda intyg. Däremot kommer de att behöva utfärda läkarintyg i större utsträckning än i dag. Regionernas handlingsutrymme kan härigenom anses begränsas. Regeringen anser därför att regionernas självstyrelse i viss mån påverkas av förslaget.

Vidare bedömer regeringen att förslaget innebär en viss begränsning av kommunernas självstyrelse eftersom kommunerna inte längre själva kommer att kunna bestämma helt över vilket underlag som ska ligga till grund för prövningen av en ansökan om ekonomiskt bistånd.

Avsikten med förslaget är bl.a. att ge socialnämnden ett bättre beslutsunderlag vid prövningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd och att säkerställa att de som får ekonomiskt bistånd gör vad de kan för att ordna sin försörjning. Många socialnämnder begär redan i dag läkarintyg från biståndssökande och för regionerna innebär förslaget inte heller något nytt åliggande. Syftet med förslaget bedöms inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt. Regeringen anser mot den bakgrunden att inskränkningen av den kommunala självstyrelsen är nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering

Förslaget innebär att socialnämnden ska kunna begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom under viss tid ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Förslaget medför inte någon skyldighet för kommunerna att ställa upp ett sådant krav och regeringen anser därför att förslaget i den delen inte medför någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Förslaget innebär även att socialnämnden i vissa fall ska vara skyldig att neka eller sätta ned försörjningsstöd för den som avböjer eller uteblir från arbetslivsinriktad rehabilitering. Det innebär ett minskat bedömningsutrymme för kommunerna att göra självständiga bedömningar av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd. Avsikten med förslaget är bl.a. att säkerställa att personer som får försörjningsstöd gör vad de kan för att ordna sin försörjning. Syftet med förslaget bedöms inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt. Regeringen anser mot den bakgrunden att inskränkningen av den kommunala självstyrelsen är nödvändig och proportionerlig i förhållande till sitt syfte.

Ökade möjligheter för kommunerna att initiera samordnad individuell plan

Förslaget innebär att Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen ska delta i arbetet med att upprätta en individuell plan om en enskild har fått avslag på en ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken, om kommunen bedömer att det finns behov av det.

Förslaget innebär inte någon skyldighet för kommunerna och regeringen anser därför inte att det innebär någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Sammantagen bedömning

De förslag som regeringen lämnar i denna lagrådsremiss syftar bl.a. till att öka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta, öka möjligheterna att övergå till arbete samt öka förutsebarheten och enhetligheten inom det ekonomiska biståndet. De syftar även till att motverka negativa konsekvenser av t.ex. olovlig andrahandsuthyrning och av att personer vistas olovligt i landet. Det övergripande syftet med förslagen är att öka sysselsättningen samt minska biståndsmottagande och utanförskap.

Regeringen konstaterar att en del av förslagen var för sig innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Det gäller förslagen om moderniserad riksnorm, begränsat utrymme att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen, krav på godkänd andrahandsupplåtelse, krav på laglig vistelse i Sverige, krav på läkarintyg och krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Enligt regeringens mening är den sammantagna inskränkningen som förslagen medför begränsad. Inskränkningen är nödvändig för att uppnå syftet med respektive förslag. Eftersom syftet med respektive förslag inte kan uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt bedömer regeringen även att den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslagen sammantaget innebär är proportionerlig.

Övriga förslag bedöms inte ha någon påverkan på den kommunala självstyrelsen.

11.10 Förslagens överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms vara förenliga med de skyldigheter som följer av Sveriges internationella åtaganden, inklusive dem som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen bedömer att kravet på att den enskilde ska vistas i Sverige lagligen för att få ekonomiskt bistånd inte utgör en sådan nödvändig och proportionerlig åtgärd som krävs för att förslaget ska vara förenligt med Sveriges åtaganden enligt den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen) och den europeiska sociala stadgan. Utredningen behandlar inte frågan om förslagets förenlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Remissinstanserna

I vissa fall kommenterar remissinstanserna specifika förslags förenlighet med Sveriges internationella åtaganden. Dessa synpunkter behandlas i de avsnitt där respektive förslag i sak behandlas. Ett fåtal remissinstanser kommenterar bedömningen mer generellt.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) anser att internationella överenskommelser som utarbetats inom Förenta nationerna (FN), Europarådet och Europeiska unionen (EU) och som är relevanta för rätten till bistånd även bör inkludera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt funktionsrättsliga policyer och strategier inom EU. *Funktionsrätt Sverige* framför att förslagen gör det svårare att få del av samhällets yttersta skyddsnät och leder till minskat ekonomiskt bistånd. Detta trots att Sverige har förbundit sig att säkerställa en tillfredställande levnadsstandard och social trygghet samt ständigt förbättrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättningar genom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Skälen för regeringens bedömning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning syftar till att säkerställa att personer med funktionsnedsättning fullt ut åtnjuter alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på lika villkor som andra. Konventionen utgår från ett antal grundläggande principer såsom delaktighet, jämlikhet och icke-diskriminering, och har till mål att förtydliga vad som krävs för att personer med funktionsnedsättning fullt ut ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter på lika villkor som andra. Sveriges nationella mål för funktionshinderspolitiken är att, med konventionen som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i ett samhälle med mångfald som grund.

Regeringen anser att alla människor som kan ska ha möjlighet att delta i arbetslivet. Förslagen i lagrådsremissen syftar till att bryta bidragsberoende och utanförskap samt öka sysselsättningen. Några av förslagen innebär att vissa hushåll kommer att få ett lägre försörjningsstöd utbetalt än i dag. De förslagen innebär samtidigt att biståndsmottagare ges ökade ekonomiska drivkrafter att arbeta, vilket förväntas öka sannolikheten att människor lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Arbete förväntas medföra en mer stabil ekonomisk situation, och på sikt en potentiellt högre ekonomisk standard, samt förbättrade möjligheter på bostadsmarknaden. Detta gäller för biståndsmottagare såväl med som utan funktionsnedsättning. Det finns dock faktorer, som diskriminering på arbetsmarknaden, som kan innebära en viss risk för att personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kan ha svårare än andra att övergå i arbete. De skulle därför kunna drabbas hårdare än personer utan funktionsnedsättning. I de fall förslagen riskerar att leda till orimliga konsekvenser för olika individer har bestämmelsen försetts med undantag.

Förslagen i avsnitt 8 om krav på läkarintyg, krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och att fler aktörer ska delta i upprättandet av en samordnad individuell plan syftar bl.a. till att stärka stödet till enskilda som får ekonomiskt bistånd och förbättra deras förutsättningar att få ett arbete. Om biståndssökande får ändamålsenligt stöd för att återfå

eller ta tillvara sin arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser, bl.a. i form av en mer stabil ekonomisk situation. Regeringen bedömer, till skillnad från vad Funktionsrätt Sverige anför, att dessa åtgärder stärker möjligheten till individanpassade insatser och främjar rätten till arbete och självförsörjning för personer med funktionsnedsättning. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att lagrådsremissens förslag är förenliga med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen bedömer även, mot bakgrund av vad som framgår ovan samt i avsnitt 5, 6 och 7, att förslagen är förenliga med de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, inklusive principerna om icke-diskriminering, fri rörlighet och likabehandling av tillgång till sociala förmåner. Till skillnad från utredningen bedömer regeringen att förslaget om krav på laglig vistelse i Sverige utgör en sådan nödvändig och proportionerlig åtgärd som krävs för att förslaget ska vara förenligt med Sveriges åtaganden enligt ESK-konventionen och den europeiska sociala stadgan, se avsnitt 6.

11.11 Övriga konsekvenser

Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att förslagen inte kommer att påverka tillgången till offentlig service på olika sätt i olika delar av landet på ett betydande sätt. Regeringen bedömer att förslagen inte heller påverkar miljön i någon betydande utsträckning.

12 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

10 kap.

10 § Om den enskilde har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda myndigheterna, delta i arbetet med att upprätta en individuell plan, om kommunen bedömer att det behövs.

Paragrafen, som är ny, reglerar Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens skyldighet att delta vid upprättandet av en individuell plan. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Om den enskilde har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda myndigheterna, delta i arbetet med att upprätta en individuell plan om kommunen bedömer att det behövs.

Förslaget innebär ingen förändring av hur en individuell plan ska utformas eller i vilka situationer den ska upprättas. Det är fortsatt kommunen som enligt 8 § ska upprätta en individuell plan. Att regionen

har motsvarande ansvar framgår av 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). En förutsättning för att en individuell plan ska upprättas är att den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och från hälso- och sjukvården, att kommunen eller regionen bedömer att planen behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda samt att den enskilde samtycker till att planen upprättas.

Försäkringskassan respektive Arbetsförmedlingen är skyldig att delta i upprättandet av planen när kommunen i ett enskilt fall bedömer att det finns behov av att en eller båda myndigheterna deltar. Respektive myndighet bör enbart kallas till en sådan planering om myndigheten bedöms kunna bidra till att kommunen får ett bättre underlag för att hjälpa den enskilde att närma sig arbetsmarknaden eller ordna sin försörjning. Bedömningen av vad den aktuella myndigheten kan bidra med i det enskilda fallet får göras utifrån vad som framkommer i kontakten med den enskilde och övriga uppgifter om hans eller hennes situation.

Det krävs vidare att den enskilde har fått avslag på en ansökan om samordning av rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken. Bestämmelsen ställer inte upp något krav på ett tidsmässigt samband mellan avslagsbeslutet och utformandet av den individuella planen. Vad som är ett rimligt tidsmässigt samband får därmed bedömas i det enskilda fallet, utifrån vad Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bedöms kunna bidra med.

12 kap.

Ekonomiskt bistånd till den som inte vistas lagligen i Sverige

2 a § *Den som inte vistas lagligen i Sverige har endast rätt till sådant ekonomiskt bistånd enligt 1 § som behövs i akuta situationer och får inte heller beviljas ekonomiskt bistånd enligt 2 § utöver vad som behövs i sådana situationer.*

Paragrafen, som är ny, begränsar rätten till ekonomiskt bistånd enligt 1 § för den som inte vistas lagligen i Sverige och begränsar socialnämndens möjlighet att lämna ekonomiskt bistånd enligt 2 § utöver vad en enskild har rätt till i dessa fall. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av paragrafens *första led* framgår att rätten till ekonomiskt bistånd enligt 1 § är begränsad för en enskild som inte vistas lagligen i Sverige till att endast avse sådant ekonomiskt bistånd som behövs i en akut situation.

Laglig vistelse innebär att det finns en laglig rätt för den enskilde att vistas i Sverige. För den som är svensk medborgare är kravet på laglig vistelse alltid uppfyllt. Utländska medborgare ska som huvudregel ha visering för att resa in i Sverige och ha ett giltigt uppehållstillstånd för att ha rätt att vistas i Sverige i mer än tre månader enligt 2 kap. 3 och 5 §§ utlänningslagen (2005:716). Kravet på uppehållstillstånd gäller enligt 2 kap. 8 b § utlänningslagen inte för utlännningar som är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge, utlännningar som har uppehållsrätt och utlännningar som har visering för längre tid än tre månader. Personer som inte vistas lagligen i Sverige kan således vara utländska medborgare som saknar uppehållsrätt och som inte heller har nödvändigt uppehållstillstånd.

Kravet på att den enskilde ska vistas lagligen i Sverige innebär ingen förändring av förutsättningarna för ekonomiskt bistånd för dem som har laglig rätt att vistas i Sverige men som inte är bosatta i landet, utan vars vistelse här snarare har karaktären av besök (jfr RÅ 1995 ref. 70).

Socialnämndens ansvar för ekonomiskt bistånd till den som inte vistas lagligen i Sverige är begränsat till vad som behövs i en akut situation, vilket motsvarar det ansvar som en vistelsekommun har enligt 29 kap. 4 §. Uttrycket akuta situationer avser sådana situationer som i rättspraxis har ansetts utgöra sådana akuta nödsituationer som berättigar till ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd för att undvika en akut nödsituation avser exempelvis hjälp att arrangera en hemresa och matpengar fram till avresan (RÅ 1995 ref. 70, RÅ 1996 ref. 13 och RÅ 1996 not. 53 samt prop. 2010/11:49 s. 85).

Av paragrafens *andra led* framgår att den som inte vistas lagligen i Sverige inte får beviljas ekonomiskt bistånd med stöd av 2 §, utöver vad som behövs i akuta situationer. Bestämmelsen utgör en begränsning av socialnämndens befogenhet att ge ekonomiskt bistånd utöver vad en enskild har rätt till enligt 1 §.

3 § En enskild som kan arbeta, men som inte kan försörja sig, har rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. I detta ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola.

Om det finns godtagbara skäl, har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Den som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod. Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att ett sådant lämnas in.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den enskildes skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande som en förutsättning för försörjningsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.1.

Tredje stycket är nytt och innebär att en enskild som inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Det innebär att den enskilde har bevisbördan för att han eller hon inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom. Bestämmelsen är inte någon reglering av vilket beviskrav som ska tillämpas (jfr HFD 2022 ref. 47).

Vilken information läkarintyget bör innehålla för att styrka att den enskildes hälsotillstånd är sådant att han eller hon inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande får avgöras i det individuella fallet, med beaktande av den enskildes situation och de aktiviteter och insatser som personen inte kan genomföra på grund av sjukdomen. Kravet på läkarintyg innebär ingen ändring av vad som ska anses utgöra godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande.

Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod än sju dagar. Ett sådant skäl kan vara att den enskilde under upprepade korta perioder har

uppgett sig vara förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom.

Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in. Bedömningen av om det är uppenbart obehövt att ett läkarintyg lämnas in måste göras i det enskilda fallet, men det kan t.ex. röra sig om en situation där den enskilde är intagen på sjukhus för heldygnsvård.

Skyldighet att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering

4 g § Om en enskild som får försörjningsstöd inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom får socialnämnden begära att han eller hon ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Socialnämnden ska ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skäligen utsträckning. Syftet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska vara att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Paragrafen, som är ny, reglerar den enskildes skyldighet att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Om en enskild som får försörjningsstöd inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom får socialnämnden begära att han eller hon ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering.

Socialnämnden ska ta hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar i skäligen utsträckning, både vid bedömningen av om han eller hon ska åläggas att delta i rehabilitering och vid bedömningen av vilken insats eller aktivitet som är lämplig för att den enskilde ska återfå sin arbetsförmåga. Den enskilde kan exempelvis ha behov av olika slags insatser för att bryta passivitet och påbörja aktiviteter på en nivå som låter sig förenas med sjukdomstillståndet. Bland de individuella förutsättningar som socialnämnden ska ta hänsyn till ingår olika former av funktionsnedsättningar. Hänsynen till de individuella förutsättningarna innebär även att kravet inte bör ställas på personer som har omfattande svårigheter kopplade till exempelvis psykisk ohälsa eller skadligt bruk eller beroende.

Syftet med den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska vara att ge den enskilde förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande. Rehabilitering enligt denna bestämmelse har därmed ett något annat syfte än arbetslivsinriktad rehabilitering enligt 29 kap. 2 § socialförsäkringsbalken. Viss ledning bör ändå kunna hämtas från uttryckets innebörd enligt socialförsäkringsbalken.

Om den enskilde inte deltar i en anvisad aktivitet

5 §§ Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i aktiviteter som anvisats enligt 4, 4 a, 4 d eller 4 g §, ska fortsatt försörjningsstöd nekas eller sättas ned. Detsamma gäller om han eller hon uteblir från aktiviteterna utan godtagbart skäl. Om det finns särskilda skäl får dock socialnämnden avstå från att neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att vägra eller sätta ned försörjningsstöd för den som inte deltar i en anvisad aktivitet. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

I *första meningen* görs en ändring som innebär att socialnämnden ska neka eller sätta ned försörjningsstödet även för den som utan godtagbart

skäl avböjer att delta i, eller uteblir från, en arbetslivsinriktad rehabilitering som socialnämnden har anvisat. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden avstå från att neka eller sätta ned försörjningsstödet.

5 a §§ *Den som avböjer att delta i aktivitet som avses i 5 § på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg. Detsamma gäller den som uteblir från en anvisad aktivitet på grund av sjukdom om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod.*

Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna in läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om den enskildes skyldighet att ge in läkarintyg vid sjukdom. Övervägandena finns i avsnitt 8.1.2.

Av första stycket första meningen framgår att den som avböjer att delta i en aktivitet som avses i 5 § på grund av sjukdom ska styrka detta genom läkarintyg. I ett sådant fall krävs inte att sjukdomsperioden är av en viss längd för att den som avböjt att delta ska vara skyldig att lämna läkarintyg om sjukdomen. Den som uteblir från en anvisad aktivitet som avses i 5 § på grund av sjukdom ska enligt första stycket *andra meningen* styrka detta genom läkarintyg om sjukdomsperioden överstiger sju dagar i följd. Det innebär att den enskilde har bevisbördan för att han eller hon inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom. Bestämmelsen är inte någon reglering av vilket beviskrav som ska tillämpas (jfr HFD 2022 ref. 47).

Vilken information läkarintyget bör innehålla för att styrka att den enskildes hälsotillstånd är sådant att han eller hon har godtagbara skäl att inte delta i den anvisade aktiviteten får avgöras i det enskilda fallet utifrån den enskildes situation och den aktivitet som han eller hon anvisats. Kravet på läkarintyg innebär ingen ändring av vad som ska anses utgöra godtagbara skäl enligt 5 §.

Om det finns särskilda skäl får socialnämnden enligt första stycket *tredje meningen* begära att den enskilde lämnar in läkarintyg även vid en kortare sjukdomsperiod. Ett sådant skäl kan vara att den enskilde under upprepade korta perioder har uppgett sig vara förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom.

Enligt *andra stycket* får socialnämnden medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövt att ett sådant lämnas in. Bedömningen av om det är uppenbart obehövt att ett läkarintyg lämnas in måste göras i det enskilda fallet, men det kan t.ex. röra sig om en situation där den enskilde är intagen på sjukhus för heldygnsvård.

Skäliga kostnader

7 § Försörjningsstöd lämnas för skäliga kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, *fritid och lek*, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt *internet* och *telefoni*, och

2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur skäliga kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas (*riksnorm*). En sådan beräkning ska utgå från ett

referensvärde som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Försörjningsstöd enligt första stycket 1 ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. Regeringen får meddela föreskrifter om begränsningen. Socialnämnden ska i ett enskilt fall, om det finns synnerliga skäl, besluta att ett hushåll ska undantas från begränsningen.

Paragrafen reglerar hur försörjningsstöd ska beräknas. Övervägandena finns i avsnitt 5.1 och 5.2.

I *första stycket 1* görs en ändring som innebär att skäligen kostnader för internet ska ersättas inom ramen för försörjningsstödet. Ändringen innebär samtidigt att försörjningsstöd inte längre lämnas för kostnader för dagstidning. Om den enskilde bedöms ha behov av dagstidning kan ekonomiskt bistånd lämnas för kostnaden som en övrig levnadskostnad enligt 12 kap. 1 §. Övriga ändringar i första stycket är endast språkliga.

I *andra stycket* ändras regleringen av hur den s.k. riksnormen ska beräknas. Ändringen innebär att det av bestämmelsen framgår att regeringen får meddela föreskrifter (en riksnorm) för hur skäligen kostnader enligt första stycket 1 ska beräknas. Vid en sådan beräkning ska regeringen utgå från ett referensvärde som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Till skillnad från vad som tidigare gällt för riksnormen måste utgångspunkten för referensvärdet inte vara s.k. officiella prisundersökningar. Även särskilda prisundersökningar kan tas fram och beaktas. Övriga ändringar i andra stycket är endast språkliga.

I *tredje stycket* införs en ny bestämmelse som anger att försörjningsstödet ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år. Hushållet kan bestå av antingen barn eller skolungdomar, eller både och. Med barn avses enligt 3 kap. 1 § andra stycket en person under 18 år. Med skolungdomar som är under 21 år avses de för vilka föräldrarna fortfarande har underhållsskyldighet enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken. Enligt den bestämmelsen är föräldrarna fortsatt underhållsskyldiga för ett barn som fyllt 18 år under den tid som skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Uttrycket hemmavarande barn och skolungdomar som är under 21 år har samma innebörd som i bestämmelserna om barns och skolungdomars inkomster vid beräkningen av ekonomiskt bistånd i 12 kap. 9 §. Det avser de barn och ungdomar som ingår i det hushåll som biståndet beräknas för och som omfattas av föräldrarnas underhållsskyldighet (prop. 2007/08:1 utgiftsområde 9 avsnitt 9.9.1). Det omfattar t.ex. barn och ungdomar som på grund av gymnasiestudier tillfälligt inackorderats på annan ort. Barn och skolungdomar som bor växelvis hos respektive förälder eller bor med umgängesförälder räknas som hemmavarande hos båda föräldrarna.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur försörjningsstödet ska begränsas. Omfattningen och utformningen av begränsningen regleras därmed i förordning.

Socialnämnden ska i ett enskilt fall, om det finns synnerliga skäl, besluta att ett hushåll ska undantas från begränsningen. För att det ska finnas synnerliga skäl krävs att omständigheterna i ett enskilt fall är sådana att det skulle framstå som uppenbart oskäligt att tillämpa begränsningen.

Regleringen av när försörjningsstöd beräknas högre eller lägre än riksnormen, som tidigare fanns i tredje stycket, återfinns nu i en egen paragraf, 7 b §.

Fritidskortet ska inte påverka beräkningen

7 a § Beslut om fritidskort får inte påverka beräkningen av försörjningsstöd enligt 7 b §.

Paragrafen anger ett undantag från bestämmelserna om att beräkna försörjningsstöd till ett annat belopp än riksnormen. I paragrafen görs en följdändring med anledning av att den bestämmelse som paragrafen hänvisar till flyttas.

När kostnader ska beräknas till ett högre eller lägre belopp än riksnormen

7 b § Socialnämnden ska inte beräkna försörjningsstöd enligt 7 § första stycket 1 till ett högre belopp än vad som anges i riksnormen. Nämnden ska dock i ett enskilt fall beräkna sådana kostnader till ett högre belopp om det för barn och skolungdomar som är under 21 år finns särskilda skäl, och om det för andra finns synnerliga skäl för det.

Socialnämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till ett lägre belopp, om det finns särskilda skäl för det.

Paragrafen, som är ny, motsvarar delvis tidigare 12 kap. 7 § tredje stycket. Övervägandena finns i avsnitt 5.3

Av första stycket första meningen framgår att socialnämnden inte ska beräkna försörjningsstöd enligt 7 § första stycket 1 till ett högre belopp än vad som anges i riksnormen. Bestämmelsen anger den huvudregel som innebär att socialnämnden inte får beräkna kostnader som ingår i riksnormen till ett högre belopp, annat än om förutsättningarna för detta i ett enskilt fall är uppfyllda. Det innebär att enskilda kommuner inte kan besluta om egna, lokala normer eller generella påslag för kostnader som omfattas av riksnormen.

Enligt första stycket andra meningen, första ledet ska socialnämnden i ett enskilt fall beräkna kostnaderna som ingår i riksnormen till ett högre belopp om det för barn och skolungdomar som är under 21 år finns särskilda skäl. Med barn avses enligt 3 kap. 1 § andra stycket en person under 18 år. Med skolungdomar som är under 21 år avses de för vilka föräldrarna fortfarande har underhållsskyldighet enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken. Enligt den bestämmelsen är föräldrarna fortsatt underhållsskyldiga för ett barn som fyllt 18 år under den tid som skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning. Till skillnad från i 12 kap. 7 och 9 §§ finns inget krav på att barnet eller skolungdomen ska vara hemmavarande för att omfattas av bestämmelsen. Med särskilda skäl avses samma sak som i hittillsvarande bestämmelse i 7 § tredje stycket (jfr prop. 1996/97:124 s. 170).

Enligt första stycket andra meningen, andra ledet ska socialnämnden beräkna försörjningsstöd enligt riksnormen till ett högre belopp för andra personer i hushållet än barn och skolungdomar som är under 21 år om det finns synnerliga skäl för det. Uttrycket synnerliga skäl innebär att

tillämpningen ska vara restriktiv. Om det finns synnerliga skäl får avgöras vid en individuell prövning och utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Det kan t.ex. vara situationer då en person har högre kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon på grund av att personen är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller på grund av annat brott. Det kan även vara situationer då en person på grund av sjukdom, skada eller annat medicinskt förhållande har högre kostnader för exempelvis livsmedel och hygienprodukter. Det ska röra sig om situationer där det vore uppenbart oskäligt att inte beräkna kostnader till ett högre belopp, t.ex. om det annars finns en konkret fara för den enskildes hälsa, sociala situation eller möjlighet att leva ett värdigt liv. Så kan t.ex. vara fallet när det gäller behov hos personer med funktionsnedsättning.

Av *andra stycket* framgår att socialnämnden också i ett enskilt fall får beräkna kostnaderna till ett lägre belopp, om det finns särskilda skäl för det. Bestämmelsen motsvarar hittillsvarande bestämmelse i 12 kap. 7 § tredje stycket sista meningen (jfr prop. 1996/97:124 s. 169 och 170 och prop. 2000/01:80 s. 165).

Kostnad för boende när en bostad hyrs i andra hand

7 c § Försörjningsstöd för skäliga kostnader för boende ska endast lämnas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat nödvändigt samtycke eller tillstånd i de fall då bostaden upplåts till den enskilde i andra hand. Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden lämna försörjningsstöd för kostnaden trots att samtycke eller tillstånd saknas.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förutsättningarna för försörjningsstöd för boendekostnader vid hyra i andra hand. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Försörjningsstöd för skäliga kostnader för boende ska endast lämnas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat nödvändigt samtycke eller tillstånd i de fall då bostaden upplåts till den enskilde i andra hand. Bestämmelsen innebär att försörjningsstöd inte lämnas för hyresrätter som i strid med 12 kap. 39 och 40 §§ jordabalken hyrs ut i andra hand utan hyresvärdens samtycke eller hyresnämndens tillstånd. Försörjningsstöd lämnas inte heller för bostadsrätter som hyrs ut i andra hand utan bostadsrättsföreningens samtycke eller hyresnämndens tillstånd enligt 7 kap. 10 och 11 §§ bostadsrättslagen (1991:614). Att samtycket eller tillståndet ska vara nödvändigt innebär att det ska finnas ett krav på samtycke i lag eller förordning. Samtycke från hyresvärden krävs inte när en bostadslägenhet har upplåtits till en kommun och kommunen upplåter lägenheten i andra hand enligt 12 kap. 39 § tredje stycket jordabalken.

Om det finns särskilda skäl, får socialnämnden lämna försörjningsstöd för kostnaden trots att samtycke eller tillstånd saknas. Vad som utgör särskilda skäl får avgöras vid en bedömning i det enskilda fallet. Det kan exempelvis finnas särskilda skäl om barn ingår i hushållet och den aktuella boendesituationen behöver bestå, eller i vart fall inte försämrats, för att säkerställa barnets behov av trygghet, omsorg och skolgång i avvaktan på en annan lösning. Det kan även finnas sådana skäl om en enskild på grund av exempelvis våld i en nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck har tvingats hitta en ny bostad. Det kan även finnas andra fall där en enskild på grund av sina personliga förhållanden har svårt att hitta ett annat

boende och därför behöver viss tid för att vidta nödvändiga åtgärder för att lösa sin situation.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026 i fråga om 12 kap. 3 och 5 a §§ och i övrigt den 1 januari 2027.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för en ansökan om ekonomiskt bistånd som har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet och som avser tiden före ikraftträdandet.

Övervägandena till ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 10.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 juli 2026 i fråga om 12 kap. 3 och 5 a §§ och i övrigt den 1 januari 2027.

Av *punkt 2* framgår att äldre föreskrifter fortfarande gäller för en ansökan om ekonomiskt bistånd som har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet och som avser tiden före ikraftträdandet. Bestämmelsen innebär att det, för att äldre bestämmelser ska tillämpas, krävs att ansökan dels har kommit in till socialnämnden före ikraftträdandet, dels avser en period innan de nya bestämmelserna har trätt i kraft.

Sammanfattning av betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Den 14 juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. I uppdraget ingick bland annat att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren ska även göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bland annat kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligen i Sverige. Utredaren ska även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa bland annat vid studier i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst. Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete, analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt att analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete.

Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt, att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet. Utredningstiden förlängdes till den 14 februari 2025.

Uppdraget har således varit brett och omfattat ett stort antal områden och frågeställningar. Många deluppdrag har innefattat komplexa frågor och ställningstaganden. Vissa deluppdrag har tydliga beröringspunkter sinsemellan, medan andra är mer fristående. Förslaget om en modell för ett bidragstak och förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll är inte avsedda att kombineras utan bör ses som alternativa lösningar på samma problem.

Utgångspunkter för utredningens arbete

Ekonomiskt bistånd är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. I verkligheten har det blivit en långvarig försörjning för stora grupper av individer och hushåll. Det är inte positivt för någon – inte för dem som är hänvisade till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, inte för de barn som växer upp i dessa hushåll och inte för samhället i stort. Det är därför

centralt att finna vägar som minskar det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd för dem som skulle kunna arbeta. Det kan handla både om stöd och insatser som ökar sannolikheten att biståndsmottagare kan få och behålla ett arbete och om ekonomiska incitament som gör det lönsamt att ta ett arbete i stället för att leva på bidrag.

En övergripande utgångspunkt för utredningens arbete har därför varit att skapa förutsättningar för mottagare av ekonomiskt bistånd att nå självförsörjning genom arbete. Utredningens övergripande uppdrag, att lämna förslag som ökar drivkrafter och ekonomiska incitament för att bryta långvarigt biståndsmottagande, har varit centralt för tolkningen av direktivets olika deluppdrag samt de vägval och avgränsningar som utredningen i övrigt har gjort. De perspektiv som främst varit centrala i utredningens arbete är:

- Bidrags- och ersättningssystemen ska ge en grundtrygghet men måste utformas på ett sådant sätt att systemets legitimitet upprätthålls och att den gemensamma välfärden kan finansieras.
- Det ekonomiska biståndet är ett yttersta skyddsnät för korta perioder av försörjningsproblem och är inte avsett att vara en varaktig försörjning.
- Biståndsmottagare är en heterogen grupp med varierande behov av stöd och hjälp, varför flera kompletterande insatser behövs för att minska biståndsmottagandet varaktigt.
- Väsentliga skillnader mellan kommunerna avseende krav på och stöd till biståndsmottagare ska i den mån det är möjligt minimeras.
- Förslagen ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration.
- Barnrättsperspektivet ska beaktas när barn berörs.

Utredningens förslag och bedömningar

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av utredningens förslag och bedömningar, samt övergripande om förslagens konsekvenser. Utredningens skäl för förslag och bedömningar, iakttagelser och slutsatser presenteras i respektive kapitel i betänkandet. Konsekvenser av utredningens förslag beskrivs utförligare i ett eget kapitel.

Uppföljning av ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet

Utredningen har i uppdrag att föreslå hur ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet kan följas upp framöver via individbaserad statistik. Bakgrunden är bristande kunskap om hur lagändringar som syftar till att göra det mer lönsamt för den som får försörjningsstöd att ta ett arbete har bidragit till att öka övergången från bistånd till arbete.

Utredningen bedömer att de ekonomiska drivkrafterna att arbeta inom försörjningsstödet ska följas upp med individbaserad statistik och genom att följa typhushåll över tid

Utredningen bedömer att det med nu tillgängliga modeller och databaser är möjligt att på ett illustrativt sätt följa upp ekonomiska drivkrafter att arbeta inom försörjningsstödet med individbaserad statistik. Utvecklingen av de ekonomiska drivkrafterna för olika typhushåll som mottar försörjningsstöd bör också följas över tid. Uppföljningen bedöms kunna rymmas inom ramen för arbetet med exempelvis fördelningspolitisk uppföljning inom Finansdepartementet.

Jobbpremie

Enligt utredningens direktiv ska utredningen undersöka möjligheten att införa en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att det införs en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete.

Utredningen föreslår att en tillfällig jobbpremie införs för att utöka det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete

Utredningen föreslår att en tillfällig och skattefri jobbpremie införs. Den som inte längre mottar försörjningsstöd, som har inkomst av anställning och som under en kvalificeringsperiod har erhållit försörjningsstöd under sex månader i följd ska ha rätt till en jobbpremie. Löneinkomst som hänför sig till anställning som av arbetsmarknadsskäl erbjudits den enskilde av kommunen eller som hänför sig till ett skyddat arbete berättigar dock inte till jobbpremie. Ansökan om jobbpremie prövas av socialnämnden och uppgår till 15 procent av sökandens bruttolön upp till som högst 3 750 kronor. Socialnämndens beslut om jobbpremie ska kunna överklagas och utbetald jobbpremie kan under vissa förutsättningar återkrävas.

Konsekvenser

Den tillfälliga jobbpremien 2027 och 2028 beräknas öka de offentliga kostnaderna med totalt 603 miljoner kronor. Mot bakgrund av att tidigare försök med liknande jobbpremier i Danmark inte gav några positiva sysselsättningseffekter för biståndsmottagare bedöms jobbpremien troligen endast ha mycket små eller inga effekter på sysselsättningen på kort sikt, och inga effekter på lång sikt. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram informationsmaterial och löpande statistik

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att dels ta fram ett informationsmaterial som kommunerna kan använda för att informera

den som kvalificerat sig till jobbpremien om premien, dels att ta fram löpande statistik över utbetalningar av jobbpremien. Socialnämnden ska därför lämna uppgifter till Socialstyrelsen om enskilda som varit föremål för nämndens åtgärder i fråga om jobbpremie. Bilaga 1

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 2 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) ges i uppdrag att utvärdera arbetsmarknadseffekterna av jobbpremien

Utredningen föreslår att IFAU ges i uppdrag att utvärdera jobbpremiens arbetsmarknadseffekter.

Utredningen bedömer att IFAU bör tillföras 2 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Bidragstak

Utredningen ska enligt direktivet lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka de ekonomiska incitamenten till arbete. Bakgrunden är att ett hushåll sammantaget kan få bidrag och ersättningar som i vissa fall motsvarar eller överstiger den disponibla inkomst hushållet skulle uppnå om de vuxna arbetade heltid. Syftet är att det alltid ska löna sig att arbeta framför att leva på bidrag. Utformningen av ett bidragstak bör enligt direktivet ta hänsyn till hushållets sammansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där personen har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. I direktivet beskrivs vidare att syftet med ett bidragstak även kan uppnås genom förändringar i befintliga regelsystem som skulle begränsa förekomsten av staplade bidrag upp till en nivå där de ekonomiska incitamenten att ta ett arbete urholkas.

Utredningen föreslår en modell för ett bidragstak

Utredningen föreslår att en modell för ett bidragstak utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om nivån på det beräknade försörjningsstödet överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte har ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden.

Modellen för ett bidragstak omfattar den som har eller kan få arbetsförmåga. Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, vissa gymnasie studerande ungdomar, heltidsarbetande och ålderspensionärer ska inte omfattas av en sådan taknivå. De kan trots det omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas av taknivån.

Modellen innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt eller någon begränsning av kommunens yttersta ansvar i form av möjlighet att bevilja bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget om en modell för ett bidragstak är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en begränsningsregel för större hushåll i kapitel 10. Förslagen är att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

Konsekvenser

Det föreslagna bidragstaket beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 1 057 miljoner kronor. Bidragstaket ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför öka sysselsättningen och därigenom minska biståndsmottagandet på kort sikt, men effekterna förväntas vara relativt begränsade. På lång sikt är riktningen på effekterna oklar. Utredningen bedömer vidare att inkomstspridningen, den ekonomiska jämställdheten och den administrativa bördan för kommunerna ökar. Det bedöms vidare finnas en viss risk för ökad brottslighet, både avseende välfärdsbrott samt person- och egendomsbrott, samt försämrad integration och ökad segregation. Modellen begränsar socialnämndens möjligheter att bevilja bistånd utifrån en individuell behovsbedömning av vad som är skälig levnadsnivå i ett enskilt fall. Konsekvenserna för de barn som påverkas av bidragstaket kan bli stora, både på kort och lång sikt, och förslaget bedöms inte vara förenligt med barnkonventionen och troligen inte heller med Sveriges åtaganden enligt FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen) och Europarådets sociala stadga. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att ett bidragstak enligt den föreslagna modellen endast bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet

Utredningen bedömer att ett bidragstak enligt den föreslagna modellen endast bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet.

Utredningen bedömer att ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det går att utvärdera det och att det krävs stöd till målgruppen för att bidragstaket ska kunna få mer betydande positiva effekter

Utredningen bedömer att ett bidragstak behöver kompletteras med stöd och insatser som syftar till att stärka biståndsmottagares möjligheter att erbjudas och klara ett arbete, för att mer betydande positiva effekter på sysselsättning och biståndsmottagande ska kunna uppnås. Reformen bör också föregås av informationsinsatser. Utredningen bedömer vidare att ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpningen och utvärdera regeländringens effekter.

Utredningen bedömer att det inte bör införas ett bidragstak för andra bidrag och ersättningar än försörjningsstöd

Bilaga 1

Utredningen bedömer att om de ekonomiska drivkrafterna att arbeta ska stärkas för personer med arbetsbaserade förmåner bör detta göras inom respektive ersättningssystem, snarare än inom ramen för ett bidragstak som begränsar summan av bidrag och ersättningar med ett monetärt tak.

Utredningen bedömer att flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett eventuellt införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak

Utredningen bedömer att flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak. Detta trots att ett avskaffande av flerbarnstillägget i viss mån ökar det ekonomiska utbytet av arbete för hushåll som inte mottar försörjningsstöd.

En moderniserad riksnorm

I utredningens uppdrag ingår att lämna förslag på en riksnorm som motsvarar dagens konsumtionsmönster. Riksnormens kostnadsposter ska motsvara en skälig levnadsnivå och förslaget ska minska behovet av att göra individuella prövningar. Utredningen ska också lämna förslag på hur en uppräknings av riksnormen kan regleras på ett ändamålsenligt sätt.

Utredningen föreslår en moderniserad riksnorm

Utredningen föreslår ändringar avseende riksnormens kostnadsposter samt i åldersintervaller för barn och skolgungdomars personliga kostnader

Utredningen föreslår att riksnormens kostnadsposter ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, personlig hygien, förbrukningsvaror samt internet och telefoni. Kostnadsposten lek och fritid byter benämning till fritid och lek och kostnadsposten hälsa och hygien byter benämning till personlig hygien. Kostnadsposten dagstidning och telefon ändras till internet och telefoni. Åldersintervaller för riksnormens personliga kostnader för hemmavarande barn och skolgungdomar ändras till viss del. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller sambor.

Utredningen föreslår att riksnormen ska grunda sig på ett referensvärde för riksnormen 2024 och att riksnormens reala värde ska skyddas genom att referensvärdet skrivs fram med förändringen i konsumentprisindex exklusive boende

Utredningen föreslår att riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024 som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Utredningen föreslår vidare att riksnormens reala värde ska skyddas genom att referensvärdet för riksnormen 2024 skrivs fram baserat på förändringen mellan prisläget som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser, och prisläget i juni

2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent.

Statistiska Centralbyrån (SCB) ska beräkna ett jämförelsetal, baserat på konsumentprisindex exklusive boende, som anger förändringen i prisläget mellan juni närmast föregående år och prisläget i juni 2024.

Konsekvenser

En moderniserad riksnorm beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 300 miljoner kronor. Utredningens föreslagna modell för framskrivningen innebär inga ekonomiska konsekvenser. Förslaget om en ny riksnorm ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför kunna öka sysselsättningen och minska biståndsmottagandet på både kort och lång sikt, men effekterna förväntas vara begränsade. Utredningen bedömer vidare att inkomstspridningen ökar något och att den ekonomiska jämställdheten minskar något. För vissa hushåll kommer riksnormen att vara högre, men för andra, framför allt hushåll med många barn, blir riksnormen lägre. Utredningen bedömer dock att förslaget motsvarar dagens konsumtionsmönster och att kostnadsposterna därför motsvarar en skälig levnadsnivå för alla i biståndshushåll. Förslaget bedöms vara förenligt med barnkonventionen och ESK-konventionen. Utredningens förslag avseende riksnormen bedöms vidare sammantaget innebära en proportionerlig inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att beloppen för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas

Utredningen bedömer att beloppen för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas. Detta bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader.

Utredningen bedömer att Konsumentverket även fortsättningsvis bör ta fram underlag till regeringen inför beslut om riksnormen

Utredningen bedömer att Konsumentverket även fortsättningsvis bör utföra pris- och konsumtionsundersökningar som kan utgöra ett underlag inför regeringens beslut om riksnormen och vid regeringens sammanvägd bedömning av behovet att se över nivån på riksnormen.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

I utredningens uppdrag ingår att analysera effekterna av en begränsning av möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende riksnormen. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen. Utgångspunkten bör enligt direktivet vara att försörjningsstöd

utöver riksnormen, så långt det är möjligt och lämpligt, endast ska beviljas om det finns synnerliga skäl. Syftet är enligt direktivet att försörjningsstöd utöver riksnormen ska beviljas mer restriktivt och mer enhetligt. Bilaga 1

Utredningen föreslår begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen

Utredningen föreslår ett förtydligande av att försörjningsstöd inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i socialtjänstlagen att försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Förslaget innebär ingen förändring i sak, eftersom det enligt utredningens bedömning sedan tidigare saknats förutsättningar i socialtjänstlagen för att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen.

Utredningen föreslår att försörjningsstöd ska beräknas till en högre nivå i vissa enskilda fall

Utredningen bedömer att det för hemmavarande barn och skolungdomar även fortsatt i enskilda fall ska gälla att kostnader enligt 4 kap.

3 § första stycket 1 socialtjänstlagen beräknas till en högre nivå om det finns särskilda skäl. När det gäller vuxna ska det samma i stället gälla om det i ett enskilt fall finns synnerliga skäl.

Konsekvenser

Det bedöms inte uppstå några betydande offentligfinansiella kostnader av förslagen. Förslagen bedöms även i övrigt ha få konsekvenser och bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

I utredningens uppdrag ingår att analysera förutsättningarna för att påtagligt begränsa försörjningsstödet för större hushåll och konsekvenserna av en sådan begränsning. Utredningen ska oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär påtagliga begränsningar av försörjningsstödet storlek för större hushåll. Syftet med förslaget är enligt direktivet att det ska löna sig att gå från bidrag till arbete och att det ska vara lönsamt att arbeta mer.

Utredningen föreslår en begränsningsregel i riksnormen

Utredningen föreslår en begränsningsregel som utgår från utredningens förslag till en moderniserad riksnorm, eftersom den även i sig innebär en begränsning av försörjningsstödet storlek för större hushåll. Förslaget innebär att riksnormens storlek ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Begränsningsregeln innebär att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för större hushåll. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn och skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Antalet hemmavarande barn och skolungdomar ska vid

tillämpningen av begränsningsregeln beräknas genom att stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn och växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Minskningens belopp ska fastställas av regeringen och utgår från hälften av ett viktat genomsnitt av de personliga kostnaderna för barn i alla åldrar inom riksnormen.

Begränsningsregeln innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt eller av kommunens yttersta ansvar i form av bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en modell för ett bidragstak i kapitel 7. Förslagen är att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

Konsekvenser

Begränsningsregeln beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 141 miljoner kronor. Förslaget ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför i viss mån kunna

öka sysselsättningen och minska biståndsmottagandet på både kort och lång sikt, men effekterna är troligen mycket begränsade. Utredningen bedömer vidare att inkomstspridningen ökar något. Förslaget bedöms vara förenligt med barnkonventionen och Sveriges åtaganden enligt ESK-konventionen och Europarådets sociala stadga. Förslaget innebär inte en inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Kompletterande bistånd vid deltagande i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Utredningen ska enligt direktivet analysera otydligheter i regelverket avseende kompletterande bistånd vid studier för personer inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program. Vid behov ska utredningen lämna nödvändiga författningsförslag i syfte att tydliggöra regelverkets krav om att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av att förtydliga regelverket avseende att den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program står till arbetsmarknadens förfogande

Utredningen bedömer att det inte finns behov av att lämna författningsförslag i syfte att tydliggöra regelverkets krav om att stå till arbetsmarknadens förfogande. Av utredningens rättsliga analys av det nuvarande regelverket framgår att personer som deltar i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program uppfyller kravet i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen om att stå till arbetsmarknadens förfogande. Personer som även i övrigt uppfyller kraven för ekonomiskt bistånd ska således som utgångspunkt beviljas kompletterande ekonomiskt bistånd vid deltagande i studier inom arbetsmarknadspolitiska program.

Utredningen bedömer att det ekonomiska biståndets grundläggande principer inte harmoniserar med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Utredningen bedömer att det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att enskildas behov i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt inte harmoniserar med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Det kan därmed finnas behov av en översyn av hur regelverket inom ekonomiskt bistånd harmoniserar med reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Utredningen ska enligt direktivet analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden i syfte att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om den enskilde står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd, och vid behov lämna sådana förslag. En effektivare kontroll kan leda till att fler kan komma i arbete.

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Utredningen föreslår att socialnämnden får rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i den enskildes aktivitetsrapport eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i dennes handlingsplan.

Konsekvenser

En utökad uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen beräknas öka de offentliga kostnaderna med 4 miljoner kronor införandeåret 2027. Förslaget om utökad uppgiftsskyldighet förväntas innebära en förbättrad kontrollmöjlighet av arbetslösa biståndsmottagare och bedöms ha vissa positiva effekter i termer av minskad arbetslöshet, ökad sysselsättning och därmed minskat biståndsmottagande, men effekterna är troligen begränsade. Förslaget kan vidare minska de administrativa kostnaderna för kommunerna på sikt. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i enskildas personliga integritet.

Utredningen bedömer att det finns uppgifter som, utifrån kontrollsyfte, inte bör omfattas av en utökad uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnden

Utredningen bedömer att uppgift om innehållet i en persons handlingsplan och aktivitetsrapport, om skäl till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, om skäl till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat underrättelse till arbetslöshetskassa inte bör omfattas av uppgiftsskyldighet av motiv som hänför sig till socialnämndens kontroll av om

biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen har inte tagit ställning till om det finns andra skäl, så som förbättrat stöd till den enskilde eller socialnämndens planering, som kan motivera en utökad uppgiftsskyldighet avseende dessa uppgifter.

Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag på åtgärder i syfte att bidra till ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd. I direktivet beskrivs att det är angeläget att socialtjänsten ges stöd i tillämpning av kunskapsbaserade metoder och utvecklar arbetssätt och insatser som underlättar för den enskilde att bli självförsörjande.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 4 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att lämna förslag på hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in

Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att bland annat kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter. Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in.

Utredningen beräknar kostnaden för utredningen till 6 miljoner kronor.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst

I utredningens uppdrag ingår att föreslå hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för dem som är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom och saknar sjukpenninggrundande inkomst. Det kan avse rehabilitering och andra insatser som leder till egen försörjning, liksom samordning av sådana insatser.

Utredningen föreslår att biståndssökande som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, ska lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar

Utredningen föreslår att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, vid ansökan om ekonomiskt bistånd, ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Förslaget innebär också vissa möjligheter att göra undantag från kravet.

Utredningen föreslår även att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Konsekvenser

Förslagen beräknas öka de offentliga kostnaderna med sammanlagt 81 miljoner kronor. Regionerna bör tillföras 80 miljoner kronor för utfärdandet av läkarintyg och Socialstyrelsen bör tillföras 1 miljon kronor för utformningen av läkarintyg. Krav på läkarintyg kan leda till att fler biståndsmottagare som är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom får ändamålsenligt stöd. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen bedömer att socialnämndens bedömning av om den biståndssökandes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom ryms inom befintlig lagstiftning

Utredningen bedömer att socialnämndens bedömning av om den biståndssökandes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, baserat på ett läkarintyg som lämnas som underlag till ansökan om ekonomiskt bistånd, ryms inom befintlig lagstiftning. Socialnämnden ska således bedöma om biståndssökandes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § socialtjänstlagen.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen med stöd av Försäkringskassan ska ta fram ett kunskapsstöd för handläggare

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 2 miljoner kronor och att Försäkringskassan bör tillföras 1 miljon kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att socialnämnden ska få begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering

Utredningen föreslår att socialnämnden ska få begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande. Kravet på deltagande ska anpassas utifrån varje persons behov och förutsättningar.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Förslaget kan bidra till att fler återfår arbetsförmågan och bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att det delade ansvaret bör kvarstå men samverkan behöver stärkas för att biståndsmottagare utan sjukpenninggrundande inkomst ska få ändamålsenligt stöd

Utredningen bedömer att det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan sjukpenninggrundande inkomst bör kvarstå. Kommuner, regioner, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har olika ansvarsområden och besitter olika kompetenser som är viktiga delar i ett sådant stöd. Samverkan mellan aktörerna behöver dock stärkas och synliggöras för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ges i uppdrag att ta fram ett gemensamt kunskapsstöd för att stödja biståndsmottagare som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd som riktar sig till yrkesutövare hos de olika aktörerna i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar sjukpenninggrundande inkomst att återfå arbetsförmåga. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 4 miljoner kronor, samt att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör tillföras 1 miljon kronor vardera för uppdragets genomförande.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Utredningen har i uppdrag att se över hur socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse vad gäller vuxna som vårdas enligt lagen om vård av missbrukare i arbetet med samordnad

individuell plan kan stärkas. Vid behov ska utredningen lämna förslag som Bilaga 1 underlättar samverkan mellan de olika aktörerna.

Utredningen föreslår att kommunen ska ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering avslagits

Utredningen föreslår att kommunen ska ges möjlighet att initiera Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens deltagande i en samordnad individuell plan om kommunen bedömer att det behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. Denna möjlighet för kommunen är avgränsad till de situationer där den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer däremot att förslaget leder till enklare kontaktvägar och något minskad administration för kommuner. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen föreslår att kunskap om samordnad individuell plan ska innefattas i ett kunskapsstöd

Utredningen föreslår att kunskap om samordnad individuell plan innefattas i det kunskapsstöd till yrkesutövare i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som utredningen föreslår att Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ta fram.

Kostnaden för detta uppdrag innefattas i de medel som utredningen föreslagit ska tillföras Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdraget om kunskapsstöd och därmed tillkommer ingen ytterligare offentligfinansiell kostnad.

Utredningen bedömer inte att det finns behov av förändrad lagstiftning för att stärka samverkan med Statens institutionsstyrelse och Kriminalvården

Utredningen bedömer inte att behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse i arbetet med samordnad individuell plan när det gäller mottagare av ekonomiskt bistånd är tillräckligt för att föranleda förändring i lagstiftningen. De förslag som Narkotikautredningen lämnat om att Statens institutionsstyrelse ska kunna initiera samordnad individuell plan och att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen eller kommunen, eller båda, ska delta i upprättandet av en samordnad verkställighetsplan bedöms vara ändamålsenliga även för mottagare av ekonomiskt bistånd.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

I utredningens uppdrag ingår att undersöka vilka krav som socialtjänsten ställer på en biståndssökande att styrka sina bostadskostnader samt bedöma om det finns behov av att ställa krav på att ekonomiskt bistånd endast kan lämnas för hyreskostnader vid vissa typer av kontrakt till exempel förstahandskontrakt, inneboende med hyresavtal och ett av hyresvärden godkänt andrahandskontrakt. Vidare ska utredningen analysera vilka effekter sådana eventuella krav kan ha på biståndssökandes bostadssituation samt om det finns ytterligare behov av metodstöd för socialtjänstens handläggning av ekonomiskt bistånd för boendekostnader.

Utredningen föreslår att försörjningsstöd endast ska lämnas till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer att förslaget kan motverka en otrygg boendeform för den enskilde men att det samtidigt innebär en inskränkning i den enskildes självbestämmande. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på att den som är inneboende endast ska beviljas försörjningsstöd till boendekostnad om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat sitt godkännande

Utredningen bedömer att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på att den som hyr en del av en bostad som inneboende endast ska beviljas försörjningsstöd till boendekostnad om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat sitt godkännande. Eftersom det hyresrättsliga regelverket inte innehåller något krav på godkännande saknas det grund för att införa ett sådant krav i socialtjänstlagen.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till kostnader för boende

Utredningen bedömer att det inte föreligger behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till boendekostnader. De befintliga rekommendationerna och kunskapsstödet

förefaller under rådande omständigheter vara tillräckliga och det saknas Bilaga 1
därför skäl för att föreslå att ett metodstöd tas fram.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga och analysera vilka grupper som olovligen befinner sig i Sverige och som ansöker om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Vidare ska utredningen undersöka i vilken omfattning bistånd betalas ut av kommuner till dessa grupper och vilken typ av bistånd det rör sig om. Utredningen ska också analysera om ett förbud att lämna bistånd till dessa personer är förenligt med svensk rätt och barnkonventionen. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet.

Utredningen föreslår att ett krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige

Utredningen föreslår att ett krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska beviljas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, bistånd till kostnader för livsföringen i övrigt samt ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 2 § socialtjänstlagen. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer att förslaget kan få konsekvenser för enskilda men eftersom rätten till ekonomiskt bistånd för personer som vistas i Sverige utan tillstånd redan i dag är begränsad, bedöms dessa vara av liten omfattning. Förslaget bedöms inte vara förenligt med barnkonventionen och inte heller med Sveriges åtaganden enligt ESK-konventionen, Europakonventionen eller fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningens övriga uppdrag

Utöver de förslag och bedömningar som har redovisats ovan har utredningen även haft flera deluppdrag som syftat till att kartlägga, klargöra eller analysera gällande regelverk eller andra faktorer. I dessa delar har utredningen inte haft i uppdrag att lämna några förslag eller

bedömningar. Nedan följer en kort sammanfattning av dessa övriga uppdrag.

Analys av ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga och analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet. Vidare ingår att kartlägga och analysera den sammantagna nivån av staplade bidrag och ersättningar samt dess effekter på de ekonomiska incitamenten till arbete inom försörjningsstödet, där hänsyn även tas till bidrags- och ersättningsystemens övriga utformning vad gäller drivkrafter till arbete. En övergripande slutsats utifrån denna kartläggning och analys är att ensamstående biståndsmottagare utan barn har starka ekonomiska drivkrafter att arbeta, medan drivkrafterna är svagare för sammanboende biståndsmottagare där ingen vuxen arbetar och för biståndsmottagare med barn.

Utredningens uppdrag inkluderar även att analysera och följa upp jobbstimulansen i syfte att inhämta fördjupad kunskap om målgruppen, kommuners handläggning, information till allmänheten, brukares erfarenheter, samt så långt som möjligt reformens effekter. Några slutsatser utifrån uppföljningen är att det inte är möjligt att utvärdera jobbstimulansens arbetsmarknadseffekter, att kommunerna upplever att jobbstimulansen är betungande att handlägga och att kommunernas information till biståndsmottagarna avseende jobbstimulansen varierar tydligt.

Vägledning och stöd till biståndsmottagare som studerar

I utredningens uppdrag ingår att klargöra rollfördelningen mellan stat och kommun som säkerställer att biståndsmottagare får vägledning och stöd i samband med sina studier. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende regelverkets möjlighet till kompletterade bistånd vid studier. Utredningens kartläggning visar bland annat att regelverket om ansvaret för vägledning och stöd är omfattande, svårt att överblicka och överlappar i vissa delar.

Ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa

I utredningens uppdrag ingår att utifrån en genomgång av befintlig kunskap och befintliga erfarenheter analysera och redovisa fördelar och nackdelar med den nuvarande ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa som ska komma i arbete. Denna redovisning ska begränsas utifrån vad utredaren anser vara särskilt relevant i den nuvarande ansvarsfördelning när det gäller förutsättningarna för att bland annat ge enskilda ett effektivt stöd, upprätthålla krav på enskilda att vidta aktiva åtgärder för att komma i arbete liksom för att nå kostnadseffektivitet. En övergripande slutsats utifrån denna genomgång är att det inte är möjligt att utifrån befintlig kunskap avgöra hur ansvaret för

långtidsarbetslösa bör fördelas för att uppnå så effektivt stöd och kontroll som möjligt, men att det vid delat ansvar är viktigt med en tydlig ansvarsfördelning, omfattande och effektivt informationsutbyte samt välfungerande samverkan. Bilaga 1

Kartläggning av forskningsläget avseende insatser och arbetssätt för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt inhämtande av lärande exempel

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga aktuellt nationellt och internationellt forsknings- och kunskapsläge i syfte att identifiera effektiva kunskapsbaserade arbetssätt och metoder samt lärande exempel som bidrar till att bryta långvarigt biståndsmottagande i heterogena grupper. Utredningen ska även inhämta lärande exempel från utvecklingsarbete som drivs inom kommunal, regional eller statlig regi och inom Europeiska socialfonden. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende ökad användning av kunskapsbaserade metoder. Utredningens kartläggning av tillgänglig forskning indikerar bland annat att vissa kommunala arbetsmarknadsanställningar, subventionerade anställningar, utbildningsinsatser och ökad tilltro från handläggaren kan ge bättre arbetsmarknadsutfall för biståndsmottagare.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Betänkandets lagförslag, i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 2 kap. 7 §, 4 kap. 1, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nya paragrafer, 4 kap. 1 d, 3 a, 3 b, 4 a och 7 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

7 §

När den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en individuell plan. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.

Om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av planen enligt första stycket när kommunen bedömer att det finns ett sådant behov.

Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska svara för,
3. vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen, och
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd enligt första stycket om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande, i vilket ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. *Försörjningsstödet får dock som högst uppgå till den taknivå som regleras i 4 kap. 3 a §. Taknivån begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.* Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

1 d §

Den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från skyldigheten att lämna läkarintyg om det är uppenbart obehövligt att läkarintyg lämnas.

Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg enligt andra stycket ska lämnas från och med en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall.

Försörjningsstöd lämnas för skäligena kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, *lek och fritid*, förbrukningsvaror, *hälsa och hygien* samt *dagstidning och telefon*,

2. boende, hushållsel, arbetsresor, fackförening och arbetslöshetskassa.

Skäligena kostnader enligt första stycket 1 ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av *officiella* prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. *Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå.* Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

1. livsmedel, kläder och skor, *fritid och lek*, förbrukningsvaror, *personlig hygien* samt *internet och telefoni*,

hemförsäkring samt medlemskap i

Skäligena kostnader enligt första stycket 1 ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av *ett referensvärde för riksnormen som baseras på prisundersökningar* av olika hushållstypers baskonsumtion.

Försörjningsstöd enligt första stycket 1 ska inte lämnas med högre belopp än som anges av riksnormen. Sådana kostnader ska dock beräknas till en högre nivå om det i ett enskilt fall som avser

1. *hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, eller*

2. *vuxna finns synnerliga skäl.* Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

Försörjningsstöd enligt första stycket 1 ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver. Om det finns synnerliga skäl ska ett hushåll undantas från begränsningen.

3 a §

Försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § ska lämnas med som högst den taknivå som föreskrivits av regeringen.

Den som får försörjningsstöd och som,

1. uppbär hel sjuk- eller aktivitetsersättning enligt 33–37 kap. socialförsäkringsbalken, eller

2. är gymnasiestuderande ungdom i åldern 18–20 år där socialnämnden har övertagit försörjningsansvaret, eller

3. uppbär hel ålderspension enligt 55–67 kap. socialförsäkringsbalken, eller

4. heltidsarbetar, eller

5. har synnerliga skäl omfattas inte av taknivån.

Taknivån tillämpas trots detta vid beräkning av hushållets försörjningsstöd om någon annan vuxen medlem av hushållet inte omfattas av punkt 1–5.

3 b §

Försörjningsstöd ska endast lämnas till skäliga kostnader för hyra av bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen.

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, får socialnämnden lämna försörjningsstöd till skäliga kostnader för hyra av bostad i andra hand även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande enligt första stycket.

4 a §

Socialnämnden får, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde ska få förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i *praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som anvisats* enligt 4 §, får fortsatt försörjningsstöd vägras eller nedsättas. Detsamma gäller om han eller hon utan godtagbart skäl uteblir från *praktiken eller den kompetenshöjande verksamheten*.

Om den enskilde utan godtagbart skäl avböjer att delta i *insatser* enligt 4 eller 4 a §, får fortsatt försörjningsstöd vägras eller nedsättas. Detsamma gäller om han eller hon utan godtagbart skäl uteblir från *insatserna i 4 eller 4 a §*.

7 §

Ekonomiskt bistånd enligt 1 och 2 §§ ska endast lämnas till den som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Detta begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för en ansökan om ekonomiskt bistånd som har kommit in före ikraftträdandet och som avser tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd enligt första stycket om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande, i vilket ingår att vid behov delta i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning vid folkhögskola. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. *Försörjningsstödet får dock som högst uppgå till den taknivå som regleras i 4 kap. 3 a §. Taknivån begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.* Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

3 a §

Försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § ska lämnas med som högst den taknivå som föreskrivits av regeringen.

Den som får försörjningsstöd och som,

1. uppbär hel sjuk- eller aktivitetsersättning enligt 33–37 kap. socialförsäkringsbalken, eller

2. är gymnasiestuderande ungdom i åldern 18–20 år där socialnämnden har övertagit försörjningsansvaret, eller

3. uppbär hel ålderspension enligt 55–67 kap. socialförsäkringsbalken, eller

4. heltidsarbetar, eller

5. har synnerliga skäl omfattas inte av taknivån.

Taknivån tillämpas trots detta vid beräkning av hushållets försörjningsstöd om någon annan vuxen medlem av hushållet inte omfattas av punkt 1–5.

Samlade författningsändringar avseende begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §

Försörjningsstöd lämnas för skäligena kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, *lek och fritid*, förbrukningsvaror, *hälsa och hygien* samt *dagstidning och telefon*,

2. boende, hushållsel, arbetsresor, fackförening och arbetslöshetskassa.

Skäligena kostnader enligt första stycket 1 ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av *officiella* prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

1. livsmedel, kläder och skor, *fritid och lek*, förbrukningsvaror, *personlig hygien* samt *internet och telefoni*,

hemförsäkring samt medlemskap i Skäligena kostnader enligt första stycket 1 ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av *ett referensvärde för riksnormen som baseras på* prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta.

Försörjningsstöd enligt första stycket 1 ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver. Om det finns synnerliga skäl ska ett hushåll undantas från begränsningen.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arvika kommun, Barnombudsmannen, Bollnäs kommun, Boverket, Brottsförebyggande rådet, Båstads kommun, Centrala studiestödsnämnden, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, E-Hälsomyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Eksjö kommun, Enköpings kommun, Eskilstuna kommun, Fastighetsägarna, Folkhälsomyndigheten, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges socialchefer, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Inspektionen för socialförsäkringen, Inspektionen för vård och omsorg, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Jönköping, Kammarrätten i Stockholm, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige, Lunds universitet, Länsstyrelsen Jönköping, Länsstyrelsen i Västernorrland, Länsstyrelsen Östergötland, Malmö kommun, Migrationsverket, Motala kommun, Myndigheten för delaktighet, Myndighet för samhällsskydd och beredskap, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Nationella Nätverket för Samordningsförbund, Norrköpings kommun, Region Skåne, Region Uppsala, Region Värmland, Ronneby kommun, Rädda Barnen, Röda Korset, Sala kommun, Sandvikens kommun, Sollentuna kommun, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statistiska centralbyrån, Statskontoret, Stockholms kommun, Socialstyrelsen, Svenska kyrkan, Svenskt Näringsliv, Sveriges a-kassor, Sveriges allmännytt, Sveriges stadsmissioner, Sveriges Kommuner och Regioner, Trelleborgs kommun, Umeå universitet, Utbetalningsmyndigheten, Västra Götalandsregionen, Åklagarmyndigheten, Älmhults kommun, Örebro kommun och Örnköldsviks kommun.

Därutöver har yttranden kommit in från Akademikerförbundet SSR, Nätverket #116omdagen, Sociala missionen, Socialdemokraterna i Örnköldsvik, Sveriges Kvinnoorganisationer, Uppsala kommun, Majblommans riksförbund och en privatperson.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Alfakassan, Alingsås kommun, Borgholms kommun, BRIS, Falu kommun, Frälsningsarmén i Sverige, Företagarna, Förvaltningsrätten i Härnösand, Halmstad kommun, Haninge kommun, Hyresgästföreningen, Hässleholms kommun, Justitiekanslern, Kalix kommun, Karlstad universitet, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Länsstyrelsen Gävleborg, Nätverket Unga för Tillgänglighet, Region Västernorrland, Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Saco, Strömsunds kommun, Umeå kommun och Vänersborgs kommun.